

**Projekt**

z dnia 21 stycznia 2020 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR XX/113/2020  
RADY MIEJSKIEJ W TYKOCINIE**

z dnia 29 stycznia 2020 r.

**w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tykocin na lata 2020-2024**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 506) oraz art. 14 ust.1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2018 r. poz. 1398), Rada Miejska w Tykocinie uchwala, co następuje:

**§ 1.** Przyjmuje się Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tykocin na lata 2020-2024, stanowiący załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

**§ 2.** Wykonanie Uchwały powierza się Burmistrzowi Tykocina.

**§ 3.** Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik Nr 1 do  
Uchwały Nr XX/113/2020 Rady Miejskiej w Tykocinie  
z dnia 29 stycznia 2020 r.

# LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY TYKOCIN



**grudzień 2019**

# LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY TYKOCIN

Autorzy:

Faktycznymi autorami Programu Rewitalizacji są mieszkańcy oraz władze Gminy Tykocin, wszyscy którzy brali udział w badaniach, spotkaniach i konsultacjach. To potrzeby mieszkańców stanowiły genezę sposobu przeprowadzonych analiz, ich wyników i zaproponowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Opracowanie:

Norbert Brzostowski – Kierownik  
Agnieszka Brzostowska  
Konrad Czemko

Idenea Consulting sp. z o.o.  
ul. M. C. Skłodowskiej 3 lok. 63  
15-094 Białystok  
[www.idenea.pl](http://www.idenea.pl)

## Spis treści

Wstęp.....	5
1. Metodyka prac nad dokumentem .....	6
2. Diagnoza społeczno-gospodarcza gminy Tykocin.....	9
2.1. Położenie gminy .....	9
2.2. Historia miasta i gminy Tykocin .....	10
2.3. Demografia .....	11
2.4. Obszar społeczny.....	14
2.4.1. Organizacje pozarządowe.....	14
2.4.2. Opieka Społeczna .....	16
2.4.3. Służba zdrowia .....	17
2.4.4. Oświata.....	17
2.4.5. Bezpieczeństwo .....	18
2.4.6. Obszar kultury i rekreacji .....	19
2.4.7. Sport .....	22
2.4.8. Potencjał turystyczny, w tym dziedzictwo kulturowe.....	23
2.5. Obszar gospodarczy.....	29
2.5.1. Działalność gospodarcza .....	29
2.5.2. Rynek pracy.....	31
2.5.3. Rolnictwo .....	33
2.6. Obszar środowiska przyrodniczego.....	35
2.7. Infrastruktura techniczna .....	39
2.7.1. Układ drogowy .....	39
2.7.2. Infrastruktura energetyczna i gazowa .....	40
2.7.3. Gospodarka wodno-ściekowa .....	41
2.7.4. Gospodarka odpadowa .....	42
3. Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Tykocin .....	43
3.1. Metodologia wyznaczania obszaru zdegradowanego i rewitalizacji.....	43
3.2. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wskaźnikowa.....	45
3.2.1. Sfera społeczna.....	45
3.2.2. Sfera gospodarcza .....	51
3.2.3. Sfera środowiskowa .....	54
3.2.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	57

3.2.5. Sfera techniczna .....	65
3.3. Podsumowanie.....	67
4. Obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji .....	69
4.1. Obszar zdegradowany.....	69
4.2. Obszar rewitalizacji .....	71
5. Wizja obszaru.....	74
6. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji, cele rewitalizacji i przedsięwzięcia rewitalizacyjne, potencjały.....	75
6.1. Sposób analizy.....	75
6.2. Potencjały obszaru rewitalizacji .....	76
6.3. Zjawiska społeczne i gospodarcze.....	77
6.4. Zjawiska środowiskowe .....	83
6.5. Zjawiska przestrzenno- funkcjonalne oraz techniczne .....	84
7. Cele i kierunki działań.....	90
8. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne.....	91
8.1. Przedsięwzięcia kluczowe .....	91
8.2. Przedsięwzięcia uzupełniające .....	106
9. Harmonogram rewitalizacji.....	107
10. Mechanizm włączania różnych grup interesariuszy w procesie rewitalizacji.....	108
11. System realizacji (wdrażania) Programu Rewitalizacji .....	110
12. System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu .....	112
12.1. Monitoring rzeczowy i sprawozdawczość .....	112
12.2. System wprowadzania modyfikacji .....	114
12.3. Ewaluacja.....	114
12.4. Ewaluacja kompleksowa.....	120
13. Zgodność z dokumentami strategicznymi.....	121
14. Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	127
15. Szacunkowe ramy finansowania Gminnego Programu Rewitalizacji wraz ze źródłami finansowania.....	129
16. Wskazanie sposobu realizacji Programu Rewitalizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego .....	131
Spis rysunków .....	132
Spis tabel .....	132

## Wstęp

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tykocin został opracowany w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), w związku z tym do Programu, jego zawartości, procedury opracowania nie stosuje się co do zasady zapisów Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015.

W celu wpisania Lokalnego Programu Rewitalizacji do „Wykazu programów rewitalizacji województwa podlaskiego”, Program opracowano zgodnie z Wytocznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z 2016 roku (zwane dalej jako Wytoczne Ministra Rozwoju).

## 1. Metodyka prac nad dokumentem

Lokalny Program Rewitalizacji stanowi ważny dokument strategiczny do zarządzania rozwojem gminy w zakresie wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez powiązane ze sobą działania społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Program pozwala na prowadzenie wieloletniego procesu rewitalizacji w sposób skoordynowany, zintegrowany, zgodny z potrzebami i oczekiwaniami interesariuszy.

Na potrzeby tworzenia niniejszego dokumentu przyjęto następującą definicję **programu rewitalizacji**: jest to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

**Rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie lokalnego programu rewitalizacji.

**Obszarem zdegradowanym** jest obszar, który znajduje się w stanie kryzysowym z powodu nagromadzenia negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego oraz co najmniej jednego z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

**Obszar rewitalizacji** stanowi całość lub część obszaru zdegradowanego, wyróżniający się szczególną koncentracją negatywnych wymienionych powyżej zjawisk, na którym z uwagi na kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy prowadzona jest rewitalizacja. Obszar rewitalizacji nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy. Liczba mieszkańców zamieszkujących obszar rewitalizacji nie może przekraczać 30% liczby mieszkańców gminy.

**Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji** – treść zawierająca opisową charakterystykę gminy, analizę szczegółowych danych dotyczących sytuacji społecznej oraz w zależności od uwarunkowań lokalnych: sytuacji gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej w podziale na jednostki analityczne, wyróżnienie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z przedstawieniem zastosowanej metody ich wyznaczenia.

Zgodnie z Wytycznymi Ministra Rozwoju **stan kryzysowy** to stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości,

niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- a. gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- b. środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- c. przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- d. technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Do prowadzenia rewitalizacji zgodnie z wymaganiami Wytycznych Ministra Rozwoju wymagane są:

- a. uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy,
- b. pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji wskazanego w programie rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe,
- c. ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych,
- d. właściwy dobór narzędzi oraz interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru,
- e. zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej,
- f. koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji,
- g. realizacja zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów (w szczególności lokalnych społeczności, przedsiębiorców, a także innych interesariuszy procesu rewitalizacji i ekspertów) w procesy programowania i realizacji działań rewitalizacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Program rewitalizacji opracowano uwzględniając co najmniej elementy wymagane jako minimalny zakres:

- a) opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy,
- b) diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych,
- c) zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji,
- d) wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji),



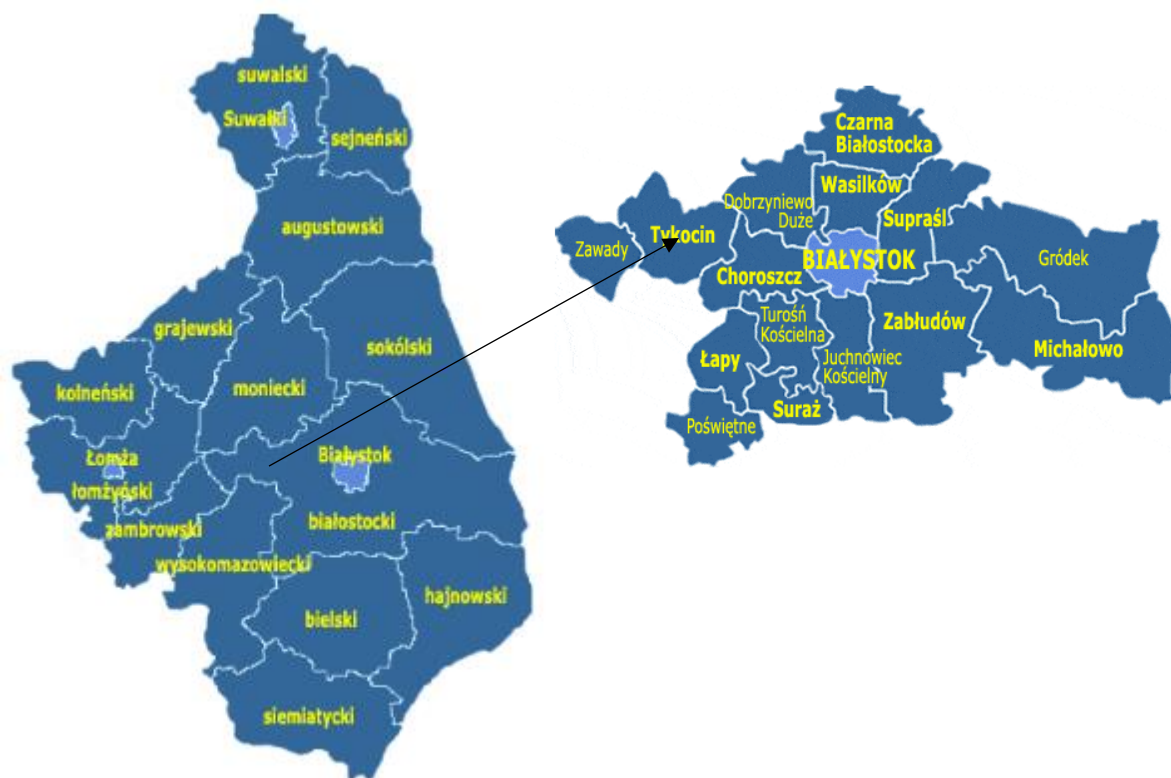
- e) cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk,
- f) listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji,
- g) charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową,
- h) mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji,
- i) indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE),
- j) mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji,
- k) system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji,
- l) system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

## 2. Diagnoza społeczno-gospodarcza gminy Tykocin

### 2.1. Położenie gminy

W układzie administracyjnym gmina Tykocin położona jest w zachodniej części powiatu białostockiego, środkowej części województwa podlaskiego i graniczy: od północnego – zachodu z gminą Trzcianne, od zachodu z gminą Zawady, od południa z gminą Kobylin Borzymy, od południowego – wschodu z gminą Choroszcz, od wschodu z gminą Dobrzyniewo Duże i od północy z gminą Krypno.

Rysunek 1. Lokalizacja miejscowości na tle województwa podlaskiego



Źródło: [www.gminy.pl](http://www.gminy.pl)

## 2.2. Historia miasta i gminy Tykocin

Tykocin jest jednym z najstarszych miast w województwie podlaskim, miastem o bogatej historii.

Miasto zostało lokowane na prawie chełmińskim przez księcia mazowieckiego Janusza I w 1425 r. W tym samym roku przyłączył je do Litwy Wielki Książę Witold, który zamienił prawo chełmińskie na prawo magdeburskie. Pierwszym wójtem - organizatorem Tykocina, był szlachcic łomżyński Piotr z Gumowa. Przez ponad 100 lat miasto i okoliczne ziemie należały do litewskiego możnowładczego rodu Gasztołdów. Pod opieką tego rodu prowadzono akcję kolonizacyjną, założono parafię katolicką i prawosławną, zbudowano pierwszy kościół i cerkiew oraz kościół i klasztor franciszkanów obserwantów - bernardynów.

Do Tykocina przybywali osadnicy z Mazowsza i Litwy: Polacy, Rusini, Litwini oraz Tatarzy. W 1522 r. Olbracht Gasztołd - wojewoda trocki, sprowadził tu z Grodna 10 rodzin żydowskich i stworzył warunki do powstania samodzielnej, autonomicznej gminy żydowskiej. Z biegiem czasu stała się ona jedną z najznacniejszych i najbardziej wpływowych gmin w Rzeczypospolitej.

W 1542 r. Tykocin i okoliczne dobra przeszły na własność króla Zygmunta Augusta. Przez okres kolejnych stu lat Tykocin był ośrodkiem administracji dóbr królewskich - starostwa i leśnictwa. W tym czasie miasto przeżywało swój złoty wiek. Rozwijało się rzemiosło i handel oraz gospodarka rolna. Szerokie międzynarodowe kontakty handlowe drogą wodną i drogami lądowymi, zapewniały mieszkańcom dostatnie życie.

W połowie XVI w. król Zygmunt August zbudował na wyspie rzecznej obronny, renesansowy zamek, w którym umieścił swój prywatny skarbiec i bibliotekę, a także urządził wielki państwowy arsenał. Tykociński zamek, zbudowany na planie rombu, z czterema basztami na narożach, otoczony bastionowymi fortyfikacjami, zabezpieczony bagnami i rozlewiskami Narwi, był w XVI i XVII stuleciu jedną z najpotężniejszych twierdz nizinnych w Polsce. Zamek odegrał ważną rolę w czasie potopu szwedzkiego. Do literatury pięknej przeszedł, zamieszczony w Trylogii Henryka Sienkiewicza, opis odbicia zamku z rąk Radziwiłłów i Szwedów przez wojska polskie w 1657 roku.

W 1569 r. wraz z całym województwem podlaskim Tykocin wcielono do Korony, w której pozostał do upadku Rzeczypospolitej w 1795 roku.

W 1659 r. król Jan Kazimierz nadał Tykocin i całe starostwo hetmanowi Stefanowi Czarnieckiemu za zasługi w rozgromieniu Szwedów. W 1661 nadanie to zatwierdziła konstytucja sejmowa. Po Stefanie Czarnieckim dobra tykocińskie przypadły na własność rodzinie Branickich herbu Gryf, za sprawą małżeństwa córki hetmana Aleksandry Katarzyny z Janem Klemensem Branickim starostą chęcińskim. Odtąd, aż do upadku Rzeczypospolitej, Tykocin i okoliczne dobra należały do rodu Branickich - Gryfitów.

W połowie XVIII w. hetman wielki korony Jan Klemens Branicki, ostatni z rodu, przebudował miasto, nadając mu barokowy kształt, zachowany do dziś. Za czasów tego dziedzica Tykocin przeżywał nowe odrodzenie, jako ważny w regionie ośrodek religijny, kulturalny i gospodarczy. Po trzecim rozbiórze Polski w 1795 r. Tykocin włączono do zaboru pruskiego. Miasto należało do Departamentu Białostockiego Prus Nowowschodnich. W latach 1807-1815 znajdował się w granicach Księstwa Warszawskiego, a następnie od 1815 r. Królestwa Polskiego.

Okres zaborów położył się cieniem na historii Tykocina, którego status spadł do małego przygranicznego miasteczka. Wojny i powstania narodowe odcisnęły tu swoje ślady. W czasie Powstania Listopadowego 22 maja 1831 r. rozegrała się tu zwycięska bitwa głównych sił polskich z oddziałami gwardii cesarskiej. Po powstaniu styczniowym 1863 r. władze carskie w ramach represji dokonały kasaty dwóch zgromadzeń zakonnych: misjonarzy i bernardynów, konfiskując ich majątek.

Po odzyskaniu niepodległości Tykocin wszedł w skład województwa białostockiego. W czasie II wojny światowej Tykocin był pod okupacją sowiecką i później niemiecką. Ludność dotknięta deportacje w głąb ZSRR. Na początku okupacji niemieckiej w 1941 specjalne niemieckie oddziały przeprowadziły w dniach 25 i 26 sierpnia zagładę tykocińskich Żydów. Zbrodni dokonano w pobliskim lesie pod wsią Łopuchowo. Zamordowano ok. 2500 osób z istniejącej tu społeczności żydowskiej. Pod koniec okupacji 27 maja 1944 r. władze niemieckie przeprowadziły wywózkę do obozów koncentracyjnych ludności polskiej. Do obozów trafiło ok. 400 osób. Znaczna część z nich zginęła. U progu końca wojny Tykocin był miastem prawie całkowicie wyludnionym. Okres II wojny światowej zaznaczył się spustoszeniem zabudowy starej dzielnicy żydowskiej. Po wojnie Tykocin utracił prawa miejskie, stając się wsią. Dopiero w 1993 r. rząd Hanny Suchockiej przywrócił dawne prawa miejskie<sup>1</sup>.

### 2.3. Demografia

Aspektem w znacznym i wymiernym stopniu wpływającym na poziom potencjału społeczno-ekonomicznego jednostek terytorialnych są procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej. Dla całego kraju jak i poszczególnych jednostek terytorialnych zmiany demograficzne są jednym z najpoważniejszych wyzwań w najbliższych latach. Związane są one m.in. z wysokim poziomem migracji wewnętrznych i zewnętrznych, niskim przyrostem naturalnym, spadkiem dzietności i związanym z tym procesem starzenia się społeczeństwa. W skali gminy zmiany ilościowe populacji wpływają na zmiany liczby podatników, jak również determinują popyt na usługi komunalne czy komercyjne.

Poniżej posłużono się danymi z Głównego Urzędu Statystycznego w celu przedstawienia i przeniechania trendów zachodzących w gminie. W delimitacji obszarów zdegradowanych dane pochodzą głównie z Urzędu Miejskiego (dane aktualne), dlatego w poszczególnych rozdziałach niniejszego dokumentu dane mogą się nieznacznie różnić.

---

<sup>1</sup> Strategia Rozwoju gminy Tykocin na lata 2015-2020.

Według stanu na koniec 2017 r. (najbardziej aktualne dane GUS), liczba ludności w gminie Tykocin wyniosła 6271 osoby. W mieście Tykocin zamieszkiwało 1980 osób, a w obszarze wiejskim gminy 4291. Wśród wszystkich mieszkańców gminy było 3199 kobiet oraz 3072 mężczyzn. Widoczny jest stały i coroczny spadek liczby mieszkańców. W stosunku do roku 2012 wyniósł on 169 osoby (2,7%).

**Tabela 1. Liczba ludności gminy Tykocin (z podziałem na płeć oraz obszar)**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ogółem	6 440	6 435	6 404	6 371	6 306	6 271
mężczyźni	3 140	3 118	3 125	3 115	3 087	3 072
kobiety	3 300	3 317	3 279	3 256	3 219	3 199
w miastach	2 010	2 014	2 012	1 998	1 995	1 980
na wsi	4 430	4 421	4 392	4 373	4 311	4 291

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ludność w wieku produkcyjnym w roku 2017 stanowi 62,05% i jest grupą dominującą. Ludność w wieku poprodukcyjnym stanowi 20,67%, a w wieku przedprodukcyjnym 17,29%. Udział procentowy mieszkańców gminy w wieku przedprodukcyjnym systematycznie maleje, a w wieku poprodukcyjnym systematycznie, choć powoli, rośnie w strukturze mieszkańców gminy na przestrzeni ostatnich lat. Jeżeli ten trend się nie zmieni, to w przyszłości będzie wzrastał współczynnik obciążenia demograficznego tj. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) odpowiadająca liczbie 100 osób w wieku produkcyjnym.

**Tabela 2. Podział mieszkańców gminy Tykocin ze względu na ekonomiczne grupy wiekowe**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ogółem	6 440	6 435	6 404	6 371	6 306	6 271
w wieku przedprodukcyjnym - 17 lat i mniej	1 189	1 160	1 134	1 097	1 087	1 084
w wieku produkcyjnym	3 963	3 985	3 979	3 984	3 915	3 891
w wieku poprodukcyjnym	1 288	1 290	1 291	1 290	1 304	1 296
<b>udział procentowy %</b>						
ogółem	100	100	100	100	100	100
w wieku przedprodukcyjnym - 17 lat i mniej	18,46	18,03	17,71	17,22	17,24	17,29
w wieku produkcyjnym	61,54	61,93	62,13	62,53	62,08	62,05
w wieku poprodukcyjnym	20,00	20,05	20,16	20,25	20,68	20,67

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Głównymi determinantami liczby ludności są przyrost naturalny oraz saldo migracji. Wskaźnik przyrostu naturalnego obliczanego na 1 000 ludności w roku 2017 w gminie Tykocin jest ujemny (-7,80). W gminie Tykocin w ostatnich latach liczba zgonów jest znacznie większa niż liczba urodzeń. W ostatnim analizowanym roku liczba zgonów (89) jest ponad dwukrotnie większa niż liczba urodzeń (40). Wyraźnie widać że w ostatnich dwóch latach przyrost naturalny znacząco spadł z -7 w 2015 roku do -49 w 2017 roku.

Liczba zawieranych małżeństw na przestrzeni lat waha się od 25 do 37 małżeństw.

**Tabela 3. Małżeństwa oraz ruch naturalny w gminie Tykocin**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
małżeństwa zawarte	29	37	25	31	28	37
urodzenia żywe	65	49	65	62	56	40
zgony	92	77	72	69	89	89
przyrost naturalny	-27	-28	-7	-7	-33	-49
współczynnik - przyrost naturalny na 1000 ludności	-4,18	-4,35	-1,09	-1,09	-5,21	-7,80

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Saldo migracji jest to różnica (ujemna lub dodatnia) pomiędzy napływem (imigracja) i odpływem (emigracja) ludności. W kwestii migracji zauważalna jest ogólnopolska tendencja do przemieszczania się ludności z obszarów miejskich na mniej zurbanizowane obszary przyległe. W gminie Tykocin nie zauważono tego zjawiska, mimo relatywnie bliskiego położenia do Białegostoku.

**Tabela 4. Migracje w gminie Tykocin**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
saldo migracji wewnętrznych	-16	14	-38	-11	-18	7
saldo migracji zagranicznych	1	1	-6	0	0	3

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Podsumowując należy stwierdzić, że:

- populacja gminy Tykocin, wynosząca na koniec 2017 r. 6 271 mieszkańców, maleje, co jest rezultatem utrzymującego się od wielu lat ujemnego przyrostu naturalnego i ujemnego salda migracji (jedynie ostatni analizowany rok był dodatni);
- gmina mimo dogodnego położenia (trasa S8 oraz bliskość Białegostoku) nie przyciąga migrantów z miasta wojewódzkiego;
- prognozowane zmiany liczby oraz struktury ludności wskazują na systematyczny spadek liczby mieszkańców gminy, w tym szczególnie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a także wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym;
- zmiany w strukturze ludności gminy, polegające na wzroście udziału osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w ogólnej populacji, wpisują się w ogólną tendencję starzenia się społeczeństwa, co będzie miało swoje skutki w obszarze polityki społecznej i edukacji;
- migracje oraz zmiana liczby i struktury ludności mogą w przyszłości stać się problemem m.in. dla finansów publicznych gminy, tracącej dochody z podatków, a stojącej w obliczu nowych wyzwań demograficznych i gospodarczych.

## 2.4. Obszar społeczny

### 2.4.1. Organizacje pozarządowe

Na terenie gminy działa prężnie kilka organizacji pozarządowych:

- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Tykocińskiej,
- Narwiańskie Stowarzyszenie Krajoznawcze im. Zygmunta Bujnowskiego,
- Klub Sportowy "HETMAN",
- Klub Sportowy „ORZEŁ” – Tykocin,
- Fundacja Centrum Badań nad Historią i Kulturą Małych Miast,
- Fundacja Europejska Wieś Bociania – Pętowo.

**Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Tykocińskiej** jest stowarzyszeniem powstałym w wyniku inicjatywy społecznej. Organizatorem i pierwszym Prezesem Towarzystwa był ksiądz infułat Stanisław Wierzbicki, rektor klasztoru Bernardynów. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym 4 stycznia 2002 r. Celem działalności Towarzystwa jest wszechstronne rozwijanie ziemi tykocińskiej i zapewnienie jej poczesnego miejsca w województwie i kraju. Towarzystwo działa w partnerskiej współpracy z Białostockim Towarzystwem Kultury, stowarzyszeniami regionalnymi, związkami twórczymi i innymi organizacjami społeczno-kulturalnymi. Działania prowadzone są w obszarach kultury, nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania oraz w obszarze ekologii, ochrony zwierząt i ochrony dziedzictwa przyrodniczego. Realizowane są one poprzez:

- podejmowanie interwencji i działań w celu zahamowania ekologicznego i kulturowego dewastowania Tykocina,
- realizowanie programu budowy oczyszczalni ścieków w Tykocinie,
- prowadzenie działalności edukacyjnej w ramach klubu "Pędziwiatr",
- organizowanie warsztatów ekologiczno-artystycznych, wystaw prac dzieci, spektakli,
- organizowanie wyjazdów dzieci z grupy "Pędziwiatr" na występy w ramach wojewódzkich przeglądów artystycznych,
- prowadzenie kolonii wakacyjnych dla dzieci.

Siedziba Towarzystwa znajduje się na ul. 11 Listopada 56, 16-080 Tykocin.

**Narwiańskie Stowarzyszenie Krajoznawcze im. Zygmunta Bujnowskiego** zajmuje się realizacją celów służących rozwojowi i promocji Tykocina. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym 22 kwietnia 2002 r. Do celów, na których koncentrowane są działania Stowarzyszenia należy:

- wspieranie i rozwijanie infrastruktury turystycznej,
- promocja Tykocina oraz innych miejscowości położonych w otulinie narwiańskiego parku narodowego,
- popularyzacja wiedzy o obszarach chronionych, w szczególności o narwiańskim parku narodowym,
- rozwój sportu i turystyki,
- popieranie inicjatyw służących ochronie środowiska,
- wspieranie działań służących polepszeniu bytu rolników,
- organizacja zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży,

- organizacja pomocy społecznej,
- współpraca z instytucjami o zbliżonych celach,
- nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów pomiędzy różnymi środowiskami społecznymi, zawodowymi i gospodarczymi w Polsce i innych krajach.

Siedziba Stowarzyszenia znajduje się na ul. 11 Listopada 8, 16-080 Tykocin.

**Klub Sportowy "HETMAN"** jest Stowarzyszeniem, którego celem jest działalność sportowa, krzewienie kultury fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych na terenie działania klubu, oraz wychowywanie dzieci i młodzieży przez kulturę fizyczną i sport. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym 13 listopada 2001 r. Siedziba Stowarzyszenia znajduje się na ul. Kochanowskiego 1, 16-080 Tykocin.

**Klub Sportowy Orzeł – Tykocin** jest Stowarzyszeniem, które rozpoczęło działalność w 2012 r. Obszar działań Klubu obejmuje wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu. Siedziba Stowarzyszenia znajduje się na ul. Jana Kochanowskiego 1, 16-080 Tykocin.

**Fundacja Centrum Badań nad Historią i Kulturą Małych Miast** została ustanowiona w lutym 2010 r. i zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym 6 czerwca 2010 r. Celem Fundacji jest wspieranie aktywności badawczej, edukacyjnej i kulturalnej w małych miastach Europy środkowo-wschodniej. Tykocin jest jednym z głównych obszarów działalności Fundacji. Niemniej zakładana jest realizacja celów w drodze współpracy z samorządami lokalnymi, placówkami oświatowymi i kulturalnymi oraz organizacjami dotycząca przyszłości małych miast w Polsce i Europie. Pod względem operacyjnym działania Fundacji skoncentrowane są na praktycznych aspektach ochrony i popularyzacji tożsamości historycznej, regionalnej i społecznej rozumianej jako podstawa świadomego uczestnictwa w kulturze oraz klarowności w życiu obywatelskim i politycznym. Fundacja wspiera transgraniczny dialog pomiędzy krajami członkowskimi Unii Europejskiej oraz Białorusią, Mołdawią i Ukrainą w sferze dziedzictwa kulturowego. Siedziba Fundacji znajduje się na Placu Stefana Czarnieckiego 10, 16-080 Tykocin.

**Fundacja Europejska Wieś Bociania – Pętowo** została ustanowiona w celu wspierania rozwoju i promocji działań pożytku publicznego. Fundację zarejestrowano w Krajowym Rejestrze Sądowym 26 maja 2010 r. Działania Fundacji obejmują następujące obszary: kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji, - nauki, edukacji, oświaty i wychowania, - krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży, - upowszechniania kultury fizycznej i sportu, - ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego, - upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji, - działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami. Siedziba Fundacji znajduje się na ul. Kolonia Kaczorowo 39, 16-080 Tykocin.

Poza wskazanymi wyżej organizacjami pozarządowymi, na terenie gminy Tykocin działa również dwanaście Stowarzyszeń Ochotniczych Straży Pożarnych.



Warto zwrócić uwagę, że w przypadku większości Stowarzyszeń i Fundacji (poza Klubem Sportowym „Hetman”, Klubu Sportowego Orzeł – Tykocin oraz Ochotniczą Strażą Pożarną) cele statutowe tych organizacji są ściśle związane z obszarem gminy Tykocin. Działalność sektora niepublicznego ukierunkowana jest przede wszystkim na wspieranie kultury, tradycji i rozwoju gminy Tykocin. Jest to zatem obszar będący jednocześnie podstawą budowania współpracy pomiędzy tymi organizacjami pozarządowymi, jak i podejmowania wspólnych przedsięwzięć z gminą. W kontekście walorów gminy związanych z jej położeniem, kulturą i historią, specyfikę obszaru działalności Stowarzyszeń i Fundacji, należy postrzegać jako mocną stronę gminy Tykocin oraz szansę na rozwój<sup>2</sup>.

#### **2.4.2. Opieka Społeczna**

Opieka społeczna jest realizowana przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (MGOPS) w Tykocinie w oparciu o ustawę o pomocy społecznej.

Zadania z zakresu pomocy społecznej są podzielone na zadania zlecone finansowane z budżetu państwa oraz zadania własne finansowane z budżetu gminy.

Zadania zlecone gminie obejmują między innymi:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, stałych wyrównawczych, rent socjalnych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych, gwarantowanych okresowych, specjalnych okresowych,
- opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne,
- realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej (np. wyprawka szkolna, dożywianie dzieci w szkołach) bądź innych ustaw, mających na celu ochronę życia osób i rodzin (przyznawanie i wypłacanie zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych) - po zapewnieniu odpowiednich środków.

Zadania własne gminy obejmują:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, specjalnych celowych,
- przyznawanie pomocy celowej w formie rzeczowej,
- udzielanie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
- pracę socjalną,
- poradnictwo socjalne,
- inne zadania z zakresu pomocy społecznej wynikające z rozeznaczonych potrzeb.

Oprócz realizowania powyższych zadań MGOPS zajmuje się:

- kierowaniem osób do Zespołu Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności celem uzyskania orzeczenia,
- kompletowaniem dokumentów celem skierowania do domu pomocy społecznej,
- pisaniem podań, wniosków, pozwów do sądów w sprawach rodzinnych i świadczeń alimentacyjnych,
- wnioskowaniem o leczenie od uzależnienia alkoholowego i narkotykowego,

---

<sup>2</sup> Strategia Rozwoju gminy Tykocin na lata 2015-2020.

- organizowaniem wycieczki letniej dla dzieci z rodzin o trudnej sytuacji życiowej.

Na terenie gminy znajduje się Dom Pomocy Społecznej mieszczący się w byłym Klasztorze Bernardynów zarządzany przez Caritas.

W 2018 roku 346 osób korzystało z pomocy społecznej w gminie Tykocin. Zmiany w liczbie osób korzystających z pomocy na przełomie lat obrazuje tabela poniżej.

**Tabela 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie w latach 2012 – 2018**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	565	586	486	424	402	367	346
Liczba rodzin	232	249	247	244	228	206	196
Liczba osób w rodzinach	793	799	792	744	713	599	523

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Tykocinie.*

Dane wskazują na dynamiczny spadek skali korzystania z pomocy społecznej w latach 2012 – 2018. W dalszej części dokumentu w rozdziale 3 dokładnie przeanalizowano pomoc świadczone przez Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tykocinie z podziałem na poszczególne sołectwa.

#### **2.4.3. Służba zdrowia**

Na terenie gminy Tykocin funkcjonuje:

- Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej,
- Gabinet stomatologiczny oraz Poradnia Rehabilitacyjna w Jeżewie Starym,
- Gabinet stomatologiczny w Tykocinie,
- Pogotowie ratunkowe w Jeżewie Starym,
- Apteka.

Specjalistyczna pomoc lekarska i leczenie szpitalne dostępne jest w Białymstoku. Tam również mieszkańcy gminy Tykocin mogą korzystać ze specjalistycznego poradnictwa oraz badań lekarskich.

#### **2.4.4. Oświata**

Gmina Tykocin realizuje zadania oświatowe określone w ustawie o systemie oświaty oraz aktów wykonawczych do ustawy i ustawy o samorządzie gminnym.

W roku szkolnym 2018/2019 sieć publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminę Tykocin przedstawia się następująco:

- 1) Przedszkole w Tykocinie w Zespole Szkół i Przedszkole w Tykocinie (wchodzi w skład zespołu szkół);
- 2) Oddział Przedszkolny w Zespole Szkół i Przedszkole w Tykocinie;
- 3) Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Radulach (wchodzi w skład zespołu szkół).

Na terenie gminy nie funkcjonowały żadne niepubliczne przedszkola bądź inne formy wychowania przedszkolnego.

W roku szkolnym 2018/2019 na terenie całej gminy do przedszkola i oddziałów przedszkolnych uczęszczało 164 dzieci (wg stanu na 30.09.2018), z czego do przedszkola i oddziałów przedszkolnych wchodzących w skład Zespołu Szkół i Przedszkola w Tykocinie prowadzonych przez gminie Tykocin uczęszczało 150 dzieci (ponad 91% dzieci z gminy).

W roku szkolnym 2018/2019 gminna sieć szkół obejmowała:

- 1) Zespół Szkół i Przedszkole w Tykocinie, w skład którego wchodziły: przedszkole, szkoła podstawowa z oddziałami zerowymi i gimnazjum,
- 2) Szkoła Podstawowa w Radulach z oddziałami przedszkolnymi i klasami gimnazjum.

**Tabela 6. Liczba uczniów i oddziałów w szkole podstawowej i gimnazjum stan na 30.09.2018**

Oddział	Zespół Szkół Tykocinie			Szkoła Podstawowa w Radulach		
	Szkoła Podst.	Gimnazjum	Razem	Szkoła Podst.	Gimnazjum	Razem
Liczba oddziałów	14	2	16	8	1	9
Liczba uczniów	284	34	318	104	13	117

*Źródło: Raport o stanie gminy Tykocin w roku 2018*

Na terenie gminy funkcjonują dwie szkoły podstawowe i dwa gimnazja w Tykocinie oraz Radulach. W gminie funkcjonują 22 oddziały w ramach szkoły podstawowej do których uczestniczy 388 dzieci. W ramach gimnazjum funkcjonowały 3 oddziały, w których uczyło się do 47 uczniów.

#### **2.4.5. Bezpieczeństwo**

Za zapewnienie bezpieczeństwa na terenie gminy odpowiedzialny jest Posterunek Policji w Tykocinie (ul. Stary Rynek 4) oraz Jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych.

Posterunek Policji w Tykocinie objęty jest rejonem działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku w ramach powiatu białostockiego.

Istotnym elementem zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego jest prowadzenie kompleksowych działań prewencyjnych oraz operacyjnych i porządkowych. Zgodnie z koncepcją, przedstawioną w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015 – 2021, jednym z obszarów realizowania tego typu działań w gminie Tykocin jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Na terenie gminy Tykocin, na podstawie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie utworzony został i funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Zakres działań Zespołu określony jest w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Poszczególne zadania realizowane są w ramach grup roboczych.

W skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele:

- Miejsko – Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tykocinie,

- Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Sądu Rejonowego w Białymstoku,
- Posterunku Policji w Tykocinie,
- Oświaty,
- Służby zdrowia,
- Organizacji pozarządowych.

Na terenie gminy Tykocin funkcjonują następujące Jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych:

- Jednostka OSP Tykocin,
- Jednostka OSP Jeżewo Stare,
- Jednostka OSP Łopuchowo,
- Jednostka OSP Siekierki,
- Jednostka OSP Piaski,
- Jednostka OSP Sawino,
- Jednostka OSP Sierki,
- Jednostka OSP Rzędziany,
- Jednostka OSP Pajewo,
- Jednostka OSP Nieciece,
- Jednostka OSP Saniki,
- Jednostka OSP Radule,

Jednostki OSP Tykocin i OSP Jeżewo Stare należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-gaśniczego.

#### **2.4.6. Obszar kultury i rekreacji**

##### **Placówki kulturalne**

Na obszarze gminy Tykocin funkcjonuje kilka instytucji kultury:

- Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej,
- Muzeum w Tykocinie, Oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku - Wielka Synagoga,
- Gminna Biblioteka Publiczna im. Zygmunta Glogera w Tykocinie.

Z uwagi na walory zabytkowe Miasta Tykocin, jednym z głównych ich zadań jest krzewienie wiedzy o historii Tykocina oraz promocja lokalnych twórców kultury. Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej, jest jednostką organizacyjną gminy Tykocin, która przygotowuje i realizuje corocznie samodzielnie i we współpracy z innymi instytucjami o zasięgu regionalnym imprezy obejmujące swym zakresem różne dziedziny sztuki.

##### **Centrum realizuje działalność w zakresie edukacji, upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki poprzez:**

- organizację kulturalnej rozrywki, działalności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej,
- upowszechnianie poszczególnych dziedzin sztuki amatorskiej i profesjonalnej,

- inspirowanie i rozwijanie zainteresowań amatorską twórczością artystyczną, otaczanie opieką amatorskiego ruchu artystycznego, twórczości ludowej i folkloru,
- sprawowanie mecenatu nad twórczością artystyczną, kulturalną, sportową, turystyczną,
- lansowanie i promocja twórców kultury, kultury fizycznej i turystyki z terenu Miasta i gminy Tykocin,
- edukację kulturalną społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży poprzez działalność w zespołach i kołach zainteresowań, stwarzanie warunków do rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego,
- ścisłą współpracę z placówkami oświatowymi w dziedzinie edukacji historycznej dzieci i młodzieży, budzenie wśród nich zainteresowań badawczych,
- organizowanie sesji naukowych,
- rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych, promocję nowości wydawniczych oraz gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochronę materiałów bibliotecznych, prowadzenie działalności oświatowej oraz upowszechnianie wiedzy w różnych dziedzinach,
- gromadzenie i eksponowanie pamiątek historycznych związanych z historią Tykocina i regionu oraz współpracę z muzeami i osobami prywatnymi w tym zakresie,
- promowanie działań aktywizujących rozwój turystyki na terenie gminy,
- organizowanie imprez propagujących wiedzę o historii regionu i umacnianie emocjonalnego związku odbiorców z własnym regionem jego przeszłością i walorami krajoznawczo- przyrodniczymi,
- organizowanie i tworzenie warunków rozwoju ruchu sportowego,
- promowanie sportowego stylu życia,
- organizowanie masowych imprez sportowych i rekreacyjnych: rozgrywek w tenisie stołowym, piłce siatkowej, piłce koszykowej, piłce nożnej i innych,
- prowadzenie innych form działalności kulturalnej, sportowej i turystycznej.

W ramach prowadzonej działalności organizowane są przez Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej imprezy cykliczne zapewniając mieszkańcom miasta i gminy Tykocin oraz turystom możliwość uczestnictwa w życiu kulturalnym, a także rozrywkę. Celem realizowanych przedsięwzięć jest również integracja społeczności lokalnej oraz krzewienie wiedzy o historii miasta i kultywowanie tradycji.

W Tykocinie funkcjonują również zespoły artystyczne i teatr amatorski:

- **Tykocińska Orkiestra Dęta** od kilkunastu lat uświetnia swoją grą wszystkie imprezy i ważne uroczystości organizowane w Tykocinie.
- **Tykociński Teatr Amatorski**, kontynuuje tradycje przedwojennego ruchu teatralnego w mieście, gdzie działały polskie i żydowskie zespoły amatorskie. Jest to teatr wielopokoleniowy, skupiający ludzi z różnych zawodów i środowisk społecznych. Wśród wielu oryginalnych przedstawień wyróżnia się staropolskie misterium pasyjne „Gorzkie Żale” oraz spektakl pt. „Purimowe łakocie” ukazujący świąteczne tradycje tykocińskich Żydów na przełomie XIX w. i XX w.

- **Zespół „Hetmanki”** kultywuje domowe tradycje śpiewacze, w tym wielkanocnego kolędowania z konopielką.

Organizowane są następujące imprezy cykliczne:

- **Rekonstrukcja bitwy z 1657 roku – Zdobycie Tykocina** – impreza organizowana nieprzerwanie od 2006 r. Upamiętnia walki o Tykocin i twierdzę z okresu potopu szwedzkiego. Jej celem jest przede wszystkim upowszechnianie historii i tradycji polskiego oręża. Podczas imprezy widzowie mogą oglądać szczegółowo zrekonstruowany obóz wojsk Rzeczypospolitej, pokazy walk i musztry, wysłuchać wykładów z dziedziny wojskowości, a także dowiedzieć się o dziejach wielokulturowego Podlasia. Głównym punktem imprezy jest inscenizacja bitwy, w której biorą udział grupy rekonstrukcji historycznej z całej Polski.
- **Ogólnopolski Tykociński Konkurs Poetycki „O Szablę Hetmana Stefana Czarnieckiego”**- organizowany od 2014 roku konkurs poetycki ma charakter otwarty. Mogą w nim brać udział twórcy zrzeszeni jak i niezrzeszeni piszący w języku polskim, którzy ukończyli 15 lat. Preferowana tematyka wierszy zawierać się winna w przestrzeni znaczeń „tradycja, historia, patriotyzm”. Dodatkową kategorią jest konkurs o Nagrodę Burmistrza Tykocina na małą poetycką formę literacką (fraszka, limeryk, pamflet, panegiryk etc.) w temacie „Tykocin”.
- **Dni Tykocina** – Święto miasta organizowane w formie festynu przy towarzyszących występach na scenie, odbywa się corocznie w najdłuższy dzień i najkrótszą noc w roku, dawniej wśród Słowian obchodzone jako święto ognia i wody. Do najpopularniejszych zwyczajów tej nocy należy rzucanie wianków do wody, W noc świętojańską szukano także kwiatu paproci, który miał przynieść znalazcy wielkie szczęście, mądrość i zdolność widzenia wszystkich skarbów ukrytych w ziemi.
- **Tykocińska Biesiada Miodowa** – festyn wystawienniczy połączony z występami lokalnych zespołów folklorystycznych. Podczas festynu trwa degustacja i wybór najlepszego miodu, odbywa się turniej najlepszych nalewek miodowych, kiermasz regionalnego jadła i sztuki ludowej.
- **Pikniki rodzinne** w Tykocinie oraz miejscowościach należących do gminy Tykocin.
- Oprócz działalności kulturalnej Centrum prowadzi również działalność edukacyjną poprzez organizowanie szkoleń dla seniorów z obsługi komputera oraz wykorzystywania Internetu.

**Muzeum w Tykocinie**, stanowiące oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku Zostało utworzone w 1976r. w budynkach pozostałych po miejscowej gminie żydowskiej: zachowana XVII – wieczna Wielka Synagoga i Wielki Bejt Midrasz, odbudowany po zniszczeniach wojennych. Z uwagi na przedwojenną historię Tykocina, który był przed II wojną światową miasteczkiem zamieszkałym w dużej części przez Żydów, zostało tu do dziś wiele śladów życia tej społeczności. Celem działalności Muzeum jest zatem m.in. przekazywanie prawdy o historii i tradycji miasta.

Zbiory muzealne obrazują przeszłość i kulturę Tykocina ostatnich dwóch stuleci. Dokumentują również dzieje kilku tykocińskich rodzin. W ramach prowadzonej działalności kulturalnej organizowane są lekcje muzealne, odczyty, prelekcje, wieczory poezji, spektakle i koncerty gromadzą liczne grono odbiorców. Interesującym doświadczeniem pracy oświatowej stała się działalność teatralna, wykorzystywana w popularyzacji tykocińskiej kultury poprzez widowiska plenerowe oraz spektakle w muzealnych wnętrzach. W Wielkiej Synagodze odbywają się natomiast koncerty muzyki kameralnej, klezmerskiej, pieśni żydowskich oraz różnego rodzaju występy artystyczne. Od ponad 20 lat organizowane są cykle wykładów związanych tematycznie i czasowo ze świętami żydowskimi, a także imprezy cykliczne w większości poświęcone kultywowaniu historii i tradycji żydowskiej. Są to:

- święto Purim organizowane w Wielkiej Synagodze w Tykocinie – 24 lutego każdego roku – to jedno z najważniejszych świąt żydowskich, nazywane żydowskim karnawałem lub Świętem Odmienionych Losów. Żydzi w Purim składają jałmużnę i obdarowują się prezentami. Święto przypada miesiąc przed żydowskim świętem Paschy.
- święto Sukot organizowane w Wielkiej Synagodze w Tykocinie – we wrześniu każdego roku – celem organizowanych obchodów jest przybliżenie kultury i tradycji społeczności żydowskiej niegdyś licznie zamieszkujących miasto Tykocin. Święto upamiętnia 40-letnią wędrówkę Żydów po wyjściu z Egiptu.
- święto Chanuki – nazywane też świętem świateł, obchodzone jest na pamiątkę zwycięstwa żydowskiego rodu Machabeuszy nad Seleucydami w 165 r. p.n.e. i ponownej konsekracji świątyni jerozolimskiej. Zgodnie z tradycją świece zapalone są w specjalnym ośmioramiennym świeczniku, zwanym chanukija, ustawionym we wnętrzu tykocińskiej synagogi przed birmą w specjalnym miejscu świątyni.

**Gminna Biblioteka Publiczna im. Zygmunta Glogera** – prowadzona przez gminę Tykocin instytucja kultury. Oprócz działalności statutowej Bibliotek organizuje również, we współpracy ze środowiskiem lokalnym, spotkania autorskie, lekcje biblioteczne dla młodzieży szkolnej, wycieczki do biblioteki dla przedszkolaków, konkursy plastyczne i poetyckie, dyskusje, uroczyste pasowanie na czytelnika. Biblioteka pełni również funkcję centrum informacji turystycznej dla turystów, współpracuje z jednostkami mającymi siedzibę w innych gminach w zakresie organizowania wycieczek do Tykocina. Od lat aktywnie uczestniczy także w Nocy Muzeów. Biblioteka bierze również udział w rankingach i konkursach związanych z jej działalnością osiągając bardzo dobre rezultaty. W 2011 roku Biblioteka została wyróżniona wojewódzką Nagrodą Srebrnej Róży dla najlepszego bibliotekarza. Natomiast w 2008 roku biblioteka zajęła I miejsce w II edycji rankingu "Najaktywniejsza biblioteka w środowisku lokalnym powiatu białostockiego".

#### **2.4.7. Sport**

Tykocin posiada dobrze rozwiniętą bazę sportową, dzięki której zarówno młodzież jak i dorośli mieszkańcy mogą spędzać aktywnie czas wolny uczestnicząc w rekreacji i uprawiając różne dyscypliny sportu. Modernizacja bazy sportowej możliwa była dzięki skorzystaniu z możliwości dofinansowania inwestycji ze środków Unii Europejskiej:

- Budowa Zespołu Boisk sportowych we wsi Radule – ze środków SPO – Odnowa Wsi – 2008 rok,
- Budowa Infrastruktury sportowo-turystycznej w Tykocinie – stadion piłkarski z zespołem boisk – RPOWP – 2010 rok,
- Budowa Zespołu Boisk sportowych w Stelmachowie gm. Tykocin – PROW – 2013 rok,
- Budowa Zespołu Boisk we wsi Siekierki – PROW – 2018 rok.

W Tykocinie działają również w formie stowarzyszenia kultury fizycznej dwa Kluby Sportowe „HETMAN” oraz „ORZEŁ”. Klub Sportowy „HETMAN” został założony w 1959 roku, zaś jako stowarzyszenie działa od 2001r., a celem jego działania jest wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu. Klub Sportowy „ORZEŁ” funkcjonuje od 2012 r.

#### **2.4.8. Potencjał turystyczny, w tym dziedzictwo kulturowe**

Analiza zasobów oraz uwarunkowań wskazuje, że na obszarze gminy Tykocin istnieją dobre warunki dla rozwoju turystyki i wypoczynku. Do najważniejszych czynników decydujących o tym należy zaliczyć:

- bogate zasoby przyrodnicze i rekreacyjne: duże zalesienie, wysoki udział powierzchni wód otwartych, unikalne w skali Europy tereny bagienne, położenie między dwoma parkami (Narwiański Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy) w pobliżu Puszczy Knyszyńskiej;
- dobrze zachowane, bogate środowisko dziedzictwa historyczno-kulturowego, niezbędne dla rozwoju krajoznawstwa;
- rozszerzoną i wciąż doskonałą bazą turystyki, wypoczynku i gastronomii;
- potencjał w zakresie komunikacji i dostępności dla turystów z uwagi na i przebiegającą przez gminę drogę krajową (trasa S8);
- szlaki turystyczne, na które składają się szlaki: kajakowe, rowerowe, piesze.

Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego gminy to:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Narwi;
- część Narwiańskiego Parku Narodowego z otuliną;
- część otuliny Biebrzańskiego Parku Narodowego;
- dolina rzeki Nareśl, kompleks Lasu Szelągówka i użytki ekologiczne.

Zabytkowy układ urbanistyczny i liczne zabytki miasta Tykocina, znaczące dla historii i kultury polskiej i judaistycznej, stwarzają szansę i możliwości rozwoju turystyki i wypoczynku, jako znaczącego elementu rozwoju ekonomicznego miasta i gminy. Atrakcją ziemi tykocińskiej są zabytkowe kościoły, m.in. zabytkowy Klasztor Ojców Bernardynów, kościół pw. św. Trójcy w Tykocinie, synagoga, dom talmudyczny, alumnat. Na uwagę zasługuje także pomnik Stefana Czarnieckiego, pomnik Orła Białego, cmentarz żydowski, zabytkowy cmentarz parafialny, zamek w Tykocinie.



**Tabela 7. Obiekty zabytkowe**

Lp.	Rejestr A zabytków nieruchomych woj. podlaskiego, stan na 18.03.2019r.	
	lokalizacja	nr rejestru
1	teren części miasta, XV-XVIII,	nr rej.: A-444 z 12.12.1956
2	zespół kościoła par. p.w. św. Trójcy, XVIII:	
	- kościół, mur.,	nr rej.: A-455 z 30.04.1958
	- plebania, d. seminarium misjonarzy, mur.,	nr rej.: j.w. z 5.05.1958
	- spichlerz (przy plebanii) ul. 11 Listopada, mur.,	nr rej.: j.w. z 5.05.1958
	- brama (przy plebanii) ul. 11 Listopada, mur.,	nr rej.: j.w. z 5.05.1958
3	zespół klasztorny bernardynów, ob. dom księży emerytów, 1771-1790, XIX:	
	- klasztor,	nr rej.: A-456 z 10.05.1958
	- kościół pobernardyński,	nr rej.: j.w. z 21.10.1966
	- dzwonnica-brama,	nr rej.: j.w. z 10.05.1958
	- zabudowania gospodarcze (dom mieszkalny, stodoła)	nr rej.: j.w. z 22.10.1966
	- d. ogród i dziedziniec,	nr rej.: j.w. z 30.12.1986
4	synagoga, ul. Kozia 2, XVIII,	nr rej.: A-457 z 24.01.1957
5	mała synagoga tzw. Dom Talmudyczny, ul. Kozia 2, XVIII,	nr rej.: A-580 z 14.03.1962
6	alumnat, ul. Poświętna 1, 1643,	nr rej.: A-460 z 16.02.1953
7	cmentarz żydowski, ul. Holendry, 1522,	nr rej.: A-106 z 29.12.1984
8	zespół cmentarza par. rzymskokat. przy ul. Zagumiennej:	nr rej.: A-296 z 15.07.2010
	- cmentarz w granicach ogrodzenia	
	- kaplica cmentarna p.w. Matki Boskiej Bolesnej	
	- kaplica grobowa rodziny Glogerów	
	- grobowiec, tzw. „katakumby”	
	- brama	
	- mur ogrodzeniowy	
9	ruiny zamku i pozostałości fortyfikacji ziemnych, przed 1469,	nr rej.: 2 z 20.02.1950
	- ruiny dawnego zamku Zygmunta Augusta po Tykocinem wraz z obwałowaniem, fosami i bastionami oraz otoczeniem w promieniu 10 m od wałów, 2 poł. XVI w., dec. z dn. 17.02.1937 r.	
10	dom, pl. Czarnieckiego 2, drewn., XVIII/XIX,	nr rej.: A-463 z 25.09.1972
11	dom, pl. Czarnieckiego 6, drewn., XVIII/XIX,	nr rej.: A-464 z 7.04.1976
12	dom, pl. Czarnieckiego 10, drewn.,	nr rej.: A-186 z 18.04.2008
13	dom, pl. Czarnieckiego 12, drewn., XVIII,	nr rej.: A-465 z 30.12.1988
14	d. szpital, ul. Jordyka / 11 Listopada, 1755,	nr rej.: A-466 z 10.05.1958
15	dom z ogrodem, ul. Klasztorna 2, drewn., 2 poł. XIX, (ob. ruina)	nr rej.: A-500 z 30.12.1986
16	dom, ul. 11 Listopada 4, 1 poł. XIX,	nr rej.: A-467 z 4.12.1974
17	dom, ul. 11 Listopada 5, mur.-drewn., 1 poł. XIX,	A-468 nr rej.: 348 z 4.12.1974
18	d. rezydencja ekonomiczna, ul. 11 Listopada 8, ob.. Urząd Miejski	nr rej.: A-469 z 10.05.1958
19	dom, ul. 11 Listopada 11, mur.-drewn., 1 poł. XIX,	nr rej.: A-470 z 4.12.1974
20	poczta, ul. 11 Listopada 36, po 1815,	nr rej.: A-471 z 11.08.1994
21	dom, ul. Kaczorowska 5, 5a	nr rej.: A-474 z 20.11.1958
22	dom, ul. Kaczorowska 7, pocz. XIX,	nr rej.: A-475 z 26.11.1958
23	dom, ul. Kaczorowska 9-9a, XVIII,	nr rej.: A-476 z 24.01.1957

24	dom, ul. Koźnia 1, pocz. XIX,	nr rej.: A-477 z 18.12.1958
25	dom, ul. Piłsudskiego 22, 1 poł. XIX,	nr rej.: A-480 z 18.12.1958
26	dom, ul. Piłsudskiego 23, XIX,	nr rej.: A-482 z 8.12.1958
27	dom, ul. Piłsudskiego 25, XVIII,	nr rej.: A-483 z 13.07.1956
28	dom, ul. Piłsudskiego 27, XVIII,	nr rej.: A-484 z 13.07.1956
29	dom, ul. Piłsudskiego 29, pocz. XIX,	nr rej.: A-491 z 18.12.1958
30	dom, ul. Piłsudskiego 31, 1 poł. XIX,	nr rej.: A-485 z 18.12.1958
31	dom, ul. Piłsudskiego 33, pocz. XIX,	nr rej.: A-486 z 18.12.1958
32	dom, ul. Piłsudskiego 35, pocz. XIX,	nr rej.: A-496 z 10.12.1958
33	dom, ul. Złota 2, XVIII,	nr rej.: A-497 z 25.02.1953
34	dom, ul. Złota 3, XVIII-XIX,	nr rej.: A-498 z 13.08.1973
35	most drogowy, k. XIX - pocz. XX w., 1955,	nr rej.: A-354 z 7.07.2011 r.
36	wiatrak koźlak, ul. Klasztorna, 1887,	nr rej.: A-499 z 24.01.1980
37	pomnik Stefana Czarnieckiego, 1762,	nr rej.: 217 z 21.10.1966
38	Stare Jeżewo - zespół folwarczny, ok. 1880:	nr rej.: 534 z 31.01.1983
	- browar	
	- budynek gospodarczy	
	- dom mieszkalny	
	- lamus	
	- czworak	
39	Stelmachowo - park dworski, XVIII,	nr rej.: 575 z 10.02.1984

*Źródło: Rejestr A zabytków nieruchomych woj. podlaskiego, stan na 18.03.2019r.*

Inne obiekty wpisane do Woj. Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym niewpisane do Ewidencji (w tabeli poniżej bez stosownego numeru ewidencyjnego). Obiekty o charakterze zabytkowym posiadają walory historyczne i architektoniczne tworzące klimat miasta. Listę ustalono na podstawie aktualizacji inwentaryzacji i wizji lokalnych w 2019 roku (pierwotnym dokumentem było Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Tykocin, 2000 rok).

**Tabela 8. Obiekty wpisane do ewidencji i o wartościach kulturowych**

Obiekty wpisane do Woj. Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym			
Lp.	Miejscowość	Adres i/lub opis obiektu	nr w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
1	Dobki	park dworski	x
2	Jeżewo	cmentarz wojenny	488
3	Kapice Lipniki	młyn zbożowy	3211
4	Krosno	cmentarz przykościelny	142
5	Krosno	cmentarz rzymskokatolicki	143
6	Leśniki	cmentarz wojenny z I wojny św. (1915 zbiorowa mogiła)	592
7	Leśniki	cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich	591
8	Lipniki	park dworski	x
9	Łopuchowo	cmentarz wojenny- miejsce straceń	449
10	Pentowo	dwór, Pentowo nr 39	3104

11	Radule		cmentarz rzymskokatolicki	489
12	Stare Jeżewo		park dworski w zespole folwarcznym	x
13	Stelmachowo		założenie dworskie	3103
14	Stelmachowo		gorzelnia w zespole dworskim	3102
15	Tykocin	11 Listopada	cmentarz przykościelny parafii p.w. św. Trójcy	627
16	Tykocin	11 Listopada	brama główna w zespole kościoła parafialnego p.w. Trójcy	2905
17	Tykocin	11 Listopada	ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego p.w. Trójcy	267
18	Tykocin		cmentarz unicki	417
19	Tykocin	Zagumienna	latarnia zmarłych - kapliczka na cmentarzu rz.-kat.	2947
20	Tykocin	11 listopada/Poświętna	dawny cmentarz rzymskokatolicki	416
21	Tykocin	11 Listopada nr 37	administracyjny budynek dworski	2532
22	Tykocin	Jordyka nr 1	dom ludowy i magazyn, ob. kino "Hetman"	3872
23	Tykocin	Jordyka nr 4	dom drewniany, ok. 1850r., stan b. zły	
24	Tykocin	Jordyka nr 6	dom drewniany, ok. 2 poł. XIXw. stan b. zły	
25	Tykocin	11 Listopada nr 6	dom mieszkalny nr 6	2530
26	Tykocin	11 Listopada nr 12		
27	Tykocin	11 Listopada nr 13		
28	Tykocin	11 Listopada nr 14		
29	Tykocin	11 Listopada nr 15	dom staromiejski nr 15	291
30	Tykocin	11 Listopada nr 17	dom mieszkalny nr 17	292
31	Tykocin	11 Listopada nr 24	stan b. zły	
32	Tykocin	11 Listopada nr 41	dom mieszkalny nr 41 (wyremontowany)	3100
33	Tykocin	11 Listopada nr 43		
34	Tykocin	11 Listopada nr 56	dom mieszkalny nr 56	3224
35	Tykocin	11 Listopada nr 58		
36	Tykocin	Bernardyńska nr 2	dom mieszkalny nr 2	2527
37	Tykocin	Plac Czarnieckiego nr 8	dom staromiejski nr 8	282
38	Tykocin	Plac Czarnieckiego nr 4	dom staromiejski nr 4	280
39	Tykocin	Piłsudskiego 39	budynek mieszkalny	
40	Tykocin	Poświętna nr 14	dom drewniany	
41	Tykocin	Poświętna nr 20	dom drewniany	
42	Tykocin	Stary Rynek nr 2	dom staromiejski nr 2	306
43	Tykocin	Złota nr 12	dom drewniany, zły stan	

44	Tykocin	Złota nr 17	dom staromiejski nr 17	296
45	Tykocin	Choroszczańska 8	dom drewniany	
46	Tykocin	Choroszczańska 13	dom drewniany, 2 poł. XIXw., b. zły stan	
47	Tykocin	Choroszczańska 19	dom drewniany, k. XIXw.	
48	Tykocin	Choroszczańska 23	dom drewniany, k. XIXw.	
49	Tykocin	Zatylna 2	dom drewniany, l.20 XXw.	
50	Tykocin	Sokołowska 10	dom drewniany, 4 ćw. XIXw.	
51	Tykocin	Sokołowska 16	dom mieszkalny	
52	Tykocin	Sokołowska 20	dom drewniany, 4 ćw. XIXw.	
53	Kapice - Lipniki	dom nr 3, drewniany 1931 r.,		
54	Kapice - Lipniki	dom nr 5, drewniany 1865 r.,		
55	Krosny	zagroda nr 6		
56	Krosny	zagroda nr 9		
57	Łaziuki	zagroda nr 24		
58	Łazy Duże	zagroda nr 3		
59	Łazy Małe	domy nr 1 drewniany 1935 r.,		
60	Łazy Małe	domy nr 2 drewniany l. 20 XX w.,		
61	Łazy Małe	dom nr 3, drewniany 1918 r.,		
62	Łopuchowo	dom nr 16, drewniany 1900 r.,		
63	Łopuchowo	dom nr 42, drewniany pocz. XX w.,		
64	Nieciece	domy nr 20		
65	Nieciece	dom nr 24		
66	Pajewo	dom nr 14, drewniany, 1929		
67	Piaski	dom nr 6 drewniany		
68	Radule	dom nr 11, drewniany 1918 r.		
69	Saniki	dom nr 9 murowany 1906 r.,		
70	Saniki	dom nr 20 drewniany l. 20 XX w.,		
71	Siekierki	dom nr 14 murowany poł. XIX w.,		
72	Sierki	domy nr 38 drewniany		
73	Sierki	dom nr 40		
74	Słomianka	domy nr 16, drewniany 1918 r.,		

75	Słomianka	dom nr 26 drewniany l. 20. XX w.,		
76	Stare Kapice	dom nr 17 drewniany		
77	Tatary	zagroda nr 9		

*Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Tykocin, aktualizacja własna, wizja lokalna.*

## 2.5. Obszar gospodarczy

### 2.5.1. Działalność gospodarcza

Na terenie gminy Tykocin w 2018 roku zarejestrowanych było 331 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 13 w sektorze publicznym, a 318 w sektorze prywatnym.

**Tabela 9. Podmioty wg sektorów własnościowych**

<b>Podmioty wg sektorów własnościowych</b>	<b>2018</b>
<b>podmioty gospodarki narodowej ogółem</b>	<b>331</b>
sektor publiczny - ogółem	13
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	10
sektor prywatny - ogółem	318
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	255
sektor prywatny - spółki handlowe	18
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2
sektor prywatny - fundacje	2
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	18

*Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS*

W strukturze własności dominuje sektor prywatny. Podmioty należące do sektora publicznego stanowią niecałe 4% podmiotów ogółem. W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

**Tabela 10. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą**

<b>Dane dotyczą roku 2018</b>	<b>Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą</b>	<b>%</b>
<b>Ogółem</b>	<b>255</b>	<b>100,00</b>
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	14	5,49
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	18	7,06
Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	0,39
Sekcja F – Budownictwo	54	21,18
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	70	27,45
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	23	9,02
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	15	5,88
Sekcja J – Informacja i komunikacja	3	1,18
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6	2,35
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	0,39
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	19	7,45
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	5	1,96
Sekcja P – Edukacja	5	1,96
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	9	3,53
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	2	0,78

<b>Dane dotyczą roku 2018</b>	<b>Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą</b>	<b>%</b>
Sekcja S – Pozostała działalność usługowa; Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne	10	3,92

*Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS*

Według rodzaju działalności PKD 2007 w roku 2018 najwięcej podmiotów wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą działa w branży Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (27%) oraz w Sekcja F – Budownictwo (21%). W dalszej kolejności należy wymienić podmioty z Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa (9%), Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (7%) oraz Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe (7%).

**Tabela 11. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007**

<b>Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007</b>	<b>2012</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2016</b>	<b>2017</b>	<b>2018</b>
<b>ogółem</b>	<b>277</b>	<b>292</b>	<b>301</b>	<b>308</b>	<b>323</b>	<b>321</b>	<b>331</b>
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	30	36	24	22	25	22	18
przemysł i budownictwo	62	59	71	76	82	78	82
pozostała działalność	185	197	206	210	216	221	231

*Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS*

Na przestrzeni analizowanych lat widać że liczba podmiotów gospodarczych z roku na rok rośnie. Należy zauważyć że liczba podmiotów w sektorze rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, co roku spada i od 2012 roku zmniejszyła się o 40%.

**Tabela 12. Podmioty wg klas wielkości**

<b>Podmioty wg klas wielkości</b>	<b>2012</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2016</b>	<b>2017</b>	<b>2018</b>
<b>ogółem</b>	<b>277</b>	<b>292</b>	<b>301</b>	<b>308</b>	<b>323</b>	<b>321</b>	<b>331</b>
0 - 9	271	286	295	301	316	314	322
10 - 49	6	6	6	6	6	6	7
50 - 249	0	0	0	1	1	1	2

*Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS*

Według wielkości podmiotów w gminie dominują mikroprzedsiębiorstwa, które stanowią aż 97%. Na przestrzeni lat liczba podmiotów małych i średnich pozostaje prawie bez zmian, w 2018 roku istniało 7 małych przedsiębiorstw i 2 średnie przedsiębiorstwa.

**Tabela 13. Wskaźniki przedsiębiorczości w latach 2012 – 2017**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<b>podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym</b>						
PODLASKIE	1 241,0	1 270,6	1 301,5	1 323,5	1 343,0	1 373,7
Powiat białostocki	1 213,5	1 258,3	1 308,4	1 337,9	1 362,8	1 405,6
Tykocin	699,0	732,7	756,5	773,1	825,0	825,0
<b>podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności</b>						
PODLASKIE	79	81	83	84	84	85
Powiat białostocki	78	80	83	85	86	88
Tykocin	43	45	47	48	51	51

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wskaźnik liczby podmiotów wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym dla gminy Tykocin (825,0) jest zdecydowanie niższy niż dla powiatu białostockiego (1405,6) oraz województwa podlaskiego (1373,7). Wskaźnik ten od 2012 roku wzrósł w gminie Tykocin o 18% (województwo – 10,7%, powiat – 15,8%).

Wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru na 1000 ludności w gminie jest niższy zarówno dla powiatu jak i województwa. Wskaźnik ten wzrósł najszybciej dla gminy Tykocin w latach 2012 – 2017 o około 18% (województwo – 7,6%, powiat – 12,8%).

Rozwój przedsiębiorczości w gminie Tykocin jest zdecydowanie niższy w porównaniu do województwa i powiatu. Szczególnie wyraźna jest mała liczba średnich i dużych przedsiębiorstw.

### 2.5.2. Rynek pracy

Na wielkość zatrudnienia wpływają następujące czynniki:

- cechy demograficzne ludności – udział ludności w wieku produkcyjnym, poziom wykształcenia ludności,
- poziom rozwoju gospodarczego obszaru gminy,
- poziom aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym,
- stan zdrowotny ludności w wieku produkcyjnym.

Według danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego w 2017 roku w gminie Tykocin pracowały 470 osoby. Na przestrzeni ostatnich 6 lat liczba pracujących w gminie nieznacznie spadła o 3,29%. Na terenie województwa podlaskiego oraz powiatu białostockiego liczba pracujących z roku na rok rośnie, dynamika wzrostu dla województwa wynosi 9,39%, a dla powiatu 23,51%. W gminie Tykocin wśród pracujących widać wyraźną dominację kobiet (61,70%), wskaźnik jest wyraźnie wyższy niż dla powiatu i województwa.



**Tabela 14. Pracujący według płci w gminie Tykocin 2012 – 2017, na tle województwa i powiatu**

Rok	Jednostka terytorialna	PODLASKIE	Powiat białostocki	Tykocin
2012	[osoba]	207 905	16 774	486
2013		210 183	17 559	473
2014		214 817	18 668	475
2015		214 690	18 303	519
2016		220 742	19 940	446
2017		227 422	20 717	470
<b>Dynamika zmiany w % (2012 - 2017)</b>	<b>[2012 -100%]</b>	9,39	23,51	-3,29
<b>Udział mężczyzn w ogólnej liczbie zatrudnionych w 2017 r.</b>	<b>[%]</b>	48,16	44,06	38,30
<b>Udział kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych w 2017 r.</b>	<b>[%]</b>	51,84	55,94	61,70

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Istotnym zjawiskiem determinującym sytuację na rynku pracy jest bezrobocie i reprezentacja osób bezrobotnych w zasobie ludności w wieku produkcyjnym. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Tykocin w latach 2012-2017 był niższy w relacji do poziomu tego wskaźnika dla kraju, województwa podlaskiego i powiatu. Wskaźnik ten w gminie Tykocin w 2017 roku wyniósł 3,9%, natomiast w Polsce – 4,6%, a w województwie podlaskim – 5,4%, zaś w powiecie białostockim – 5,4%.

**Tabela 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym**

Jednostka terytorialna	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
POLSKA	8,7	8,8	7,5	6,5	5,6	4,6
PODLASKIE	9,0	9,3	8,0	7,3	6,5	5,4
Powiat białostocki	9,4	9,5	8,2	7,4	6,4	5,4
Tykocin	7,3	8,1	6,2	4,8	4,1	3,9

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W stosunku do roku 2012 liczba bezrobotnych w gminie Tykocin zmniejszyła się o około 58%. W kraju, województwie oraz powiecie dynamika zmian była nieco niższa, wahała się od 46 do 55%. Liczba bezrobotnych w gminie zmniejszyła się z 291 osób w 2012 roku do 122 osób w 2018 roku.

**Tabela 16. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych**

Jednostka terytorialna	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Dynamika zmiany w % (2012 - 2017)
	[osoba]							[2012 -100%]
POLSKA	2 136 815	2 157 883	1 825 180	1 563 339	1 335 155	1 081 746	968 888	54,66
PODLASKIE	68 705	70 889	60 394	55 019	48 361	39 997	36 786	46,46
Powiat białostocki	8 658	8 788	7 639	6 845	5 949	5 010	4 419	48,96
Tykocin	291	324	247	193	162	150	122	58,08

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W 2018 roku na obszarze gminy Tykocin zarejestrowanych było 122 bezrobotnych, w tym około 43,4% stanowiły kobiety. Osoby do 30 roku życia stanowiły 33,6% bezrobotnych, wskaźnik ten jest wyższy w stosunku do kraju, województwa i powiatu. Ponad 60% bezrobotnych stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, które najtrudniej zaktywizować i jednocześnie trzeba ponieść największe koszty tej aktywizacji. Wśród najdłużej pozostających bez zatrudnienia sporo jest osób, które szukają aktywnie pracy, ale ich umiejętności, doświadczenie, a także wiek powodują, że najtrudniej im znaleźć ofertę pracy.

**Tabela 17. Udział liczbowy i procentowy poszczególnych grup w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2018 roku**

Jednostka terytorialna	ogółem	kobiety	mężczyźni	do 30 roku życia	długotrwale bezrobotni
	[osoba]				
POLSKA	968 888	542 642	426 246	251 994	507 235
PODLASKIE	36 786	17 524	19 262	10 012	21 238
Powiat białostocki	4 419	2 055	2 364	1 131	2 475
Tykocin	122	53	69	41	74
	%				
POLSKA	100	56,0	44,0	26,0	52,4
PODLASKIE	100	47,6	52,4	27,2	57,7
Powiat białostocki	100	46,5	53,5	25,6	56,0
Tykocin	100	43,4	56,6	33,6	60,7

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

### 2.5.3. Rolnictwo

Do opisu struktury rolnictwa w gminie posłużono się danymi pochodzącymi z Powszechnego Spisu Rolnego 2010, który zawiera szczegółowe informacje w tym zakresie. Przedłożone dane mają na celu przedstawić ogólny profil rolnictwa w gminie, dlatego też fakt iż pochodzą z roku 2010 nie ma istotnego znaczenia. Dane te nie zostały wykorzystane w procesie delimitacji do wyznaczenia obszarów kryzysowych.

Gmina Tykocin ma charakter typowo rolniczy. Świadczy o tym struktura użytkowania terenu, z dominującym udziałem użytków rolnych – prawie 65% ogółu powierzchni. Wg Powszechnego Spisu Rolnego 2010 w gminie Tykocin funkcjonowało 985 gospodarstw rolnych (wyłącznie indywidualnych), w tym 883 o powierzchni ogółem powyżej 1 ha. Blisko 27% gospodarstw stanowiły te o powierzchni ogółem 15 ha i więcej. Działalność rolną

prowadziło 99,4% (979) ogółu gospodarstw rolnych<sup>3</sup>. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła 15,58 ha (w tym użytki rolne 12,71 ha; użytki rolne w dobrej kulturze 12,64 ha).

W gminie Tykocin ogólna powierzchnia zasiewów w 2010 roku wyniosła 7 080,53 ha, z czego największą część stanowiły zboża – 5 234,66 ha. Powierzchnię zasiewów zaprezentowano w tabeli niżej.

**Tabela 18. Powierzchnia zasiewów w gminie Tykocin według rodzaju wg PSR 2010**

Rodzaj zasiewu	Powierzchnia w ha
Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi, w tym:	5048,13
Pszenica ozima	375,22
Pszenica jara	235,06
Żyto	493,34
Jęczmień ozimy	43,62
Jęczmień jary	225,64
Owies	285,80
Pszenżyto ozime	1010,48
Pszenżyto jare	65,82
Mieszanki zbożowe ozime	55,13
Mieszanki zbożowe jare	2258,02
Kukurydza na ziarno	181,41
Ziemniaki	226,95
Uprawy przemysłowe	92,33
Buraki cukrowe	3,47
Rzepak i rzepik	88,86
Strączkowe jadalne na ziarno	0
Warzywa gruntowe	225,29

Źródło: Bank Danych Lokalnych, <http://stat.gov.pl>

W gospodarstwach rolnych poza produkcją roślinną była również realizowana produkcja zwierzęca. W 583 gospodarstwach hodowane było bydło (w tym bydło krowy w 547), w 241 odbywał się chów trzody chlewnej, a w 352 odbywał się chów drobiu. W poniższej tabeli przedstawiono liczebność zwierząt gospodarskich wg PSR 2010 w gminie Tykocin.

<sup>3</sup> Bank Danych Lokalnych, [http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p\\_name=indeks](http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks)

**Tabela 19. Zwierzęta gospodarskie w gminie Tykocin wg PSR 2010**

Pogłowie zwierząt	Liczebność w szt.
Bydło razem, w tym:	13 254
Bydło krowy	6 904
Trzoda chlewna razem, w tym:	3 531
Trzoda chlewna lochy	304
Konie	217
Drób ogółem, w tym:	7 771
Drób kurzy	7 282

Źródło: Bank Danych Lokalnych, <http://stat.gov.pl>

Prawie 70% (678) gospodarstw rolnych na terenie gminy posiadało ciągniki. W sumie gospodarstwa posiadały 1 451 ciągników, co daje średnio ponad dwa ciągniki na gospodarstwo. Prawie wszystkie gospodarstwa rolne (ponad 99%) posiadały dochody z działalności rolniczej – 979 gospodarstw. Dochody z emerytury i renty osiągało 200 gospodarstw rolnych, a dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej osiągało 136 gospodarstw. W przypadku 283 gospodarstw rolnych ich dochody uzupełniane były dochodami z pracy najemnej.

## 2.6. Obszar środowiska przyrodniczego

Gmina Tykocin leży pomiędzy Narwiańskim Parkiem Narodowym, a Biebrzańskim Parkiem Narodowym. Parki te stanowią jeden z ostatnich obszarów naszego kraju z zachowanymi elementami nieskażonej przyrody, natomiast w warunkach Europy Środkowej są unikatem. Kierunkiem działań władz w dalszym ciągu powinna być ochrona wód powierzchniowych i podziemnych w szczególności wód komunalnych, wód rzeki Narwi, Nareśli i Śliny przed zanieczyszczeniami i nadmierną eksploatacją – stosownie do przyjętych w Polsce norm ekologicznych i chemicznych oraz nienaruszalności przepływu biologicznych rzek.

Część gminy Tykocin leży w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego charakteryzującego się występowaniem wielu rzadkich i ginących gatunków ptaków, ryb i roślin oraz wyjątkowymi walorami krajoznawczymi. Swoisty układ stosunków hydrologicznych spowodował wytworzenie specyficznego i odmiennego układu warunków ekologicznych w porównaniu z innymi dolinami rzecznyymi. Szczególnie jest tu bogata roślinność bagienna i szuwarowa.

Bezpośrednio na powierzchni terenu występują piaszczysto – żwirowe osady wodnolodowcowe i moreny czołowe. Doliny rzek: Narwi, Nareśli, Śliny oraz zagłębienia bezpośrednio są wypełniane osadami holoceniowymi takimi jak piaski, żwirki, mady rzeczne, namuły i torfy. Utwory te ponadto cechują się znaczną ilością domieszek organicznych oraz podatnością na przemarzanie. Do negatywnych cech zalicza się również rejonu płytkiego występowania wód gruntowych oraz powierzchniowo występujących gruntów słabonośnych takich jak grunty spoiste plastyczne i miękkoplastyczne oraz sypkie słabo zagęszczone. Grunty te występują na obszarze tarasów zalewowych pradolin oraz dolin rynien polodowcowych. Obszarze doliny Narwi i jej dopływów należy do obszarów o warunkach geologiczno-inżynierskich utrudniających budownictwo.

Współczesne procesy geomorfologiczne na obszarze gminy nie powodują istotnych zmian w rzeźbie terenu – zmiany powodowane erozją wodną są znikome i nie wpływają na istotne zmiany konfiguracji terenu. Jedynie niewielkie zmiany w jej krajobrazie powodowane są powierzchniową eksploatacją surowców mineralnych. Występują one przeważnie w przypowierzchniowej warstwie utworów czwartorzędowych i są eksploatowane metodą odkrywkową.

W gminie Tykocin występują dwa rodzaje złóż kopalnych: są to piaski i żwiry oraz surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego. Eksploatowane są tylko piaski i żwiry, ich zasoby szacowane są na 91 tys. ton, stanowi to zaledwie 0,007% ogółu tego zasobu w województwie podlaskim. Surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego stanowią łatwotopliwe, silnie pęczniące w trakcie wypalania ility. Na obszarze gminy Tykocin znajdują się wstępnie rozpoznane, nieeksploatowane złoża ilów, będące jednocześnie jedynym złożem tego typu w województwie podlaskim. Zasoby bilansowe złoża wynoszą łącznie 5450 tys.m<sup>3</sup> i stanowią blisko 2% ogółu surowców ilastych do produkcji kruszywa lekkiego w Polsce. Lokalnie w gminie występują również torfy.

Gmina Tykocin jest regionem typowo rolniczym, użytki rolne stanowią 13 460 ha, tj. 65% powierzchni gminy, natomiast nieco ponad 26% stanowią lasy, tj. 5 525 ha. Szczegółowa struktura powierzchni przedstawia poniższa tabela.

**Tabela 20. Struktura powierzchni w gminie Tykocin**

Lp.	Rodzaj terenu	Powierzchnia [ha]	Powierzchnia [%]
1.	Użytki rolne	13 460	64,9
2.	Lasy	5 525	26,6
3.	Tereny chronione	10	0,1
4.	Wody	257	1,2
5.	Tereny działek rekreacyjnych	10	0,1
6.	Drogi i koleje	667	3,2
7.	Nieużytki	553	2,7
8.	Inne terenu	254	1,2
<b>Razem</b>		<b>20 736</b>	<b>100</b>

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji o ewidencji gruntów, Urząd Miejski w Tykocinie*

Na terenie gminy Tykocin nie ma gleb klasy I i II. Większość gruntów ornych zaliczanych jest do klasy bonitacyjnej IVa i IVb, zajmują one obszar 4 153,6 ha (20% powierzchni gminy). Najmniej jest gleb klasy IIIa i IIIb, zaledwie 1325,9 ha (6,4% powierzchni gminy). Udział powierzchniowy i procentowy klas bonitacyjnych gruntów ornych i użytków zielonych w gospodarstwach indywidualnych został przedstawiony poniżej.

**Tabela 21. Struktura gruntów ornych i użytków zielonych w gminie Tykocin**

<b>Struktura gruntów ornych</b>	<b>ha</b>	<b>Struktura użytków zielonych</b>	<b>ha</b>
Grunty dobre – klasa III a i III b	1 325,89	Grunty dobre – klasa III	301,68
Grunty średnie – klasa IV a i IV b	4 153,58	Grunty średnie – klasa IV	2 480,74
Grunty słabe – klasa V i VI	2 415,12	Grunty słabe – klasa V i VI	2 782,98
<b>Razem</b>	<b>7 894,59</b>	<b>Razem</b>	<b>5 565,4</b>

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji o ewidencji gruntów, Urząd Miejski w Tykocinie*

Gmina Tykocin posiada dość wysoki wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej o wartości 57,2 pkt. Syntetyczny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest to suma wskaźników ocen: agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych. Warunki przyrodnicze gminy Tykocin pozwalają na rozwijanie w jej obrębie intensywnej funkcji rolniczej.

W gminie Tykocin lasy zajmowały powierzchnię równą około 5449,97 ha (26,3% ogólnej powierzchni gminy). Lasy państwowe, które zajmują nieco ponad 49% ogólnej powierzchni lasów gminy, występują w zwartych kompleksach w północno – zachodniej i środkowej części gminy. Lasy prywatne, stanowiące 50,6% ogólnej powierzchni lasów, występują na obszarze całej gminy.

**Tabela 22. Grunty leśne w gminie Tykocin**

<b>Lp.</b>	<b>Wyszczególnienie</b>	
1.	Powierzchnia lasów publicznych, w tym:	2654,97
	<i>Skarbu Państwa w Zarządzie Lasów Państwowych</i>	2606,83
	<i>Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP</i>	36,14
2.	Powierzchnia lasów publicznych gminnych	12
3.	Powierzchnia lasów prywatnych	2795
<b>4.</b>	<b>Powierzchnia lasów ogółem</b>	<b>5449,97</b>

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji o ewidencji gruntów, Urząd Miejski w Tykocinie*

Większe, zwarte kompleksy leśne występują w obrębie Kotliny Biebrzańskiej, w okolicy wsi: Szafranki, Słomianka, Krosno, Żuki, Łaziuki. Dominują tu drzewostany sosnowe z udziałem świerka, modrzewia i brzozy, brzożowe z domieszkami sosny oraz świerka, i świerkowe z domieszkami sosny, brzozy i olszy. W układzie typów siedliskowych lasów dominuje bór świeży, bór mieszany świeży, las mieszany świeży, las świeży, las jesionowy, bór wilgotny, bór mieszany wilgotny.

Na terenie gminy Tykocin najwyższą formą ochrony jest Narwiański Park Narodowy wraz z otuliną. Położony on jest w jej południowej części. Najważniejszym walorem przyrodniczym Narwiańskiego Parku Narodowego jest unikatowy system rzeki, która płynie na tym obszarze wieloma łączącymi i rozdzielającymi się korytami. Dolina Narwi jest również ważną ostoją ptaków wodno-błotnych oraz miejscem ich odpoczynku podczas wędrówek. Otulina stanowi strefę ochronną parku.

Na obszarze gminy do terenów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych poza opisanym powyżej Narwiańskim Parkiem Narodowym, objętych ochroną prawną ponadto należą:

1. Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi” – Rozporządzenie Nr 9/05 Woj. Podlaskiego; Rozporządzenie Nr 6 z 25 lutego 2005 (Dz. U. nr 54, poz. 721). Dolina Narwi stanowi jedną z najważniejszych w północno-wschodnim regionie Polski ostoję ptaków łownych. Stwierdzono gniazdowanie 24 gatunków tych ptaków, co stanowi 77% ptaków łownych i lęgowych w Polsce.
2. Strefa ochronna – otulina – Biebrzańskiego Parku Narodowego – Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 r. (Dz. U. Nr 86 poz. 399 z dnia 17 września 1993 r.).
3. Rezerwat przyrody – Szelałówka – pow. 62,04 ha w celu zachowania naturalnego charakteru zespołu borów sosnowych występujących na rozległym obszarze wydnowym. (Mon. Pol. Nr 33 p. 408 z 27. VI. 1995 r.)
4. Użytek ekologiczny ekosystemu bagiennego – Rozporządzenie Nr 6/97 Wojewody Białostockiego z dn. 7 sierpnia 1997 r. (Dz. U. WB Nr 16). Bagno tykocińskie zajmuje powierzchnię 400 ha i stanowi fragment Doliny Narwi położonej między wsią Góra a miastem Tykocin. W jego skład wchodzi łąki, nieużytki, wody stojące oraz starorzecza.
5. Obszary Natura 2000: Ostoja Biebrzańska PLB200006, Bagienna Dolina Narwi PLB200001, Dolina Biebrzańska PLH200008, Ostoja Narwiańska PLH200024 oraz Narwiańskie Bagna PLH200002,
6. Pomniki przyrody:
  - Jesion wyniosły – Stelmachowo,
  - Głaz narzutowy – Sierki,
  - Głaz narzutowy – Leśniki,
  - Grupa drzew – dwie lipy drobnolistne, dąb szypułkowy – Rzędziany,
  - Aleja drzew (144 szt.) – Stelmachowo.

Ważnym pod względem przyrodniczym miejscem jest również Kępa Lipnicka położona w Dolinie Narwi. Obejmuje specyficznie wykształcony kompleks przyrodniczy, jedyny i niepowtarzalny na obszarze Polski północno-wschodniej. Jest to cały zespół większych lub mniejszych grądów i grądzików, będących często zwydmionymi w stropie odsypami powodziowymi dzikiej Narwi, pooddzielanych zatopionymi obniżeniami z licznymi ramionami, odnogami i starorzeczami. Kompleks ten wyraźnie wyróżnia się swoją odrębnością morfologiczną, florystyczną, faunistyczną oraz krajobrazową od otoczenia. Ponadto ciekawym miejscem jest Pentowo - siedlisko szlacheckie uhonorowane tytułem Europejskiej Wsi Bocianie. Na dachach swoich zabudowań mieści ponad 25 gniazd bocianich, a na obszarach NATURA 2000 około 40.

## 2.7. Infrastruktura techniczna

### 2.7.1. Układ drogowy

System komunikacji stanowi jeden z podstawowych elementów zagospodarowania układu przestrzennego gminy. Dostępność komunikacyjna gminy jest jednym z kluczowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Planowanie działań związanych z rozwojem obszaru powinno opierać się w dużej mierze o upowszechnienie dostępu do dóbr i usług komunikacyjnych, które są podstawą egzystencji społeczności lokalnej.

Długość sieci drogowej w gminie Tykocin wynosi 476,6 km. Składają się następujące rodzaje dróg:

- drogi krajowe – 19,2 km,
- drogi wojewódzkie – 11,2 km,
- drogi powiatowe – 69,2 km,
- drogi gminne – 377 km.

Przez gminę przebiegają dwie drogi krajowe: DK nr 8 oraz DK nr 64. Droga krajowa nr 64 łączy Piątnicę Poduchowną (k. Łomży) ze Starym Jeżewem (k. Białegostoku). Długość drogi na terenie gminy wynosi 5,8 km. Droga krajowa nr 8 (13,4 km na terenie gminy), należy do podstawowej sieci dróg w kraju, prowadzi od przejścia granicznego z Republiką Czeską w Kudowie-Zdroju do przejścia granicznego z Republiką Litewską w Budzisku. Droga ta została w 2012 roku zmodernizowana do parametrów dwujezdniowej drogi ekspresowej. Wraz z modernizacją powstała niezbędna infrastruktura techniczna, w tym: węzeł drogowy „Tykocin”, droga autobusowa z zatokami autobusowymi i wiatami przystankowymi, przejazdy gospodarcze dla zapewnienia komunikacji lokalnej, przejście dla zwierząt. Na odcinku położonym w gminie Tykocin droga obsługuje przede wszystkim ciężki ruch tranzytowy od granicy kraju w kierunku centrum, ruch gospodarczy w jej rejonie oraz znaczny ruch turystyczny w okresie letnim. Ruch lokalny odbywa się obok jezdni głównej na drogach serwisowych i drodze autobusowej.

Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka Nr 671 Korycin – Knyszyn – Tykocin – Jeżewo Stare – Sokoły. Jej długość na analizowanym terenie wynosi 11,2 km. Droga obsługuje w głównej mierze gospodarczy i ciężarowy ruch lokalny oraz w mniejszym stopniu ruch tranzytowy. Droga ta łączy miasto Tykocin z węzłem drogowym Jeżewo Stare na drodze krajowej nr 8.

Drogi powiatowe na obszarze gminy Tykocin są w większości drogami o twardej nawierzchni (61,9 km). Jedynie 7,3 km stanowią drogi gruntowe. Dróg powiatowych miejskich jest 8,3 km. Ulice miejskie zaliczone do dróg powiatowych to ulica: Holendry, 11 – go Listopada, Ogrodowa Dróg powiatowych wiejskich jest 60,9 km.



Długość dróg gminnych na obszarze gminy Tykocin wynosi 193 km, w tym gruntowych 8,4 km. Drogi gminne zamiejskie liczą 99,9 km – i o nawierzchni twardej 20,8 km oraz gruntowych 8,4 km. Drogi gminne miejskie liczą 7,7 km – i o nawierzchni twardej 6,3 km oraz gruntowych 0,6 km. W tabeli poniżej przedstawiony jest wykaz wszystkich dróg przebiegających przez gminę Tykocin.

**Tabela 23. Zestawienie dróg w gminie Tykocin**

Typ drogi	Zestawienie dróg	Łączna długość dróg
Krajowe	8 Warszawa – Białystok; 64 Łomża – Piątnica – Stare Jeżewo	19,2 km
Wojewódzkie	671 Krypno – Tykocin – Stare Jeżewo – Sokoły	11,2 km
Powiatowe	1371 B Bajki – Zalesie – Biało-brzeskie – Tatary; 1374 B Tatary – Piaski – Kiślaki - Łazy Małe – Łazy – Słomianka – Zajki; 1375 B Łaziuki – Żuki – Frączki; 1376 B Krosny – droga 137B; 1377 B Tykocin (ul.Holendry) – Kiermusy – Nieciece – Łopuchowo – Zawady; 1378 B Sierki – droga 671; 1379 B Stelmachowo – droga 671; 1380 B Złotora – Siekierki – Tykocin (ul.11 Listopada); 1381 B Tykocin(ul.Ogrodowa) – Saniki – Rzędziany; 1382 B Sawino – droga 1381B; 1383 B Saniki – Leśniki – droga 8; 1535 B Białystok(ul.ks.J.Popiełuszki, Hetmańska, Wierzbowa) – Chorosz (droga do Kruszywa) – Kruszywo – Stare Jeżewo; 1553 B droga 8 – Radule; 1554 B droga Pajewo; 1971 B droga 1969B – Targonie Wielkie – Hermany;	69,2 km
Gminne	Zestawienie dróg gminnych znajduje się w Uchwale Nr 168/2430/2013 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 17 czerwca 2013 r.	107,6 km

Źródło: opracowanie na podstawie: Wykaz dróg z terenu gminy Tykocin, <http://bip.um.tykocin.wrotapodlasia.pl/>

Gmina zarządza drogami o łącznej długości 377 km. Stan ogólny dróg gminnych jest dobry. W ostatnich latach część z nich została zmodernizowana, niemniej jednak ciągle w tym zakresie są jeszcze duże potrzeby. Aktualny układ komunikacyjny gminy Tykocin jest stosunkowo dobrze rozwinięty. Zastrzeżenia natomiast może budzić niedostosowanie sieci dróg (na wielu odcinkach) do obecnych standardów technicznych i wymogów ruchu (wąskie drogi, nieutwardzona nawierzchnia, zły stan techniczny nawierzchni itp.). Na terenie gminy brak jest też dobrej organizacji ruchu pieszego i rowerowego (niewiele jest chodników, brak ścieżek rowerowych).

### 2.7.2. Infrastruktura energetyczna i gazowa

Źródłem zasilania w energię elektryczną gminy jest stacja transformatorowo – rozdzielcza RPZ 110/15kV w Jeżewie, zasilana linią WM 110kV GPZ Białystok – Jeżewo – Wizna – Łomża. Istniejące źródło w pełni pokrywa zapotrzebowanie mocy i energii elektrycznej gminy. Na terenie gminy zlokalizowanych jest 109 stacji transformatorowych, w tym w mieście Tykocin 10. Sieć SM 15kV i NM na terenie całej gminy ma zróżnicowany stan techniczny.

Gmina Tykocin jest niezgazyfikowana.

### 2.7.3. Gospodarka wodno-ściekowa

#### Wodociągi

W gminie Tykocin istnieje 7 stacji wodociągowych stanowiących własność gminy Tykocin, a eksploatowanych przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tykocinie, znajdujących się w miejscowościach:

- Miejskie ujęcie wody w Tykocinie, zaopatrujące w wodę miasto Tykocin, składa się z dwóch studni wierconych położonych na terenie stacji wodociągowej: SW – 1 o głębokości 108 m, SW-2 o głębokości 68 m.
- Wodociąg wiejski w Bagienkach, zaopatruje w wodę 5 miejscowości w gminie: Bagienki, Dobki, Siekierki, Rzędziany, Sawino, oraz wieś Babino w gm. Choroszcz. Ujęcie wody składa się z dwóch studni wierconych o głębokości 63,0 m ujmujących pierwszy użytkowy poziom czwartorzędowego piętra wodonośnego.
- Wodociąg wiejski Jeżewo Stare, zaopatruje w wodę 4 wsie: Jeżewo Stare, Jeżewo Nowe, Kapice-Lipniki, Kapice Stare oraz kol. Stelmachowo. Ujęcie wody składa się ze studni wierconej SW-1, zlokalizowanej w granicach wygradzonego terenu stacji wodociągowej, o głębokości 54 m.
- Wodociąg Stelmachowo, zaopatruje w wodę wieś Stelmachowo. Wodociąg został przyjęty przez Gminę Tykocin od stacji Hodowli Roślin Ogrodniczych w Stelmachowie i pełni rolę wodociągu wiejskiego. Ujęcie składa się z dwóch studni wierconych: SW-1 o głębokości 77m.
- Wodociąg wiejski Saniki, zaopatruje w wodę 3 wsie: Saniki, Lipinki i Popowlany. Ujęcie wody składa się z dwóch studni wierconych znajdujących się w obrębie wygradzonego terenu stacji wodociągowej. Studnie SW-1 i SW-2 o głębokości odpowiednio 50m i 50,7 m.
- Wodociąg wiejski Sierki, zaopatruje w wodę 5 wsi: Sierki, Broniszewo, Łopuchowo, Hermany, Nieciece i kol. Tykocin. Ujęcie wody składa się z dwóch studni wierconych zlokalizowanych na wygradzonym terenie stacji wodociągowej: SW-1 (awaryjna) o głębokości 72 m.
- Wodociąg wiejski Pajewo, zaopatruje w wodę 2 wsie: Pajewo i Radula. Ujęcie wody składa się z dwóch studni wierconych położonych w obrębie terenu stacji wodociągowej: SW-1 i SW-2 o głębokości po 60m.

W 10 wsiach: Kiślaki, Krosno, Leśniki, Łaziuki, Łazy Duże, Łazy Małe, Piaski, Słomianka, Tatary i Żuki mieszkańcy zaopatrują się w wodę z ujęć lokalnych i studni kopalnych.

Całkowita długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej wynosi 95,9 km.

## **Sieć kanalizacyjna**

Miasto Tykocin kanalizację sanitarną posiada od 1997 r., a miejscowość Stelmachowo od 2004 r. Do sieci kanalizacyjnej podłączonych jest 505 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

W miejscowościach na terenie gminy brak jest scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej. Ścieki odprowadzane są do urządzeń lokalnych (zbiorniki szczelne, suche ustępy) i wywożone do punktu zlewnego przy oczyszczalni ścieków w Tykocinie.

W gminie Tykocin istnieją dwie oczyszczalnie ścieków, których całkowita przepustowość wynosi 530 m<sup>3</sup>/dobę.

Główna oczyszczalnia zlokalizowana jest w Tykocinie. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna z reaktorem typu Hydrocentrum. Została oddana do użytku w 1998 r. Rzeczywista przepustowość oczyszczalni średnio dobową wynosi 150 m<sup>3</sup>/d. Potencjalna przepustowość istniejących urządzeń do oczyszczania ścieków średnio dobową wynosi 300 m<sup>3</sup>/d.

### **2.7.4. Gospodarka odpadowa**

Od 1 lipca 2013 r., zgodnie z nowelizacją ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, zaczęły obowiązywać zmiany dotyczące sposobu gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym również ponoszenia opłat z tego tytułu. W związku z tym Uchwałą nr XXIII/196/2013 Rady Miejskiej w Tykocinie z dnia 30 stycznia 2013 roku przyjęto regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Tykocin, określający nowe zasady funkcjonowania gospodarki odpadami na terenie gminy. Na terenie gminy prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów sześciu frakcji odpadów komunalnych:

- papieru i tektury (w tym opakowania, gazety, czasopisma, itd.),
- metalu,
- tworzywa sztucznego,
- szkła i odpadów opakowaniowych ze szkła w podziale na szkło bezbarwne i kolorowe,
- opakowań wielomateriałowych.

Selektywnie zebrane odpady, zmieszane odpady, komunalne odpady zielone oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczone do składowania przekazywane są do regionalnej instalacji przetwarzania odpadów komunalnych w Czerwonym Borze.

### **3. Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Tykocin**

Diagnoza gminy Tykocin posłuży zidentyfikowaniu obszarów gminy w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Analiza obejmuje cały obszar gminy w podziale na ustalone jednostki delimitacyjne, a przeprowadzona została w oparciu o obiektywne i weryfikowalne mierniki oraz metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Diagnoza stanowi podstawę do wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji na terenie gminy.

#### **3.1. Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji**

Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zgodna jest z *Wytycznymi z zakresu rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*. Za obszar zdegradowany uznano obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami, w co najmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz wyraźnie większą liczbą zidentyfikowanych negatywnych zjawisk kryzysowych od innych jednostek delimitacyjnych. Szczegóły w rozdz. 4.1.

W przeprowadzonej delimitacji posłużono się przede wszystkim danymi z Urzędu Miejskiego w Tykocinie, w tym w szczególności z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Szczegółowe źródła danych opisano w kolejnych podrozdziałach, przy analizie poszczególnych sfer. We wcześniejszych rozdziałach w celu przedstawienia i przanalizowania trendów zachodzących w gminie korzystano z danych z Głównego Urzędu Statystycznego. W związku z powyższym w poszczególnych rozdziałach niniejszego dokumentu dane mogą się nieznacznie różnić w zależności od źródła.

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego gminę Tykocin podzielono na jednostki delimitacyjne. Jednostki określono na podstawie istniejącego podziału sołectw (jako naturalny i łatwy do zidentyfikowania przez mieszkańców oraz innych interesariuszy Programu podział gminy) wraz z drobnymi korektami. Poniżej przedstawiono podział gminy na jednostki delimitacyjne.

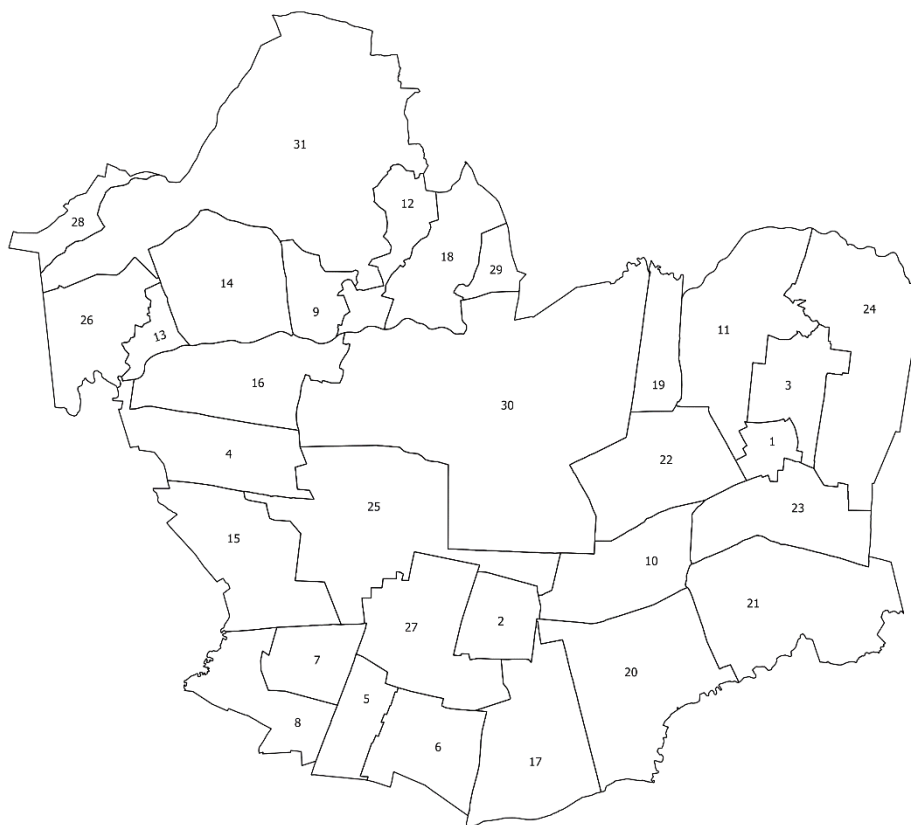
Należy jednak zaznaczyć, że do opracowania map poglądowych obrazujących podział gminy Tykocin na jednostki delimitacyjne wykorzystano zbiory danych państwowego rejestru granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraju, będących w zasobach Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej. Mapy zostały wykonane przez autorów opracowania przy konsultacji z pracownikami Urzędu Miejskiego.

**Tabela 24. Jednostki delimitacyjne**

Lp.	Sołectwo	Stan ludności	Powierzchnia (ha)	Lp.	Sołectwo	Stan ludności	Powierzchnia (ha)
1	Bagienki	41	138,5	17	Pajewo	166	789,74
2	Broniszewo	100	287,26	18	Piaski	72	484,38
3	Dobki	106	366,38	19	Popowlany	155	272,37
4	Hermany	104	566,77	20	Radule	216	968,63
5	Jeżewo Nowe	89	273,21	21	Rzędziany	321	1017,16
6	Jeżewo Stare	204	462,67	22	Saniki	258	532,49
7	Kapice Lipniki	65	300,29	23	Sawino	276	575,12
8	Kapice Stare	103	433,42	24	Siekierki	362	1052,13
9	Kiślaki	99	231,15	25	Sierki	300	1156,59
10	Leśniki	157	546,69	26	Słomianka	49	501,82
11	Lipniki	54	844,63	27	Stelmachowo	213	696,04
12	Łaziuki	119	308,91	28	Szafranki	20	188,51
13	Łazy Duże	62	133,59	29	Tatary	36	129,1
14	Łazy Krosna	69	690,07	30	Tykocin	1992	2896,17
15	Łopuchowo	255	716,35	31	Żuki	76	2362,46
16	Nieciece	134	668,75		<b>suma:</b>	<b>6273</b>	<b>20591,35</b>

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Tykocinie

**Rysunek 2. Gmina Tykocin z podziałem na jednostki delimitacyjne**



Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Tykocinie

Zgodnie z Wytocznymi z zakresu rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 w przeprowadzonej diagnozie na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego dokonano analizy porównawczej jednostek delimitacyjnych, opartej na zestawie wskaźników

cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji we wszystkich sferach pozwalających na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania zjawisk kryzysowych.

Podsumowanie diagnozy i finalne wyznaczenie obszarów zdegradowanych oraz rewitalizacji zostało oparte na analizie wskaźnikowej. Sołectwa o najwyższej liczbie obszarów problemowych zostały określone jako obszary zdegradowane i na ich terenie wyznaczono obszar rewitalizacji.

W zależności od posiadanych danych z różnych źródeł, wskaźniki cząstkowe budowano w oparciu o kilka lub tylko jedno źródło danych. Szczegółowy sposób budowania poszczególnych wskaźników został opisany w części diagnostycznej, przy określaniu każdego ze wskaźników i analizie wyników.

## **3.2. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wskaźnikowa**

### **3.2.1. Sfera społeczna**

Sfera społeczna jest najważniejszym elementem procesu diagnostycznego na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, gdyż głównym celem Programu Rewitalizacji jest poprawa warunków i jakości życia społecznego.

Na potrzeby diagnozy została wykonana porównawcza analiza ilościowa danych w zakresie bezrobocia, ubóstwa, skali problemów społecznych oraz udziału w życiu publicznym.

Diagnoza delimitacyjna uwarunkowań społecznych w gminie Tykocin opierała się na następujących wskaźnikach:

- Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Liczba rodzin otrzymujących datki mieszkaniowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Liczba rodzin otrzymujących świadczenie 500+ na 1 dziecko w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu długotrwałej choroby w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu ubóstwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu alkoholizmu w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu przemocy w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- Frekwencja wyborcza w %.

Zjawiska negatywne stwierdzono dla obszarów, w których wartości badanych wskaźników były wyższe od średniej dla całej gminy (dla wskaźników dotyczących pomocy społecznej) oraz niższe od średniej (w przypadku frekwencji wyborczej).

W poniższej tabeli przedstawiono wyniki z analizy wskaźnikowej sfery społecznej (kolorem zaznaczono występowanie zjawiska kryzysowego). Następnie zsumowano występowanie zjawisk kryzysowych (ostatnia kolumna). Obszar gminy znajduje się w stanie kryzysowym z powodu występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych. Założono, że stan koncentracji negatywnych zjawisk społecznych można stwierdzić przy wyniku równym i wyższym niż 3 (2,7 średnia liczby zjawisk kryzysowych dla gminy).

Tabela 25. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze społecznej

Lp.	Sołectwo	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących datki mieszkaniowe (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących świadczenie 500+ na 1 dziecko (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu ubóstwa (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu alkoholizmu (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnej rodziny (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu przemocy (na 100 mieszkańców)	Frekwencja wyborcza w %	Koncentracja problemów społecznych
1	Bagienki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	56,13	1
2	Broniszewo	0,00	0,00	3,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	55,41	1
3	Dobki	2,83	0,00	3,77	2,83	0,94	3,77	0,00	0,00	0,00	56,13	4
4	Hermany	0,00	0,00	9,62	1,92	0,96	1,92	0,00	0,00	0,00	59,07	1
5	Jeżewo Nowe	0,00	0,00	2,25	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	55,41	1
6	Jeżewo Stare	0,98	0,00	2,94	1,96	0,98	1,47	0,49	0,00	0,49	55,41	4
7	Kapice Lipniki	1,54	0,00	6,15	1,54	1,54	1,54	0,00	0,00	0,00	55,41	4
8	Kapice Stare	0,00	0,00	3,88	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	55,41	1
9	Kiślaki	0,00	0,00	6,06	6,06	1,01	6,06	0,00	0,00	0,00	58,53	3
10	Leśniki	0,64	0,00	2,55	1,27	1,27	1,27	0,00	0,00	0,00	49,24	1
11	Lipniki	1,85	0,00	7,41	9,26	0,00	3,70	0,00	0,00	0,00	56,13	5
12	Łaziuki	1,68	0,00	7,56	3,36	0,00	7,56	0,00	0,00	0,00	58,53	4
13	Łazy Duże	3,23	0,00	3,23	4,84	1,61	8,06	1,61	0,00	1,61	58,53	6
14	Łazy Krosna	2,90	0,00	5,80	4,35	2,90	7,25	1,45	0,00	1,45	58,53	7
15	Łopuchowo	0,00	0,00	4,31	2,35	0,78	0,39	0,39	0,00	0,00	59,07	1
16	Nieciece	0,00	0,00	6,72	2,24	0,00	1,49	0,00	0,00	0,00	59,07	1
17	Pajewo	0,00	0,00	3,61	1,81	1,20	1,81	0,00	0,00	0,00	49,24	1
18	Piaski	0,00	0,00	2,78	1,39	0,00	1,39	0,00	0,00	0,00	58,53	0
19	Popowlany	0,65	0,00	5,81	5,16	0,65	3,23	0,00	0,00	0,00	56,13	4
20	Radule	0,93	0,00	4,17	0,93	1,85	0,93	0,00	0,00	0,46	49,24	4
21	Rzędziany	0,00	0,00	4,98	0,62	0,62	0,31	0,00	0,00	0,00	49,24	2
22	Saniki	0,78	0,00	4,26	2,33	0,78	1,16	0,00	0,00	0,00	62,06	1
23	Sawino	0,36	0,00	5,80	1,81	0,72	0,72	0,00	0,72	0,72	62,06	3



Lp.	Solectwo	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących datki mieszkaniowe (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących świadczenie 500+ na 1 dziecko (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu ubóstwa (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu alkoholizmu (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnej rodziny (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu przemocy (na 100 mieszkańców)	Frekwencja wyborcza w %	Koncentracja problemów społecznych
24	Siekierki	0,28	0,00	4,70	0,55	0,28	1,38	0,00	0,00	0,00	56,13	2
25	Sierki	0,00	0,00	4,33	3,33	1,00	2,33	0,00	0,00	0,00	65,67	1
26	Słomianka	0,00	0,00	4,08	4,08	2,04	4,08	0,00	0,00	0,00	58,53	3
27	Stelmachowo	0,94	1,88	2,82	1,41	0,94	1,88	0,00	0,00	0,00	55,41	3
28	Szafranki	0,00	0,00	5,00	10,00	15,00	0,00	0,00	0,00	0,00	58,53	3
29	Tatary	0,00	0,00	5,56	2,78	0,00	2,78	0,00	0,00	0,00	58,53	2
30	Tykocin	1,31	0,30	4,72	2,06	1,66	2,36	0,15	0,10	0,05	66,06	7
31	Żuki	0,00	0,00	6,58	5,26	2,63	3,95	0,00	0,00	0,00	58,53	4
	<b>ŚREDNIA:</b>	<b>0,67</b>	<b>0,07</b>	<b>4,66</b>	<b>2,79</b>	<b>1,37</b>	<b>2,35</b>	<b>0,13</b>	<b>0,03</b>	<b>0,15</b>	<b>57,09</b>	<b>2,7</b>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Miejskiego

Zbadano udział rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Wśród wskaźników związanych z korzystaniem ze środków pomocy społecznej zbadano pomoc przyznawaną z powodu bezrobocia, długotrwałej choroby, niepełnosprawności, ubóstwa, alkoholizmu, niepełnej rodziny, przemocy oraz otrzymujących datki mieszkaniowe i świadczenie 500+ na 1 dziecko.

W zakresie świadczeń społecznych w pierwszej kolejności przeanalizowano liczbę rodzin objętych pomocą z powodu bezrobocia w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Za obszary kryzysowe przyjęto sołectwa, w których wskaźnik jest wyższy od 0,67. Wartości wyższe odnotowano w następujących sołectwach: Saniki (0,78); Radule (0,93); Stelmachowo (0,94); Jezewo Stare (0,98); Tykocin (1,31); Kapice Lipniki (1,54); Łaziuki (1,68); Lipniki (1,85); Dobki (2,83); Łazy Krosna (2,90); Łazy Duże (3,23).

Dalej przeanalizowano liczbę rodzin otrzymujących datki mieszkaniowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Za kryzysowe przyjęto obszary, w których wartość wskaźnika liczby rodzin otrzymujących datki mieszkaniowe jest wyższy niż 0,07. Sołectwa w których wartość wskaźnika była wyższa to: Tykocin (0,30); Stelmachowo (1,88).

Następnie przeanalizowano wskaźnik liczby rodzin otrzymujących świadczenie 500+ na 1 dziecko w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Na podstawie danych założono, że obszar kryzysowy charakteryzuje się wskaźnikiem wyższym niż 4,66. Wyższe wartości są w sołectwach: Siekierki(4,70); Tykocin (4,72); Rzędziany (4,98); Szafranki (5,00); Tatarzy (5,56); Sawino (5,80); Łazy Krosna (5,80); Popowlany (5,81); Kiślaki (6,06); Kapice Lipniki (6,15); Żuki (6,58); Nieciece (6,72); Lipniki (7,41); Łaziuki (7,56); Hermany (9,62).

Kolejnym wskaźnikiem przyjętym do analizy była liczba rodzin otrzymujących pomoc społeczną w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Za kryzysowe przyjęto obszary, w których wskaźnik był wyższy niż 2,79. Wskaźnik wyższy odnotowano w sołectwach: Dobki (2,83); Sierki (3,33); Łaziuki (3,36); Słomianka (4,08); Łazy Krosna (4,35); Łazy Duże (4,84); Popowlany (5,16); Żuki (5,26); Kiślaki (6,06); Lipniki (9,26); Szafranki (10,00).

Na potrzeby analizy zbadano liczbę rodzin otrzymujących pomoc społeczną z powodu alkoholizmu w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Średni wskaźnik dla gminy wyniósł 0,13. Obszarami kryzysowymi w tym zakresie są obszary powyżej średniej dla gminy czyli: Łazy Duże (1,16); Łazy Krosno (1,45); Jezewo Stare (0,49); Łopuchowo (0,39); Tykocin (0,15).

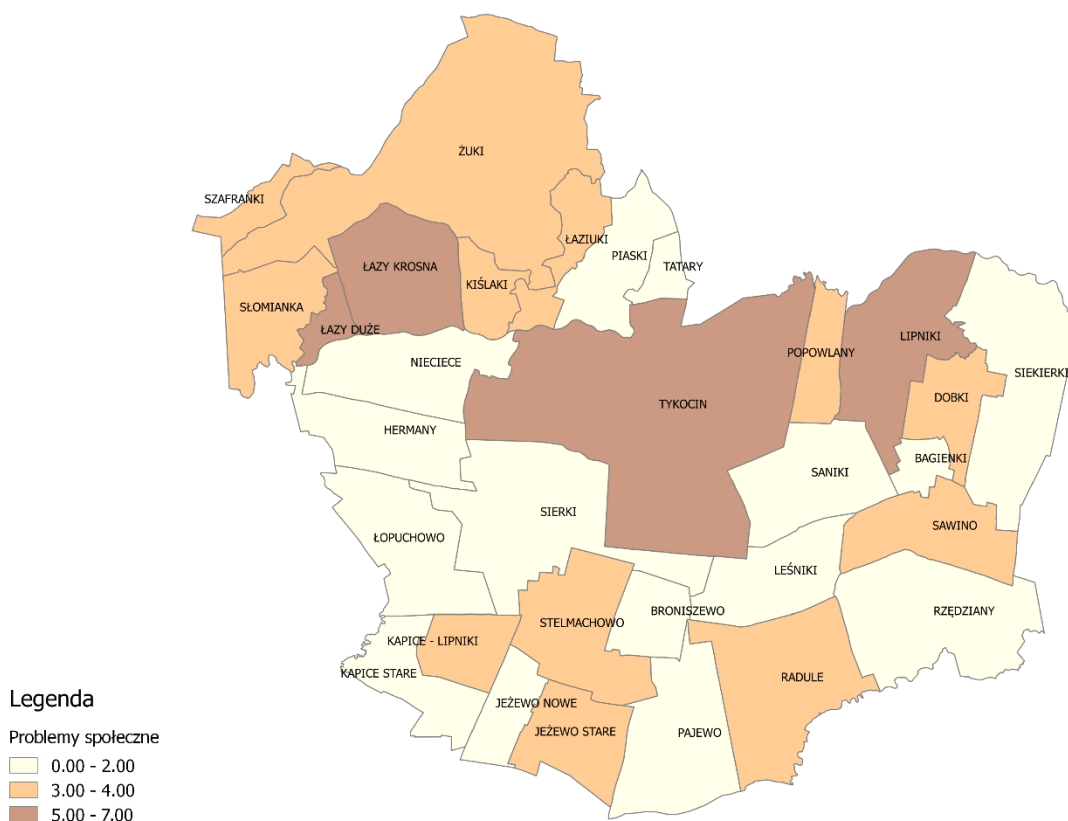
Analizie podano też liczbę rodzin otrzymujących pomoc społeczną z powodu niepełnej rodziny w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Za obszary kryzysowe przyjęto sołectwa, w których wskaźnik jest wyższy od 0,03. Wartości wyższe odnotowano w następujących sołectwach: Sawino (0,72); Tykocin (0,10).

Przeanalizowano również wskaźnik liczby rodzin otrzymujących pomoc społeczną z powodu przemocy w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Na podstawie danych założono, że obszar kryzysowy charakteryzuje się wskaźnikiem wyższym niż 0,15. Wyższe wartości są w sołectwach: Łazy Duże (1,61); Łazy Krosno (1,45); Sawino (0,72); Jeżewo Stare (0,49); Radule (0,46).

Ostatni wskaźnik dotyczył frekwencji wyborczej. Analiza frekwencji w wyborach w poszczególnych sołectwach pozwoliła wskazać obszar gminy z najmniejszą aktywnością mieszkańców mierzoną tym wskaźnikiem. Najmniej aktywni są mieszkańcy sołectw: Bagienki; Dobki; Lipniki; Popowlany; Siekierki; Broniszewo; Jeżewo Nowe; Jeżewo Stare; Kapice Lipniki; Kapice Stare; Stelmachowo; Leśniki; Pajewo; Radule; Rzędziany.

Na podstawie powyższych informacji wyznaczono obszary koncentracji zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, które przedstawia poniższa mapa. Obszarami o najwyższej koncentracji zjawisk kryzysowych (od 5 do 7 zjawisk) są: Tykocin, Łazy Krosna, Łazy Duże, Lipniki.

**Rysunek 3. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej**



Źródło: Opracowanie własne

### 3.2.2. Sfera gospodarcza

Rozwój przedsiębiorczości w gminie Tykocin jest zdecydowanie niższy w porównaniu do województwa i powiatu. W związku z tym, w sferze gospodarczej przeanalizowano przede wszystkim wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości. W analizie pominięto rolnictwo, ponieważ główny potencjał do wzrostu przedsiębiorczości tkwi w prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej. Wskaźniki dotyczące liczby gospodarstw rolnych nie pozwalają na właściwe zdiagnozowanie problemów - spadająca bowiem liczba gospodarstw świadczy o przepływie mieszkańców ze wsi do miast, a liczba prowadzonych firm świadczy o rozwoju obszaru. Jednocześnie powstaje także wiele firm na obszarach wiejskich związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym i turystyką, rozwój przedsiębiorczości stanowi duży potencjał gminy.

Sytuację w zakresie przedsiębiorczości mieszkańców na terenie gminy Tykocin zobrazowano przy pomocy następujących wskaźników:

- wskaźnika liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w centralnej ewidencji i informacji o działalności gospodarczej w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- wskaźnika dużych i średnich podmiotów gospodarczych na terenie gminy w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- wskaźnika liczby nowo zarejestrowanych podmiotów (od 2017 roku) na podstawie CEIDG w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- wskaźnika liczby zawieszonych podmiotów (od 2017 roku) na podstawie CEIDG w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Zjawiska negatywne stwierdzono dla obszarów, w których wartość badanych wskaźników były niższe od średniej dla całej gminy.

W poniższej tabeli przedstawiono wyniki z analizy wskaźnikowej sfery gospodarczej (kolorem zaznaczono występowanie zjawiska kryzysowego). Następnie zsumowano występowanie zjawisk kryzysowych (ostatnia kolumna).

**Tabela 26. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze gospodarczej**

Lp	Sołectwo	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych [szt./ 100 Mk]	Wykaz głównych przedsiębiorców [szt./ 100 Mk]	Firmy zarejestrowane od 2017 [szt./ 100 Mk]	Firmy zawieszono od 2017 [szt./ 100 Mk]	Suma wskaźników kryzysowych
1	Bagienki	2,44	0,00	0,00	0,00	2
2	Broniszewo	1,00	0,00	1,00	0,00	2
3	Dobki	2,83	0,00	1,89	0,94	2
4	Hermany	1,92	0,00	0,00	0,00	3
5	Jeżewo Nowe	2,25	1,12	0,00	0,00	2
6	Jeżewo Stare	5,88	1,47	0,98	1,47	1
7	Kapice Lipniki	3,08	0,00	0,00	1,54	3
8	Kapice Stare	0,97	0,00	0,00	0,00	3
9	Kiślaki	1,01	0,00	1,01	0,00	2
10	Leśniki	1,27	0,00	0,00	0,00	3
11	Lipniki	0,00	0,00	0,00	0,00	3
12	Łaziuki	3,36	0,00	0,00	0,00	2
13	Łazy Duże	0,00	0,00	0,00	0,00	3

Lp	Sołectwo	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych [szt./ 100 Mk]	Wykaz głównych przedsiębiorców [szt./ 100 Mk]	Firmy zarejestrowane od 2017 [szt./ 100 Mk]	Firmy zawieszono od 2017 [szt./ 100 Mk]	Suma wskaźników kryzysowych
14	Łazy Krosna	4,35	0,00	2,90	1,45	2
15	Łopuchowo	0,78	0,00	0,78	0,39	3
16	Nieciece	2,24	0,00	0,00	0,75	4
17	Pajewo	3,01	0,00	1,20	0,00	1
18	Piaski	1,39	0,00	0,00	0,00	3
19	Popowłany	3,87	0,00	2,58	0,65	2
20	Radule	4,17	0,00	1,85	0,46	2
21	Rzędziany	5,92	0,31	1,87	0,31	0
22	Saniki	1,55	0,00	0,00	0,39	4
23	Sawino	1,81	0,00	0,72	0,00	2
24	Siekierki	1,66	0,00	0,55	0,00	3
25	Sierki	3,00	0,00	0,67	0,67	2
26	Słomianka	0,00	0,00	0,00	0,00	3
27	Stelmachowo	2,82	0,47	0,47	0,47	2
28	Szafranki	0,00	0,00	0,00	0,00	3
29	Tatary	2,78	0,00	0,00	0,00	2
30	Tykocin	5,77	0,30	1,26	0,65	1
31	Żuki	1,32	0,00	0,00	0,00	3
	<b>ŚREDNIA:</b>	<b>2,34</b>	<b>0,12</b>	<b>0,64</b>	<b>0,33</b>	

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Miejskiego*

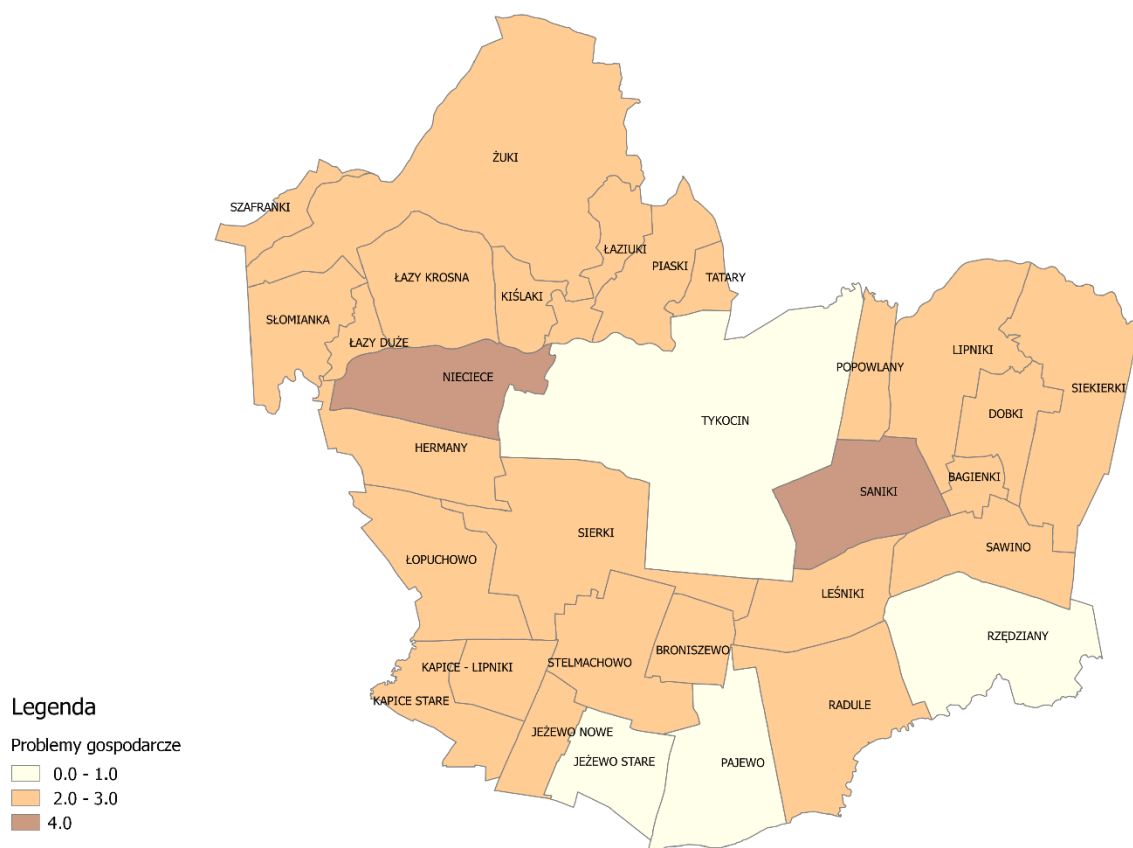
Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na podstawie danych CEIDG w przeliczeniu na 100 mieszkańców, najlepiej obrazuje stopień przedsiębiorczości w poszczególnych obszarach. Zgodnie z przyjętą metodologią za obszary kryzysowe przyjęto sołectwa, w których wskaźnik jest niższy od średniej dla całej gminy (2,34). Wartości niższe odnotowano w następujących sołectwach: Jeżewo Nowe (2,25); Nieciece (2,24); Hermany (1,92); Sawino (1,81); Siekierki (1,66); Saniki (1,55); Piaski (1,39); Żuki (1,32); Leśniki (1,27); Kiślaki (1,01); Broniszewo (1,00); Kapice Stare (0,97); Łopuchowo (0,78); Szafranki (0,00); Słomianka (0,00); Łazy Duże (0,00); Lipniki (0,00).

Uzupełnieniem powyższych danych jest analiza ilości dużych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy. Tylko w pięciu sołectwach w gminie funkcjonują większe przedsiębiorstwa, na pozostałym obszarze brak jest średnich lub dużych przedsiębiorców.

Dodatkowo przeanalizowano liczbę nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw oraz liczbę zawieszonych przedsiębiorstw. Mając na celu określenie, w których obszarach w ostatnich latach przedsiębiorstwa rozwijają się najszybciej, a w których najwolniej.

Najwięcej zjawisk kryzysowych występuje w sołectwach Nieciece i Saniki po 4 zjawiska. Trzy zjawiska kryzysowe w sferze gospodarczej występują w sołectwach: Hermany, Kapice Lipniki, Kapice Stare, Leśniki, Lipniki, Łazy Duże, Łopuchowo, Piaski, Siekierki, Słomianka, Szafranki oraz Żuki.

**Rysunek 4. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze gospodarczej**



*Źródło: Opracowanie własne*

### 3.2.3. Sfera środowiskowa

Kolejną badaną sferą była sfera środowiskowa. Obszar gminy znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych, a w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

W analizie środowiskowej wykorzystano wskaźniki powierzchni azbestu przypadającej na 100 ha. Wskaźniki powyżej średniej wartości dla gminy - 28 331,54 m<sup>2</sup>/100 ha przyjęto za wskazujące na problemy w sferze środowiskowej.

W celu określenia jakości stanu powietrza w gminie określono największe podmioty wprowadzające zanieczyszczenia do środowiska. Według zebranych informacji największymi emitarami w gminie są:

- Spółdzielnia Mieszkaniowa "KROKUS" Dobrzyniówka 65, 16-060 Dobrzyniówka,
- Baxter sp. j. Usługi pralnicze, Bernardyńska 7, 16-080 Tykocin,
- Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości ul. Wiesiołowskiego 9, 16-080 Tykocin.

Powyższe podmioty mają znaczący wpływ na jakość powietrza, dlatego zjawiska kryzysowe w tym zakresie występują w sołectwach, w których powyższe podmioty są zlokalizowane.

Podstawowymi danymi dotyczącymi jakości powietrza była analiza wieku źródeł ciepła używanych przez mieszkańców gminy. Informacje o wieku kotłów uzyskano z Urzędu Miejskiego (inwentaryzacja na potrzeby opracowania Gminnego Programu Gospodarki Niskoemisyjnej). Wskaźnik obrazuje procentowy rozkład starych kotłów na obszarze całej gminy. Przyjęto, że problem pojawia się na obszarach, w których występuje kumulacja starych kotłów tzn. jest ich powyżej 5% wszystkich kotłów w skali gminy. Koncentracja liczby starych kotłów (pieców) jest odzwierciedleniem problemu emisji zanieczyszczeń do środowiska. Według uzyskanych informacji ponad 21% starych kotłów mieści się w Tykocinie. Zjawiska kryzysowe występuje także na obszarze sołectwa Łopuchowo (5,24%), Saniki (6,09), Siekierki (6,55%) oraz Sierki (6,42%).

**Tabela 27. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze środowiskowej**

Lp.	Sołectwo	Azbest do unieszkodliwienia [m2/ 100 ha]	Wykaz kotłowni/ciepłowni [szt.]	Wskaźnik liczby starych kotłów		Suma wskaźników kryzysowych
				wskaźnik [%]	[szt.]	
1	Bagienki	29373,29	0	0,92	6	1
2	Broniszewo	55857,06	0	2,81	17	1
3	Dobki	9743,44	0	0,33	2	0
4	Hermany	31511,02	0	2,03	12	1
5	Jeżewo Nowe	42457,08	0	2,49	15	1
6	Jeżewo Stare	14549,03	0	3,27	20	0
7	Kapice Lipniki	46906,32	0	1,77	11	1
8	Kapice Stare	47067,97	0	2,29	14	1
9	Kiślaki	45737,40	0	1,24	8	1
10	Leśniki	19558,98	0	3,01	18	0
11	Lipniki	2202,74	0	2,03	12	0
12	Łaziuki	31822,86	0	1,38	8	1
13	Łazy Duże	16230,26	0	0,13	1	0
14	Łazy Krosna	20173,32	0	0,00	0	0
15	Łopuchowo	50813,71	0	5,23	32	2
16	Nieciece	28480,15	0	2,81	17	1
17	Pajewo	39299,26	0	4,97	30	1
18	Piaski	22300,88	0	1,31	8	0
19	Popowlany	29647,17	0	2,35	14	1
20	Radule	27182,21	0	4,58	28	0
21	Rzędziany	18050,55	0	4,97	30	0
22	Saniki	36743,98	0	6,08	37	2
23	Sawino	33425,72	0	3,99	24	1
24	Siekierki	19066,08	0	6,54	40	1
25	Sierki	26515,53	0	6,41	39	1
26	Słomianka	18675,82	0	1,31	8	0
27	Stelmachowo	19184,96	1	1,77	11	1
28	Szafranki	23762,13	0	0,00	0	0
29	Tatary	32352,44	0	1,11	7	1
30	Tykocin	35866,92	2	21,52	132	3
31	Żuki	3719,39	0	1,37	8	0
	<b>ŚREDNIA:</b>	<b>28331,54</b>	-	<b>powyżej 5%</b>		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Miejskiego

Kumulacja problemów środowiskowych występuje przede wszystkim w Tykocinie (3 zjawiska kryzysowe), gdzie problem stanowi zarówno zalegający azbest jak i duża liczba i koncentracja starych kotłów.



**Rysunek 5. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze środowiskowej**



*Źródło: Opracowanie własne*

#### 3.2.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Podstawowym kontekstem analizy negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w gminie są liczne obiekty zabytkowe (wpisane do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków), obiekty wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym nie ujęte w Ewidencji (w tabeli poniżej bez stosownego numeru ewidencyjnego). Obiekty o charakterze zabytkowym posiadają walory historyczne i architektoniczne tworzące klimat miasta. Listę ustalono na podstawie aktualnego Rejestru i Ewidencji Zabytków województwa podlaskiego, inwentaryzacji i wizji lokalnych z 2019 roku oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Tykocin, 2000 rok.

Ocenie podlegały obiekty infrastrukturalne (budynki zabytkowe lub o charakterze zabytkowym) wraz z otaczającą przestrzenią, wpływ na ocenę miała też funkcjonalność danego obszaru oraz jego potencjał. Niski poziom infrastruktury przestrzennej negatywnie wpływa na aktywność mieszkańców w zakresie rozwoju przedsiębiorczości: handel, gastronomia, noclegi oraz ogólny rozwój turystyki oraz integrację społeczną. Duża liczba starych i zniszczonych budynków, znajdujących się dodatkowo przy niskiej jakości drogach i chodnikach hamuje istotnie skłonność mieszkańców, a także inwestorów do remontów, zakładania sklepów, punktów gastronomicznych, rozwoju oferty noclegowej. Na tę sytuację wpływ ma nie tylko stan techniczny obiektu, ale także jego otoczenia (chodniki, droga), usytuowanie w przestrzeni. Poprawa przestrzeni i jej funkcjonalności ma stanowić bodziec do rozwoju lokalnego gminy.

Zjawiska kryzysowe określono na podstawie złego stanu infrastruktury technicznej, najbliższego otoczenia, i jego oddziaływania na estetykę i funkcjonalność pobliskiej przestrzeni. Ten negatywny wpływ oceniono w skali od 0 (brak negatywnego wpływu) do 5 (znaczący negatywny wpływ). Ocena została wykonana, jako ekspercka przez architekta, na podstawie stanu technicznego obiektu, jego lokalizacji w sołectwach, w tym na podstawie wizji lokalnej (przeanalizowano każdy budynek z poniższych tabel).

Oznacza to, że sam fakt występowania zabytku na terenie jednostki delimitacyjnej nie wpływa na istnienie stanu kryzysowego. Jest to właściwe podejście do analizy tych danych. Bardzo często bowiem, mamy do czynienia z niemałą liczbą dobrze zachowanych zabytków, które de facto wpływają pozytywnie na estetykę i funkcjonalność przestrzeni. Podobnie jest w Tykocinie, jest tutaj wiele zabytków wyróżniających się pozytywnym wpływem na przestrzeń. Stanowią one potencjał gminy. Obiektom takim przypisano wartość „0” (brak negatywnego wpływu).

**Tabela 28. Obiekty zabytkowe – wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną**

Lp	Rejestr A zabytków nieruchomości woj. podlaskiego, stan na 18.03.2019r.		
	lokalizacja	nr rejestru	wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną (0 - brak wpływu negatywnego - negatywny)
1	teren części miasta, XV-XVIII,	nr rej.: A-444 z 12.12.1956	0
2	zespół kościoła par. p.w. św. Trójcy, XVIII:		4
	- kościół, mur.,	nr rej.: A-455 z 30.04.1958	
	- plebania, d. seminarium misjonarzy, mur.,	nr rej.: j.w. z 5.05.1958	
	- spichlerz (przy plebanii) ul. 11 Listopada, mur.,	nr rej.: j.w. z 5.05.1958	
	- brama (przy plebanii) ul. 11 Listopada, mur.,	nr rej.: j.w. z 5.05.1958	
3	zespół klasztorny bernardynów, ob. dom księży emerytów, 1771-1790, XIX:		0
	- klasztor,	nr rej.: A-456 z 10.05.1958	
	- kościół pobernardyński,	nr rej.: j.w. z 21.10.1966	
	- dzwonnica-brama,	nr rej.: j.w. z 10.05.1958	
	- zabudowania gospodarcze (dom mieszkalny, stodoła)	nr rej.: j.w. z 22.10.1966	
	- d. ogród i dziedziniec,	nr rej.: j.w. z 30.12.1986	
4	synagoga, ul. Kozia 2, XVIII,	nr rej.: A-457 z 24.01.1957	0
5	mała synagoga tzw. Dom Talmudyczny, ul. Kozia 2, XVIII,	nr rej.: A-580 z 14.03.1962	1
6	alumnat, ul. Poświętna 1, 1643,	nr rej.: A-460 z 16.02.1953	0
7	cmentarz żydowski, ul. Holendry, 1522,	nr rej.: A-106 z 29.12.1984	3
8	zespół cmentarza par. rzymskokat. przy ul. Zagumiennej:	nr rej.: A-296 z 15.07.2010	2
	- cmentarz w granicach ogrodzenia		
	- kaplica cmentarna p.w. Matki Boskiej Bolesnej		
	- kaplica grobowa rodziny Glogerów		
	- grobowiec, tzw. „katakumby”		
	- brama		
	- mur ogrodzeniowy		
9	ruiny zamku i pozostałości fortyfikacji ziemnych, przed 1469,	nr rej.: 2 z 20.02.1950	0
	- ruiny dawnego zamku Zygmunta Augusta po Tykocinem wraz z obwałowaniem, fosami i bastionami oraz otoczeniem w promieniu 10 m od wałów, 2 poł. XVI w., dec. z dn. 17.02.1937 r.		
10	dom, pl. Czarnieckiego 2, drewn., XVIII/XIX,	nr rej.: A-463 z 25.09.1972	0
11	dom, pl. Czarnieckiego 6, drewn., XVIII/XIX,	nr rej.: A-464 z 7.04.1976	0
12	dom, pl. Czarnieckiego 10, drewn.,	nr rej.: A-186 z 18.04.2008	0
13	dom, pl. Czarnieckiego 12, drewn., XVIII,	nr rej.: A-465 z 30.12.1988	0
14	d. szpital, ul. Jordyka / 11 Listopada, 1755,	nr rej.: A-466 z 10.05.1958	
15	dom z ogrodem, ul. Klasztorna 2, drewn., 2 poł. XIX, (ob. ruina)	nr rej.: A-500 z 30.12.1986	5
16	dom, ul. 11 Listopada 4, 1 poł. XIX,	nr rej.: A-467 z 4.12.1974	0
17	dom, ul. 11 Listopada 5, mur.-drewn., 1 poł. XIX,	A-468 nr rej.: 348 z 4.12.1974	2
18	d. rezydencja ekonomiczna, ul. 11 Listopada 8, ob.. Urząd Miejski	nr rej.: A-469 z 10.05.1958	5

Rejestr A zabytków nieruchomości woj. podlaskiego, stan na 18.03.2019r.			
Lp	lokalizacja	nr rejestru	wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną (0 - brak wpływu negatywnego - negatywny)
19	dom, ul. 11 Listopada 11, mur.-drewn., 1 poł. XIX,	nr rej.: A-470 z 4.12.1974	2
20	poczta, ul. 11 Listopada 36, po 1815,	nr rej.: A-471 z 11.08.1994	1
21	dom, ul. Kaczorowska 5, 5a	nr rej.: A-474 z 20.11.1958	2
22	dom, ul. Kaczorowska 7, pocz. XIX,	nr rej.: A-475 z 26.11.1958	2
23	dom, ul. Kaczorowska 9-9a, XVIII,	nr rej.: A-476 z 24.01.1957	2
24	dom, ul. Kozia 1, pocz. XIX,	nr rej.: A-477 z 18.12.1958	3
25	dom, ul. Piłsudskiego 22, 1 poł. XIX,	nr rej.: A-480 z 18.12.1958	3
26	dom, ul. Piłsudskiego 23, XIX,	nr rej.: A-482 z 8.12.1958	3
27	dom, ul. Piłsudskiego 25, XVIII,	nr rej.: A-483 z 13.07.1956	3
28	dom, ul. Piłsudskiego 27, XVIII,	nr rej.: A-484 z 13.07.1956	3
29	dom, ul. Piłsudskiego 29, pocz. XIX,	nr rej.: A-491 z 18.12.1958	0
30	dom, ul. Piłsudskiego 31, 1 poł. XIX,	nr rej.: A-485 z 18.12.1958	3
31	dom, ul. Piłsudskiego 33, pocz. XIX,	nr rej.: A-486 z 18.12.1958	0
32	dom, ul. Piłsudskiego 35, pocz. XIX,	nr rej.: A-496 z 10.12.1958	3
33	dom, ul. Złota 2, XVIII,	nr rej.: A-497 z 25.02.1953	0
34	dom, ul. Złota 3, XVIII-XIX,	nr rej.: A-498 z 13.08.1973	0
35	most drogowy, k. XIX - pocz. XX w., 1955,	nr rej.:A-354 z 7.07.2011 r.	0
36	wiatrak koźlak, ul. Klasztorna, 1887,	nr rej.: A-499 z 24.01.1980	0
37	pomnik Stefana Czarnieckiego, 1762,	nr rej.: 217 z 21.10.1966	0
38	Stare Jeżewo - zespół folwarczny, ok. 1880:	nr rej.: 534 z 31.01.1983	3
	- browar		
	- budynek gospodarczy		
	- dom mieszkalny		
	- lamus		
	- czworak		
39	Stelmachowo - park dworski, XVIII,	nr rej.: 575 z 10.02.1984	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rejestr A zabytków nieruchomości woj. podlaskiego, stan na 18.03.2019r.

**Tabela 29. Obiekty wpisane do Woj. Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym – wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną**

Obiekty wpisane do Woj. Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym					
Lp.	miejsowość	adres	obiekt	nr w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków	wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną (0 - brak wpływu negatywnego - negatywny)
1	Dobki		park dworski	x	1
2	Jeżewo Nowe		cmentarz wojenny	488	1
3	Kapice Lipniki		młyn zbożowy	3211	1
4	Krosno		cmentarz przykościelny	142	1
5	Krosno		cmentarz rzymskokatolicki	143	1
6	Leśniki		cmentarz wojenny z I wojny św. (1915 zbiorowa mogiła)	592	1
7	Leśniki		cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich	591	1

Obiekty wpisane do Woj. Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym					
Lp.	miejsowość	adres	obiekt	nr w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków	wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną (0 - brak wpływu negatywnego - negatywny)
8	Lipniki		park dworski	x	1
9	Łopuchowo		cmentarz wojenny- miejsce straceń	449	1
10	Pentowo		dwór, Pentowo nr 39	3104	0
11	Radule		cmentarz rzymskokatolicki	489	1
12	Stare Jeżewo		park dworski w zespole folwarcznym	x	1
13	Stelmachowo		założenie dworskie	3103	1
14	Stelmachowo		gorzelnia w zespole dworskim	3102	2
15	Tykocin	11 Listopada	cmentarz przykościelny parafii p.w. św. Trójcy	627	0
16	Tykocin	11 Listopada	brama główna w zespole kościoła parafialnego p.w. Trójcy	2905	0
17	Tykocin	11 Listopada	ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego p.w. Trójcy	267	1
18	Tykocin		cmentarz unicki	417	1
19	Tykocin	Zagumienna	latarnia zmarłych - kapliczka na cmentarzu rz.-kat.	2947	1
20	Tykocin	11 listopada/Poświętna	dawny cmentarz rzymskokatolicki	416	1
21	Tykocin	11 Listopada nr 37	administracyjny budynek dworski	2532	0
22	Tykocin	Jordyka nr 1	dom ludowy i magazyn, ob. kino "Hetman"	3872	0
23	Tykocin	Jordyka nr 4	dom drewniany, ok. 1850r., stan b. zły		3
24	Tykocin	Jordyka nr 6	dom drewniany, ok. 2 poł. XIXw. stan b. zły		3
25	Tykocin	11 Listopada nr 6	dom mieszkalny nr 6	2530	4
26	Tykocin	11 Listopada nr 12			2
27	Tykocin	11 Listopada nr 13			2
28	Tykocin	11 Listopada nr 14			1
29	Tykocin	11 Listopada nr 15	dom staromiejski nr 15	291	0
30	Tykocin	11 Listopada nr 17	dom mieszkalny nr 17	292	0
31	Tykocin	11 Listopada nr 24	stan b. zły		2
32	Tykocin	11 Listopada nr 41	dom mieszkalny nr 41 (wyremontowany)	3100	0
33	Tykocin	11 Listopada nr 43			0
34	Tykocin	11 Listopada nr 56	dom mieszkalny nr 56	3224	0
35	Tykocin	11 Listopada nr 58			0
36	Tykocin	Bernardyńska nr 2	dom mieszkalny nr 2	2527	0
37	Tykocin	Plac Czarnieckiego nr 8	dom staromiejski nr 8	282	0
38	Tykocin	Plac Czarnieckiego nr 4	dom staromiejski nr 4	280	0
39	Tykocin	Piłsudskiego 39	budynek mieszkalny		2
40	Tykocin	Poświętna nr 14	dom drewniany		2
41	Tykocin	Poświętna nr 20	dom drewniany		3
42	Tykocin	Stary Rynek nr 2	dom staromiejski nr 2	306	2
43	Tykocin	Złota nr 12	dom drewniany, zły stan		3
44	Tykocin	Złota nr 17	dom staromiejski nr 17	296	2
45	Tykocin	Choroszczańska 8	dom drewniany		2

Obiekty wpisane do Woj. Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym					
Lp.	miejsowość	adres	obiekt	nr w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków	wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną (0 - brak wpływu negatywnego - negatywny)
46	Tykocin	Choroszczańska 13	dom drewniany, 2 poł. XIXw., b. zły stan		3
47	Tykocin	Choroszczańska 19	dom drewniany, k. XIXw.		1
48	Tykocin	Choroszczańska 23	dom drewniany, k. XIXw.		1
49	Tykocin	Zatylna 2	dom drewniany, l.20 XXw.		0
50	Tykocin	Sokołowska 10	dom drewniany, 4 ćw. XIXw.		2
51	Tykocin	Sokołowska 16	dom mieszkalny		1
52	Tykocin	Sokołowska 20	dom drewniany, 4 ćw. XIXw.		1
53	Kapice - Lipniki	dom nr 3, drewniany 1931 r.,			1
54	Kapice - Lipniki	dom nr 5, drewniany 1865 r.,			1
55	Krosny	zagroda nr 6			1
56	Krosny	zagroda nr 9			1
57	Łaziuki	zagroda nr 24			1
58	Łazy Duże	zagroda nr 3			1
59	Łazy Małe	domy nr 1 drewniany 1935 r.,			1
60	Łazy Małe	domy nr 2 drewniany l. 20 XX w.,			1
61	Łazy Małe	dom nr 3, drewniany 1918 r.,			1
62	Łopuchowo	dom nr 16, drewniany 1900 r.,			1
63	Łopuchowo	dom nr 42, drewniany pocz. XX w.,			1
64	Nieciece	domy nr 20			1
65	Nieciece	dom nr 24			1
66	Pajewo	dom nr 14, drewniany, 1929			1
67	Piaski	dom nr 6 drewniany			1
68	Radule	dom nr 11, drewniany 1918 r.			1
69	Saniki	dom nr 9 murowany 1906 r.,			1
70	Saniki	dom nr 20 drewniany l. 20 XX w.,			1
71	Siekierki	dom nr 14 murowany poł. XIX w.,			1
72	Sierki	domy nr 38 drewniany			1
73	Sierki	dom nr 40			1
74	Słomianka	domy nr 16, drewniany 1918 r.,			1
75	Słomianka	dom nr 26 drewniany l. 20. XX w.,			1
76	Stare Kapice	dom nr 17 drewniany			1
77	Tatary	zagroda nr 9			1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Tykocin, aktualizacja własna, wizja lokalna.

W tabeli poniżej przedstawiono wskaźnik delimitacyjny koncentracji wpływu budynków zabytkowych lub o charakterze zabytkowym, które są w złym stanie technicznym i z tego powodu mają negatywny wpływ na estetykę lub funkcjonalność pobliskiej przestrzeni. Wskaźnik został wyliczony jako iloraz oceny negatywnej na 1000 ha powierzchni. Wskaźnik informuje o skali negatywnego wpływu złego stanu technicznego obiektów zabytkowych na estetykę lub funkcjonalność przestrzeni w przeliczeniu na powierzchnię sołectwa.

**Tabela 30. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze przestrzenno-funkcjonalnej**

Sołectwo	Powierzchnia (ha)	Suma ocen wpływu wszystkich obiektów zabytkowych i o charakterze kulturowym na przestrzeń [wskaźnik niemianowany]	Wskaźnik [wartość oceny/ 1000 ha]
Bagienki	138,5	0	0,00
Broniszewo	287,26	0	0,00
Dobki	366,38	1	2,73
Hermany	566,77	0	0,00
Jeżewo Nowe	273,21	1	3,66
Jeżewo Stare	462,67	4	8,65
Kapice Lipniki	300,29	3	9,99
Kapice Stare	433,42	1	2,31
Kiślaki	231,15	0	0,00
Leśniki	546,69	2	3,66
Lipniki	844,63	1	1,18
Łaziuki	308,91	0	0,00
Łazy Duże	133,59	1	7,49
Łazy Krosna	690,07	7	10,14
Łopuchowo	716,35	3	4,19
Nieciece	668,75	2	2,99
Pajewo	789,74	2	2,53
Piaski	484,38	1	2,06
Popowlany	272,37	0	0,00
Radule	968,63	2	2,06
Rzędziany	1017,16	0	0,00
Saniki	532,49	2	3,76
Sawino	575,12	0	0,00
Siekierki	1052,13	1	0,95
Sierki	1156,59	2	1,73
Słomianka	501,82	2	3,99
Stelmachowo	696,04	4	5,75
Szafranki	188,51	0	0,00
Tatary	129,1	1	7,75
Tykocin	2896,17	98	33,84
Żuki	2362,46	0	0,00
	<b>20591,35</b>	<b>141</b>	<b>6,85</b>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Miejskiego

W Tykocinie występuje największa liczba budynków zabytkowych lub o charakterze zabytkowym, które są w złym stanie technicznym oraz mają negatywny wpływ na estetykę oraz funkcjonalność pobliskiej przestrzeni.

Dużym potencjałem regiony są liczne zabytki miasta Tykocin oraz miejsca znaczące dla historii i kultury polskiej i judaistycznej. Wykorzystanie bogatego dziedzictwa historyczno-kulturowego stanowi szansę na pobudzenie aktywności i przedsiębiorczości lokalnych mieszkańców. Wykorzystanie i zagospodarowanie przestrzenno-funkcjonalne ważnych miejsc pozwoli na dalszy rozwój bazy turystycznej, wypoczynkowej oraz gastronomicznej.



**Rysunek 6. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej**



*Źródło: Opracowanie własne*

### 3.2.5. Sfera techniczna

W sferze technicznej o stanie kryzysowym świadczy koncentracja występowania budynków publicznych (socjalnych i komunalnych) oraz prywatnych w złym stanie technicznym.

Analizie poddano lokale socjalne oraz komunalne wymagające remontów, zgodnie z uchwałą NR XXXIX/282/2018 Rady Miejskiej w Tykocinie z dnia 8 czerwca 2018 r. w sprawie wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Tykocin. W tabeli poniżej przedstawiono liczbę lokali socjalnych i komunalnych wymagających remontu dla każdego sołectwa. Zjawisko kryzysowe występuje dla obszarów, w których lokale takie się znajdują.

W celu określenia stanu technicznego budynków mieszkalnych posłużono się danymi dotyczącymi liczby budynków wybudowanych przed 1980 roku oraz danymi z Programu Gospodarki Niskoemisyjnej. Wskaźnik obrazuje procentowy rozkład budynków w złym stanie technicznym na obszarze całej gminy. Za obszary kryzysowe uznano obszary w którym taka zabudowa stanowi ponad 5% wszystkich tego typu budynków w gminie.

**Tabela 31. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze technicznej**

Lp.	Sołectwo	Liczba lokali socjalnych (wymagające remontów)	Liczba lokali komunalnych (wymagające remontów)	Zły stan techniczny domów mieszkalnych		Suma zjawisk
				Udział budynków [%]	[szt.]	
1	Bagienki	0	0	0,87	8	0
2	Broniszewo	0	0	3,36	31	0
3	Dobki	0	0	0,33	3	0
4	Hermany	0	0	2,28	21	0
5	Jeżewo Nowe	0	0	3,25	30	0
6	Jeżewo Stare	0	0	2,82	26	0
7	Kapice Lipniki	0	0	1,74	16	0
8	Kapice Stare	0	0	2,49	23	0
9	Kiślaki	0	0	1,30	12	0
10	Leśniki	0	0	2,60	24	0
11	Lipniki	0	0	1,84	17	0
12	Łaziuki	0	0	0,98	9	0
13	Łazy Duże	0	0	0,22	2	0
14	Łazy Krosna	0	0	0,00	0	0
15	Łopuchowo	0	0	6,51	60	1
16	Nieciece	0	0	2,49	23	0
17	Pajewo	0	0	5,42	50	1
18	Piaski	0	0	1,08	10	0
19	Popowlany	0	0	2,60	24	0
20	Radule	0	0	4,88	45	0
21	Rzędziany	0	0	4,45	41	0
22	Saniki	0	0	5,75	53	1
23	Sawino	0	0	3,80	35	0
24	Siekierki	0	0	6,72	62	1
25	Sierki	0	0	6,94	64	1
26	Słomianka	0	0	1,74	16	0
27	Stelmachowo	1	0	2,06	19	1
28	Szafranki	0	0	0,00	0	0
29	Tatary	0	0	1,41	13	0
30	Tykocin	3	4	19,52	180	3
31	Żuki	0	0	0,87	8	0

Lp.	Sołectwo	Liczba lokali socjalnych (wymagające remontów)	Liczba lokali komunalnych (wymagające remontów)	Zły stan techniczny domów mieszkalnych		Suma zjawisk
				Udział budynków [%]	[szt.]	
		-	-	5%		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Miasta

Najwięcej lokali komunalnych oraz socjalnych wymagających remontu zlokalizowanych jest na terenie sołectwa Tykocin. Dodatkowo około 20% budynków mieszkalnych w złym stanie technicznym zlokalizowanych jest na obszarze Tykocina.

### Rysunek 7. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze technicznej



Źródło: Opracowanie własne

### 3.3. Podsumowanie

W związku z tym, że rewitalizacja ma wymiar terytorialny, ważne są te obszary gminy, na których występuje koncentracja negatywnych zjawisk. Efektem przeprowadzonej diagnozy w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcyjnej, technicznej i środowiskowej, w podziale na przyjęte jednostki delimitacyjne jest opracowana tabela łącząca dane z różnych sfer. Kumulacja kryzysowych zjawisk pozwala wyznaczyć obszary zdegradowane.

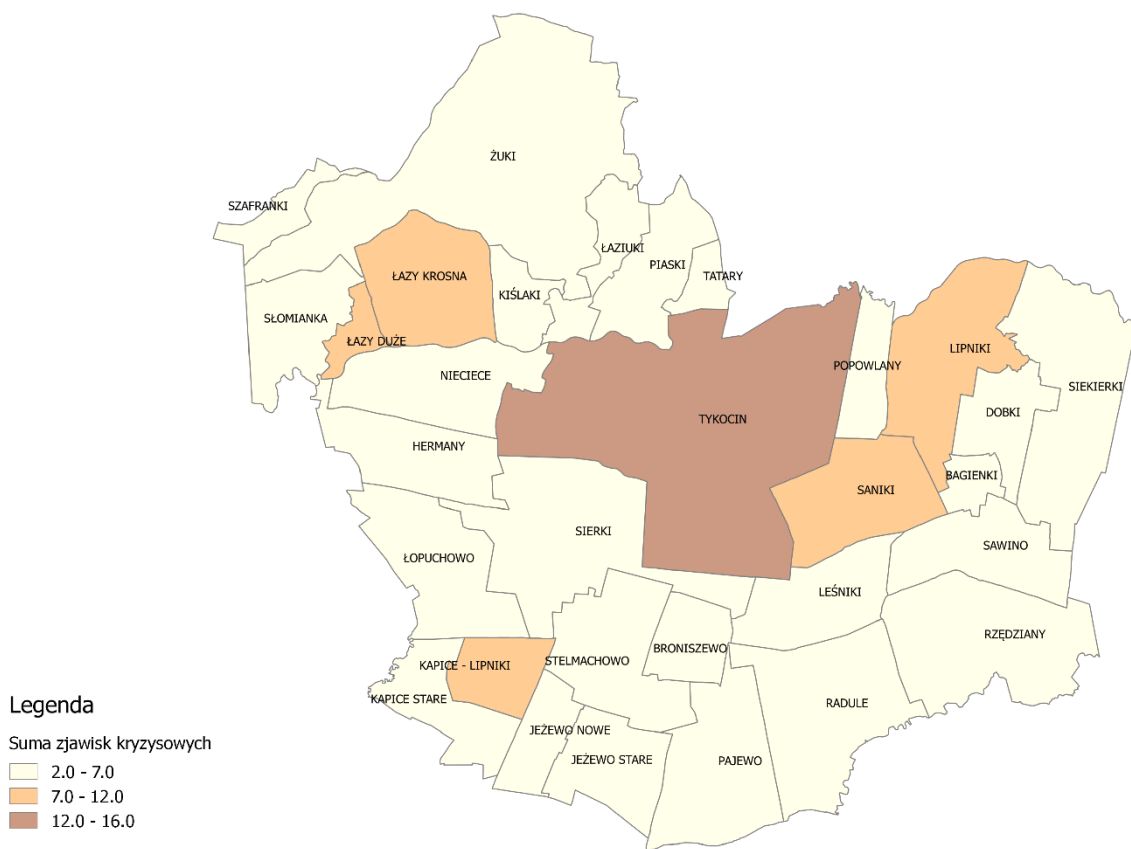
**Tabela 32. Wyniki analizy wskaźnikowej we wszystkich analizowanych sferach**

Lp.	Sołectwa	społecznej	gospodarczej	środowiskowej	przestrzenno-funkcyjnej	technicznej	Suma zjawisk
1	Bagienki	1	2	1	0	0	4
2	Broniszewo	1	2	1	0	0	4
3	Dobki	4	2	0	0	0	6
4	Hermany	1	3	1	0	0	5
5	Jeżewo Nowe	1	2	1	0	0	4
6	Jeżewo Stare	4	1	0	0	0	5
<b>7</b>	<b>Kapice Lipniki</b>	<b>4</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>8</b>
8	Kapice Stare	1	3	1	0	0	5
9	Kiślaki	3	2	1	0	0	6
10	Leśniki	1	3	0	0	0	4
<b>11</b>	<b>Lipniki</b>	<b>5</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>8</b>
12	Łaziuki	4	2	1	0	0	7
<b>13</b>	<b>Łazy Duże</b>	<b>6</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>9</b>
<b>14</b>	<b>Łazy Krosna</b>	<b>7</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>9</b>
15	Łopuchowo	1	3	2	0	1	7
16	Nieciece	1	4	1	0	0	6
17	Pajewo	1	1	1	0	1	4
18	Piaski	0	3	0	0	0	3
19	Popowlany	4	2	1	0	0	7
20	Radule	4	2	0	0	0	6
21	Rzędziany	2	0	0	0	0	2
<b>22</b>	<b>Saniki</b>	<b>1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>8</b>
23	Sawino	3	2	1	0	0	6
24	Siekierki	2	3	1	0	1	7
25	Sierki	1	2	1	0	1	5
26	Słomianka	3	3	0	0	0	6
27	Stelmachowo	3	2	1	0	1	7
28	Szafranki	3	3	0	0	0	6
29	Tatary	2	2	1	0	0	5
<b>30</b>	<b>Tykocin</b>	<b>7</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>16</b>
31	Żuki	4	3	0	0	0	7

Źródło: Opracowanie własne

Sołectwami o największej kumulacji zjawisk kryzysowych są: Łazy Krosna, Łazy Duże, Saniki, Lipniki Kapice –Lipniki oraz Tykocin.

**Rysunek 8. Kumulacja zjawisk kryzysowych**



Źródło: Opracowanie własne

## 4. Obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji

### 4.1. Obszar zdegradowany

Obszar zdegradowany charakteryzuje się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz stanem kryzysowym w co najmniej jednej ze sfer dotyczących zjawisk gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Zgodnie z przeprowadzoną analizą wskaźnikowa wyznaczono obszar zdegradowany, na który składają się jednostki delimitacyjne charakteryzujące się problemami w sferze społecznej, przy jednoczesnym występowaniu problemów przynajmniej w jednej sferze (gospodarczej, technicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej) oraz największą liczbą zidentyfikowanych negatywnych zjawisk. Zgodnie z przyjętą metodologią obszarem zdegradowanym jest sołectwo Tykocin.

**Tabela 33. Wyniki analizy wskaźnikowej we wszystkich analizowanych sferach**

Lp.	Sołectwo	Zjawiska kryzysowe w sferze:					Suma zjawisk
		społecznej	gospodarczej	środowiskowej	przestrzenno-funkcyjnej	technicznej	
30	Tykocin	7	1	3	2	3	16

*Źródło: Opracowanie własne*

Wskazany obszar zajmuję 2896,17 ha, co stanowi około 14,06% całego obszaru gminy i zamieszkały jest przez 1 992 mieszkańców, co stanowi 31,76% ogółu mieszkańców.

**Rysunek 9. Obszar zdegradowany**



**Legenda**

■ obszar zdegradowany

*Źródło: Opracowanie własne*

## 4.2. Obszar rewitalizacji

Obszarem zdegradowanym jest obszar, który znajduje się w stanie kryzysowym z powodu nagromadzenia negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego oraz co najmniej jednego z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Obszar rewitalizacji stanowi całość lub część obszaru zdegradowanego, wyróżniający się szczególną koncentracją negatywnych wymienionych powyżej zjawisk, na którym z uwagi na kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy prowadzona jest rewitalizacja. Obszar rewitalizacji nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy. Liczba mieszkańców zamieszkujących obszar rewitalizacji nie może przekraczać 30% liczby mieszkańców gminy.

W związku z powyższym obszarem rewitalizacji zostały objęte tereny sołectwa Tykocin o dużej koncentracji zabudowy. Obszar rewitalizacji stanowi zamieszkałą część wyznaczonego obszaru zdegradowanego, wyróżniający się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, który ma kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy.

Obszar rewitalizacji	Liczba ludności	Powierzchnia [ha]	Liczba ludności %	Powierzchnia %
Tykocin (spójna zabudowa)	1860	225	29,7	1,1

Obszar rewitalizacji zamieszkały jest przez 1860 osób, co stanowi 29,7% mieszkańców gminy i zajmuje 225 ha, co stanowi 1,1% powierzchni gminy.

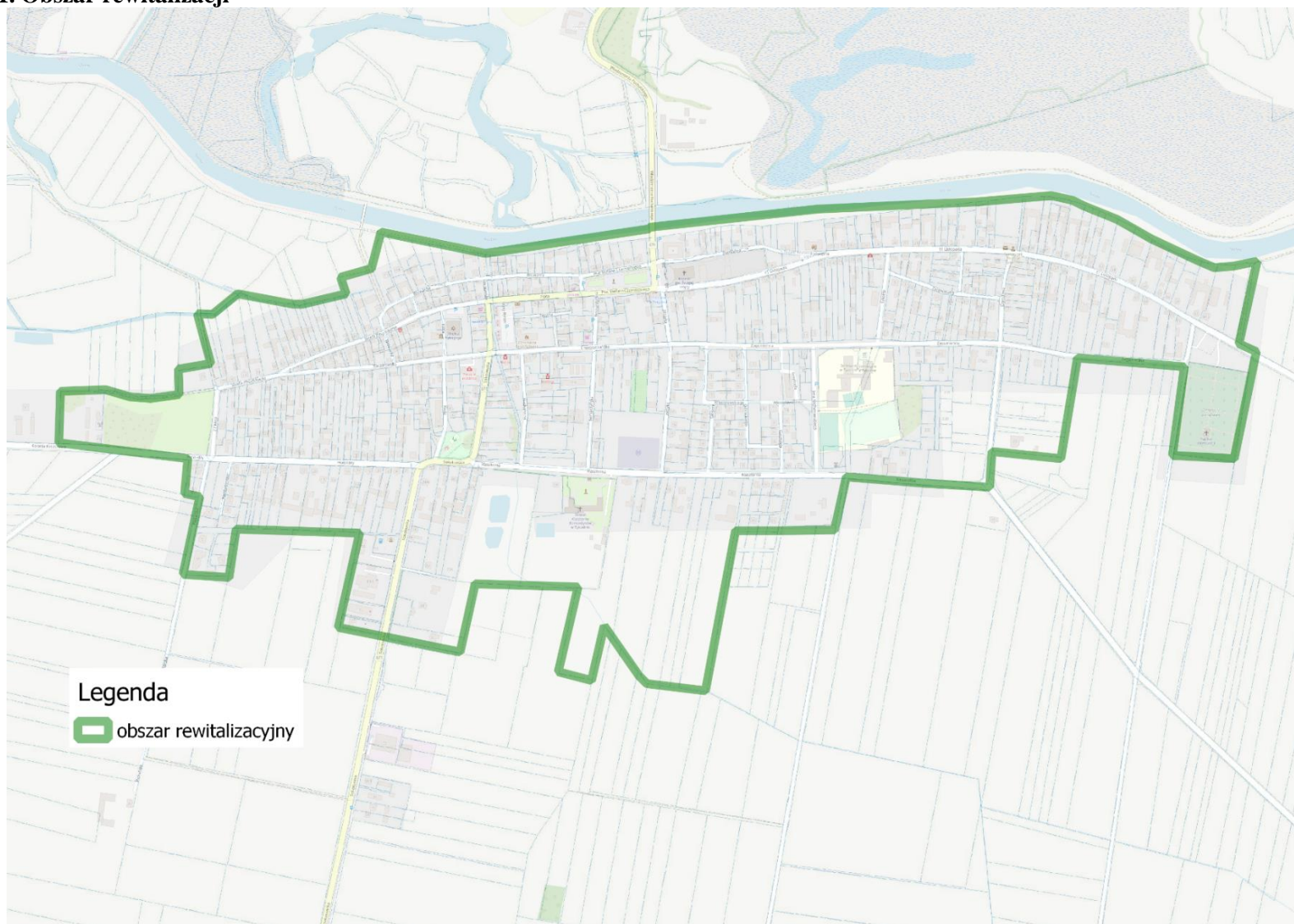


**Rysunek 10. Obszar rewitalizacji na tle gminy**



Źródło: Opracowanie własne

**Rysunek 11. Obszar rewitalizacji**



Źródło: [www.openstreetmap.org](http://www.openstreetmap.org), opracowanie własne

## 5. Wizja obszaru

Lokalny Program Rewitalizacji określa główne kierunki, którymi gmina, jako wspólnota mieszkańców, powinna podążać w perspektywie najbliższych lat, aby wyeliminować lub ograniczyć niekorzystne zjawiska zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji. W wyniku rewitalizacji, na obszarze rewitalizacji powinny zajść określone zmiany, umożliwiające wyprowadzenie obszaru ze stanów kryzysowych. Ważne jest zatem ustalenie stanu docelowego po realizacji wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych, pożądanego przez interesariuszy. Planowany stan docelowy po przeprowadzeniu wsparcia określany jest jako wizja obszaru rewitalizacji.

Wizja przedstawia obraz obszaru rewitalizacji w perspektywie czasu. Zakłada ona określony stan, który zostanie osiągnięty przy założeniu wystąpienia odpowiednich czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Wizja pokazuje główny rezultat, jaki ma przynieść realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Określenie wizji, celów oraz kierunków działań stanowi efekt:

- szczegółowych studiów diagnozy stanu istniejącego gminy zaprezentowanej w rozdziałach poprzednich niniejszego dokumentu,
- analizy istniejących dokumentów planistycznych w gminie,
- analizy wyników konsultacji społecznych przeprowadzonych w czasie opracowywania założeń niniejszego dokumentu.

Wizja stanowi najbardziej ogólny cel rozwoju obszaru do 2023 roku, z którego wynikają wszystkie inne cele strategiczne i kierunki działań. Wizja stanowi opis oczekiwanego w przyszłości stanu, przyjmując jednocześnie optymistyczne założenie wystąpienia korzystnych uwarunkowań zewnętrznych.

### *Wizja*

*Tykocin - miasto międzyludzkiej solidarności,  
tętniące kulturą i przyrodą,  
dzięki odpowiedzialnym i przedsiębiorczym  
mieszkańcom.*

Wizja przewiduje wykorzystanie potencjałów miasta: bogatej historii i dziedzictwa kulturowego, położenia w pobliżu rzeki Narew i terenów chronionych, do zapewnienia mieszkańcom i turystom miejsca atrakcyjnego z bogatą ofertą kulturalną i sportowo-rekreacyjną (tętniącego kulturą i przyrodą). To wszystko uda się dzięki przedsiębiorczości mieszkańców, którzy wykorzystają te potencjały i zrobią to odpowiedzialnie (chroniąc przyrodę i dziedzictwo kulturowe) oraz wspólnie, mając na uwadze potrzeby wszystkich grup społecznych, w tym osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. W rezultacie Tykocin będzie miastem międzyludzkiej solidarności, w którym odpowiedzialni i przedsiębiorczy mieszkańcy, wykorzystując rozsądnie potencjały miasta, stworzą miejsce dobre do życia dla wszystkich.

## **6. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji, cele rewitalizacji i przedsięwzięcia rewitalizacyjne, potencjały**

### **6.1. Sposób analizy**

W analizie delimitacyjnej określono szereg wskaźników, które posłużyły do oceny wielu zjawisk w pięciu sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Zjawiska te i wskaźniki stanowiły podstawę wyodrębnienia obszaru rewitalizacji (OR). W niniejszym rozdziale:

- powtórzono wybrane oceny tych zjawisk i uszczegółowiono je,
- podsumowano potencjały obszary rewitalizacji,
- wskazano na przyczyny występowania tych zjawisk,
- określono sposoby ograniczenia występowania tych zjawisk w postaci projektów rewitalizacyjnych ze wskazaniem uzasadnienia i powiązań zjawisko-projekt.

W celu pogłębienia diagnozy problemów oraz w celu ustalenia przyczyn występowania zjawisk wykorzystano badania liderów społecznych i mieszkańców, wnioski ze spotkań oraz dodatkowe dane zebrane w trakcie prac nad dokumentem, a które ze względu na małą ilość danych dla wszystkich jednostek delimitacyjnych lub swój jakościowy charakter, nie zostały wykorzystane na etapie delimitacji.

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych mieszkańcy obszaru rewitalizacji wskazywali na najważniejsze problemy, które ich dotyczą, wskazywali główne powody oraz przyczyny tych zjawisk, a następnie omawiali sposoby eliminacji lub ograniczenia tych problemów.

Konsultacje społeczne związane z identyfikacją problemów w gminie Tykocin oraz na obszarze rewitalizacji zostały przeprowadzone na etapie opracowywania Programu w postaci dwóch badań:

- badań liderów społecznych i mieszkańców (dalej zwanych badaniami wstępnymi),
- badań mieszkańców obszaru rewitalizacji - miasta Tykocin (zwanych dalej badaniami pogłębionymi).

Badania wstępne zostały przeprowadzone w kwietniu 2019 roku, w badaniach wzięło udział 100 osób, w tym 30 z terenu miasta Tykocin. Poniżej w analizie pogłębionej wskazano tylko wyniki badań odnoszące się do OR.

Badania pogłębione, zostały zrealizowane na przełomie czerwca i lipca 2019, na próbie 120 mieszkańców OR.

Wybrane wyniki badań zostały zebrane i przedstawione poniżej w odniesieniu do wyników analizy delimitacyjnej.

## 6.2. Potencjały obszaru rewitalizacji

Poniżej przedstawiono najważniejsze i najistotniejsze potencjały obszaru rewitalizacji i terenów, które wpływają na obszar rewitalizacji. W trakcie opracowywania projektów rewitalizacyjnych mających na celu zniwelowanie określonych zjawisk kryzysowych brano pod uwagę szerszą perspektywę tj. potencjały obszaru rewitalizacji jak i obszaru całej gminy, o ile te potencjały mogą wpływać na obszar rewitalizacji.

Potencjały obszaru rewitalizacji i okolic, które wpływają na obszar rewitalizacji:

- bogate zasoby przyrodnicze i rekreacyjne: duże zalesienie, wysoki udział powierzchni wód otwartych, unikalne w skali Europy tereny bagienne, położenie między dwoma parkami (Narwiański Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy) w pobliżu Puszczy Knyszyńskiej (*przedsięwzięcia rewitalizacyjne wykorzystujące dany potencjał to m.in.: Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie, Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych*);
- niewystarczający rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój bazy turystycznej, wypoczynkowej i gastronomicznej (*przedsięwzięcia rewitalizacyjne wykorzystujące ten potencjał to m.in.: Rozwój przedsiębiorczości, Promocja wykorzystania lokalnych potencjałów dla gospodarki, Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej, Rewitalizacja placu „Stary Rynek”, Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie, Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych, Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo*);
- szlaki turystyczne, na które składają się szlaki: kajakowe, rowerowe, piesze (*przedsięwzięcia rewitalizacyjne wykorzystujące ten potencjał to m.in.: Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych, Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia*);
- zachowane, bogate środowisko dziedzictwa historyczno–kulturowego (*przedsięwzięcia rewitalizacyjne wykorzystujące ten potencjał to m.in.: Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych, Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo*);
- zabytkowy układ urbanistyczny i liczne zabytki miasta Tykocina, znaczące dla historii i kultury polskiej i judaistycznej (*przedsięwzięcia rewitalizacyjne wykorzystujące ten potencjał to m.in.: Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i*

*atrakcji turystycznych, Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo);*

- atrakcje ziemi tykocińskiej:
  - zabytkowe kościoły, m.in. zabytkowy Klasztor Ojców Bernardynów, kościół pw. św. Trójcy w Tykocinie,
  - synagoga,
  - dom talmudyczny,
  - alumnat.
  - pomnik Stefana Czarnieckiego,
  - pomnik Orła Białego,
  - cmentarz żydowski,
  - zabytkowy cmentarz parafialny,
  - zamek w Tykocinie;

*(przedsięwzięcia rewitalizacyjne wykorzystujące ten potencjał to m.in.: Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych, Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo);*

Analiza zasobów oraz uwarunkowań wskazuje, że na obszarze gminy Tykocin istnieją dobre warunki dla rozwoju turystyki i wypoczynku. Zabytkowy układ urbanistyczny i liczne zabytki miasta Tykocina, znaczące dla historii i kultury polskiej i judaistycznej, stwarzają szansę i możliwości rozwoju turystyki i wypoczynku, jako znaczącego elementu rozwoju ekonomicznego obszaru rewitalizacji.

### **6.3. Zjawiska społeczne i gospodarcze**

Na terenie obszaru rewitalizacji stwierdzono liczne problemy w sferach: społeczno-gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Aby zapewnić rozwój obszaru rewitalizacji, niezbędne jest zahamowanie występujących negatywnych zjawisk.

Na podstawie wskaźników delimitacyjnych, które posłużyły do wyodrębnienia obszaru rewitalizacji, określono zjawiska społeczne jako zjawiska kryzysowe związane z bezrobociem, ubóstwem, wysokim poziomem korzystania z pomocy społecznej (liczonym kilkoma wskaźnikami), alkoholizmem, niepełnosprawnością i występowaniem niepełnych rodzin. Wyniki przedstawiono w tabeli poniżej. Zaprezentowane wskaźniki odnoszą się do liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców.

## Zjawiska społeczne na obszarze rewitalizacji – podsumowanie sfery społecznej

**Tabela 34. Zjawiska społeczne na obszarze rewitalizacji**

Solectwo	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących datki mieszkaniowe (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących świadczenie 500+ na 1 dziecko (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu ubóstwa (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu alkoholizmu (na 100 mieszkańców)	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnej rodziny (na 100 mieszkańców)	Koncentracja problemów społecznych
Tykocin	1,31	0,30	4,72	1,66	2,36	0,15	0,10	7
SREDNIA:	0,67	0,07	4,66	1,37	2,35	0,13	0,03	-

Źródło: Opracowanie własne

Jednym z kluczowych zjawisk negatywnych na obszarze rewitalizacji jest bezrobocie, wskaźnik dla OR wynosi 1,31 i jest ok. dwukrotnie wyższy niż średnia dla gminy.

Badania liderów społecznych potwierdziły występowanie problemu, ponad 50% ankietowanych uznało ten problem za istotny, przy czym 28% za bardzo ważny. Wielu badanych zwracało jednak uwagę, że problem nie jest związany tylko z brakiem miejsc pracy, ale również z niskimi wynagrodzeniami oferowanymi przez pracodawców, a także ze zjawiskiem bierności części mieszkańców. W badaniach ankietowych mieszkańców przyczyny te powtórzyły się, 36% badanych wskazywało, że bezrobocie wynika z następujących przyczyn: długotrwałego braku aktywności zawodowej, niedostosowania się do realiów współczesności oraz ze zbyt dużych transferów społecznych, co przy niskich oczekiwaniach prowadzi do bierności zawodowej.

Z problemem bezrobocia powiązane jest zjawisko ubóstwa, które występuje w obszarze rewitalizacji. Badania ankietowe potwierdziły przeprowadzoną analizę wskaźnikową. Według ankietowanych ubóstwo stanowi istotny problem na obszarze rewitalizacji (27% wskazań liderów społecznych i 43% badanych mieszkańców OR). Obie grupy badanych wskazywały, że problem dotyczy głównie osób samotnych, w tym samotnie wychowujących dzieci, niepełnosprawnych, często wiąże się z chorobą, starością, samotnością oraz alkoholizmem.

Badani mieszkańcy wskazywali także inne przyczyny ubóstwa i bezrobocia:

- mała liczba firm oferujących pracę w Tykocinie,
- brak produktów turystycznych kojarzonych z Tykocinem,
- niski poziom wykorzystania lokalnych potencjałów,
- niski poziom współpracy międzyludzkiej,
- niski poziom kreatywności, pomysłowości oraz przedsiębiorczości,
- niedostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy.

Analiza pogłębiona wykazała też problem dotyczący bezrobocia, niskiej aktywności rodziców, przede wszystkim kobiet opiekających się dziećmi do lat 3. Na te tereny miasta Tykocin brak jest instytucjonalnych miejsc opieki nad dziećmi w tym wieku. W trakcie konsultacji mieszkańcy wskazywali na dużą potrzebę stworzenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Rodzice, a w szczególności mamy często zmuszane są do pozostania w domu ze względu na brak miejsc opieki nad małymi dziećmi. Z uwagi na kryteria rekrutacji możliwość skorzystania ze żłobków publicznych w Białymstoku, czy w sąsiednich gminach jest znacznie ograniczona.

Występujący na obszarze rewitalizacji poziom bezrobocia oraz ubóstwo wpływa też na liczbę osób korzystających z pomocy opieki społecznej, w tym na pomoc związaną z dodatkami mieszkaniowymi oraz świadczeniami 500+ na pierwsze dziecko.

Ponadto na obszarze rewitalizacji występuje problem alkoholizmu. Potwierdzają to zarówno przeprowadzona analiza wskaźnikowa jak i badania ankietowe, w których prawie 60% ankietowanych uznało to za problem. Ankietowali niekorzystnie ocenili też stan zdrowia mieszkańców. Alkoholizm oraz stan zdrowia mają wpływ na wiele obszarów życia, w tym niekorzystnie oddziałują na poziom bezrobocia, ubóstwo oraz na stan i poziom życia.

Z analizy pogłębionej wynika, że problemem jest też spożywanie alkoholu w miejscach publicznych. Ma to miejsce np. w parku przy ul. Sokołowskiej, gdzie mieści się plac zabaw, w centrum Tykocina (plac Czarnieckiego), na Starym Rynku i terenach wzdłuż rzeki Narew. Zdarzenia takie wpływają negatywnie na postrzeganie tych miejsc przez lokalną społeczność.

Badania ankietowe wśród mieszkańców pozwoliły określić przyczyny tego stanu, wśród których wymieniano głównie: niski kapitał społeczny, niskie płace i bezrobocie. Zjawiska te nakładają się wzajemnie i kumulują. Mieszkańcy w badaniach wskazywali na potrzebę wprowadzenia z jednej strony działań aktywizujących społeczeństwo, a z drugiej na konieczność dozoru np. przez monitoring i patrolowanie przez policję miejsc publicznych: skwerków, placów oraz na zagospodarowanie nieużytków (np. wzdłuż rzeki Narew).

Głównym problemem pojawiającym się w trakcie konsultacji był niewykorzystany potencjał kulturowy, lokalizacyjny oraz środowiskowy miasta Tykocin (OR). Mieszkańcy w badaniach wskazywali na ograniczoną ofertę:

- miejsc noclegowych (25% wskazań),
- lokali gastronomicznych (35% wskazań),
- infrastruktury turystyczno-wypoczynkowej (48% wskazań),
- lokalnych wyrobów oraz produktów, w tym niewystarczającą promocję (44% wskazań),
- niezagospodarowane tereny wzdłuż brzegów Narwi (65% wskazań).



Powyższe problemy stanowią według mieszkańców główne elementy blokujące rozwój miasta. Wykorzystanie potencjału miasta stanowi klucz do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru rewitalizacji.

W związku z powyższym zaplanowano szereg działań mających na celu wykorzystanie potencjału obszaru rewitalizacji. **Projekt PK 7. Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie** ma na celu utworzenie nowej przestrzeni do wypoczynku i rekreacji na obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia jego mieszkańców oraz zwiększenia ich aktywności społecznej. Projekt ma charakter ścieżki edukacyjnej z elementami rekreacyjnymi. W ramach działania przewiduje się utworzenie ciągów pieszych i rowerowych, placów rekreacyjnych z wiatami grillowymi, wykonanie siłowni zewnętrznej, placu zabaw oraz elementów małej architektury, w tym m.in. ławek, koszy na śmieci, słupów oświetleniowych oraz stojaków na rowery. Wykonane zostanie utwardzenie gruntu w postaci ciągów rowerowych o nawierzchni asfaltowej, ciągów pieszych o nawierzchni betonowej oraz placów rekreacyjnych o nawierzchni mineralnej. Na terenie bulwarów zaprojektowano nasadzenia dużej ilości zieleni. W ramach inwestycji wykonane zostanie również niezbędne uzbrojenie techniczne terenu.

W ramach działania **PK 8. Rewitalizacja placu „Stary Rynek”** zaplanowano wykonanie ciągów pieszo-jezdnych, montaż elementów małej architektury, oświetlenie placu oraz zagospodarowanie zieleni. Projekt ma na celu poprawę funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji społeczno-gospodarczych przestrzeni publicznej w obszarze rewitalizacji oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Program Rewitalizacji przewiduje również **PK 10. Zagospodarowanie terenu przy ul. 11 Listopada**. Przekształcenie terenu parafii: dwóch starych budynków oraz otaczającego obszaru w miejsce aktywizacji społecznej, z odpowiednią infrastrukturą (sale szkoleniowe, konferencyjne). Celem projektu jest stworzenie miejsca mającego za zadanie aktywizację lokalnej społeczności poprzez organizowanie licznych imprez tematycznych. Dodatkowo miejsce będzie wykorzystywane do organizacji szkoleń i warsztatów dla osób potrzebujących wsparcia. Realizacja zadania będzie też pobudzała lokalną gospodarkę poprzez organizowanie licznych wydarzeń dla osób przyjezdnych, w tym np. zielone szkoły.

Zaproponowano projekt kluczowy - **PK.2. Rozwój przedsiębiorczości**. Projekt obejmuje realizację działań dotacyjnych związanych z przekazaniem środków na założenie lub rozwój własnej działalności gospodarczej dla branż związanych z turystyką (lokale gastronomiczne, kwatery turystyczne, motele/ zajazdy, wynajem sprzętu turystycznego, inne) oraz z rolnictwem (przetwórstwo, lokalne produkty, produkty ekologiczne, usługi dla rolnictwa). Projekt skierowany jest zarówno do osób bezrobotnych i biernych zawodowo, jak i osób prowadzących działalność.

Kolejny zaplanowany projekt to **PK.3. Promocja wykorzystania lokalnych potencjałów dla gospodarki**. Projekt obejmuje zadania:

- opracowanie nowych produktów turystycznych: kulturalnych i sportowych; np.: sporty zimowe, tropy zwierząt, narciarstwo biegowe, produkty żywnościowe, imprezy kulturalne, inne,
- wspieranie doradztwa dla lokalnych przedsiębiorców i pomocy w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej (szkolenia),
- promocja rozwoju agroturystyki, rolnictwa, przetwórstwa ekologicznego, gastronomii (szkolenia).

Odpowiedzią na zdefiniowane problemy jest **PK 17. Żłobek w Tykocinie**. W ramach inwestycji planowane jest utworzonych 19 nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Realizacja projektu wpłynie na zwiększenie aktywności zawodowej i zatrudnieniowej wśród osób sprawujących nad nimi opiekę. Żłobek będzie mieścił się w budynku, w którym aktualnie mieści się przedszkole przy ul. Szkolnej 1 w Tykocinie.

Powyższe projekty uzupełnione są działaniami skierowanymi do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W procesie rekrutacji na zajęcia/ szkolenia pierwszeństwo będą miały osoby bezrobotne, ubogie, w wieku 50+.

**PK 1. Wsparcie usług socjalnych.** Projekt obejmuje:

- wsparcie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami świadczonych w lokalnej społeczności,
- realizację programów badań profilaktycznych skierowanych na choroby cywilizacyjne i specyficzne problemy zdrowotne oraz aspekty psychologiczne.

**PK 4. Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej.** Projekt obejmuje:

- rozwój oferty zajęć kulturalnych w celu integracji międzypokoleniowej (spotkania, warsztaty, konkursy wspierające udział osób w różnym wieku we wspólnych projektach),
- organizację wielotematycznych pikników dotyczących przemocy, dyskryminacji,
- aktywizację dzieci i młodzieży oraz dorosłych, w tym osób starszych za pomocą realizacji działań aktywizujących opartych o lokalne dziedzictwo kulturowe: warsztaty rękodzieła ludowego, lokalne kulinaria, warsztaty literackie, aktorskie, blogerskie, fotograficzne i inne o tematyce lokalnej,
- szkolenia/warsztaty integracyjne, w oparciu o kulturę lokalną i budowanie lokalnej tożsamości oraz więzi społecznych, które zapewnią reprezentantom grup defaworyzowanych wyższe poczucie wartości i poprawę kondycji psychicznej, motywację do działania i chęć poprawy własnej sytuacji ekonomicznej.

W procesie rekrutacji na zajęcia pierwszeństwo będą miały osoby bezrobotne, ubogie, niepełnosprawne, w wieku 50+, po lub w trakcie resocjalizacji, zagrożone alkoholizmem.

**PK.6 Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia.**

Projekt obejmuje:

- organizację zajęć dla mieszkańców w dyscyplinach sportowych (np.: nordic walking, fitness, piłka ręczna, szachy, koszykówka, turnieje tańca, paintball, rajdy rowerowe, biegi na orientację). Projekt wykorzystuje naturalny potencjał związany z posiadaną infrastrukturą sportową, przyrodą oraz rozwojem turystyki. Preferowane będą osoby korzystające z pomocy społecznej.
- organizowanie sesji naukowych, sejmików ekologicznych, pokazów fitness.

Istotnym problemem obszaru rewitalizacji, charakterystycznym dla całego regionu jest starzejące się społeczeństwo oraz migracja młodych ludzi. Pogłębiona diagnoza wykazała potrzebę realizacji działań mających na celu aktywizację i wsparcie seniorów.

Starzenie się społeczności lokalnej, rzutuje na wiele dziedzin życia społecznego i gospodarczego. Problem stanowi ubóstwo seniorów oraz brak wykorzystania potencjału seniorów; brak podejmowania działań mających na celu ich aktywizację. Wiadomo, że dla seniorów kluczowe znaczenie ma zachowanie aktywności w sferze kontaktów społecznych, jako elementu pomyślnego starzenia się, który zapobiega powstawaniu stereotypów i wzajemnej społecznej niechęci, a co za tym idzie nieufności. Aktywność społeczna daje poczucie satysfakcji i umożliwia zaspokojenie potrzeb biopsychospołecznych, bez którego nie może funkcjonować żadna społeczność lokalna. Zaniedbanie tych sfer, jak wynika z badań, może powodować izolację społeczną, postępującą niesprawność, a nawet przedwczesną umieralność wśród osób w starszym wieku.

**PK 5. Aktywizacja seniorów.** Program ma na celu zatrzymanie marginalizacji osób starszych, pomoc w realizowaniu swoich pasji oraz zachęcenia do działania. Służyć temu będzie organizacja: zajęć aktywizujących – warsztatowych i spotkań integracyjnych, które będą:

- zachęcały do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie,
- zachęcały do wykorzystania zdolności i zainteresowań osób starszych i przekazywania swych doświadczeń i tradycji rodzinnym innym osobom,
- wzbudzały pewność siebie oraz zachęcały do prezentacji własnych pomysłów podczas organizowanych spotkań,
- dotyczyły zwiększenia wiedzy i praktycznych umiejętności seniorów w zakresie korzystania z zasobów teleinformatycznych, z Internetu, przełamywanie obaw tej grupy osób w stosunku do nowoczesnych systemów komputerowych,
- promowaniem „aktywnego starzenia się”, poprzez edukację zdrowotną, ćwiczenia fizyczne i rozwijanie kontaktów społecznych,
- rozwijaniem zainteresowań kulturą i sztuką oraz promocją aktywności twórczej osób starszych.

Nadnarwiańskie bulwary powstałe w wyniku projektu nr 7 (PK7) będą także miejscem realizacji części przedsięwzięć społecznych (PK1, PK2, PK3, PK5, PK6).

#### 6.4. Zjawiska środowiskowe

Negatywne zjawiska w zakresie środowiska przyrodniczego oceniano w oparciu o występowanie azbestu na dachach budynków. Jako wskaźnik przyjęto powierzchnię azbestu do usunięcia w m<sup>2</sup> w relacji do powierzchni danej jednostki delimitacyjnej na 100 ha. Średnia dla gminy wynosi około 28 tysięcy m<sup>2</sup> na 100 ha, na obszarze rewitalizacji wskaźnik ten wyniósł aż 35,86 tysięcy m<sup>2</sup>. Oznacza to wysoką koncentrację zjawiska. Podstawową przyczyną zjawiska są niskie dochody mieszkańców (nie stać ich na wymianę pokryć dachowych).

W celu wyeliminowania problemu zaproponowano **projekt PK 13 - Wolni od azbestu**. Program dotyczy wsparcia wymiany pokryć azbestowych w budynkach prywatnych i publicznych na obszarze rewitalizacji.

Dodatkowo analiza wskaźnikowa wykazała że ponad 21% starych kotłów z całej gminy zlokalizowanych jest w Tykocinie. Konsultacje społeczne potwierdziły, że na obszarze rewitalizacyjnym istnieje problem zanieczyszczenia powietrza. Jako główne powody mieszkańcy wskazywali przede wszystkim na zanieczyszczenie pochodzące z pieców (65% wskazań) oraz z dużego ruchu samochodowego, szczególnie w okresie letnim (44% wskazań).

W celu poprawienia jakości powietrza zaplanowano projekty PK15 i PK11.

**PK 15 – Poprawa jakości powietrza w Tykocinie poprzez wymianę kotłów węglowych.** Projekt polega na trwałej likwidacji pieców/kotłów węglowych i ich zamianę na ogrzewanie ekologiczne. Głównym celem przedmiotowego projektu jest poprawa jakości powietrza poprzez wymianę starych, nieekologicznych kotłów węglowych, co spowoduje zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery pochodzących z ogrzewania budynków mieszkalnych.

Projekt przyczyni się do:

- zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych oraz pyłów PM10 i PM2,5,
- zwrócenia uwagi mieszkańców na kwestię dbałości o stan powietrza w najbliższej okolicy,
- poprawy komfortu życia mieszkańców.

**PK 11. Kolektory słoneczne oraz ogniwa fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej i prywatnych.** Działanie ma na celu realizację projektów wspierających remonty i modernizację budynków w przestrzeni miejskiej w Tykocinie. Działanie ma na celu wsparcie projektów dotyczących efektywności energetycznej budynków oraz wspierających odnawialne źródła energii.

Projekty PK11 i PK15 mogą być realizowane równolegle, w zależności od aktualnych możliwości pozyskania środków na dotacje.

Wszystkie opisane powyżej projekty przyczynia się także do poniesienia jakości sfery technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej oraz dodatkowo wspiera pośrednio cele gospodarcze

na obszarze rewitalizacji – wyższa jakość infrastruktury sprzyja tworzeniu nowych firm i podnosi ogólną atrakcyjność gospodarczą obszaru.

### **6.5. Zjawiska przestrzenno- funkcjonalne oraz techniczne**

Analiza techniczna wykazała, że około 20% budynków z całej gminy wybudowanych po 1980 roku znajduje się w miejscowości Tykocin. W analizie pogłębionej mieszkańcy obszaru rewitalizacji wskazywali na duży problem stanu technicznego budynków mieszkalnych, stanu technicznego zabytków oraz niezadawalającej estetyki otoczenia.

Analiza wykazała też problem stanu technicznego dotyczący lokali socjalnych i komunalnych na terenie obszaru rewitalizacji.

Analiza wskaźnikowa dotycząca strefy przestrzenno-funkcjonalnej objęła przede wszystkim wspólne przestrzenie wymagające podjęcia działań remontowych oraz modernizacyjnych.

W badaniu posłużono się liczbą zabytków (wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków) oraz liczbą obiektów wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków i obiektów o charakterze zabytkowym nie ujętych w Ewidencji. Listę ustalono na podstawie aktualnego Rejestru i Ewidencji Zabytków województwa podlaskiego, inwentaryzacji i wizji lokalnych w 2019 roku oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Tykocin, 2000 rok. Obiekty o charakterze zabytkowym posiadają walory historyczne i architektoniczne tworzące klimat miasta.

Kumulacja tego typu obiektów, które są w złym stanie technicznym i z tego powodu wpływają negatywnie na przestrzeń, zdecydowanie przeważa w mieście Tykocin w porównaniu do reszty gminy. Historia Tykocina jest bardzo bogata, a zabytki stanowią istotny potencjał rozwojowy obszaru rewitalizacji i wymagają ochrony i dbałości o stan.

Ten negatywny wpływ oceniono w skali od 0 (brak negatywnego wpływu) do 5 (znaczący negatywny wpływ). Poniżej na mapie zaprezentowano koncentrację obiektów zabytkowych i cennych kulturowo wraz z ich aktualnym negatywnym wpływem na przestrzeń i aspekty funkcjonalne w mieście. Na mapę wprowadzono tylko oceny obiektów od 2 do 5, z pominięciem ocen nieznacznie wpływających (1) bądź bez wpływu (0).

W ramach analizy pogłębionej mieszkańcy obszaru rewitalizacji wskazali dodatkowo problem złego stanu technicznego nawierzchni szlaków komunikacyjnych. Najgorzej sytuacja wygląda na odcinkach:

- ul. Józefa Piłsudskiego – 600 m.
- ul. Kaczorowskiego – 436 m.
- ul. 27 Maja – 131 m.
- ul. Jordyka – 377 m.
- ul. 11 Listopada – 480 m.

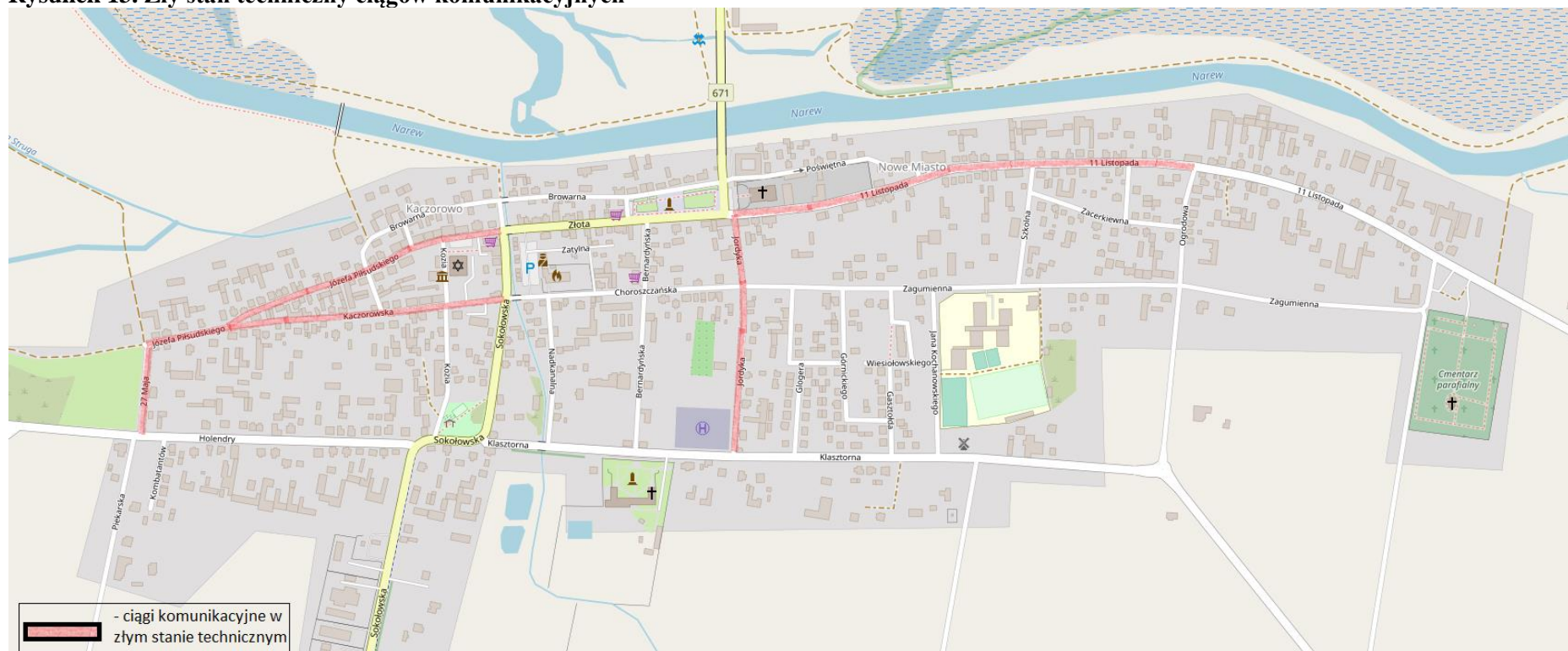
Stan nawierzchni wyżej wymieniony odcinków określić można jako zły. Na jezdni występują liczne nierówności podłużne i poprzeczne pogarszające komfort użytkowania. Krawędzie jezdni przy krawężniku są zapadnięte, powodują punktowe zbieranie się wody opadowej. Na ciągach pieszych występują nierówności oraz zapadliska. Zły stan dróg wpływa też na zwiększoną emisję spalin oraz większą emisję hałasu spowodowane niesystematyczną jazdą pojazdów (np. zwalnianie przed nierównościami).

**Rysunek 12. Koncentracja obiektów zabytkowych i cennych kulturowo wraz z ich aktualnym negatywnym wpływem na przestrzeń i aspekty funkcjonalne w mieście.**



Źródło: [www.openstreetmap.org](http://www.openstreetmap.org), Opracowanie własne

Rysunek 13. Zły stan techniczny ciągów komunikacyjnych



Źródło: [www.openstreetmap.org](http://www.openstreetmap.org), Opracowanie własne



Zaproponowano projekt **PK16. Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo**. Projekt obejmuje trzy zadania:

- remonty budynków komunalnych,
- opracowanie wytycznych i analiz indywidualnych dla remontów domów prywatnych (zadanie polega na opracowaniu wytycznych technicznych i konserwatorskich dla minimum 30 budynków w mieście oraz analiz wykorzystania tych budynków dla potrzeb rozwoju przedsiębiorczości (hoteliki lub kwatery noclegowe, kawiarnie, restauracje, sklepy, inne),
- remonty budynków prywatnych zabytkowych i wartościowych kulturowo (zadanie obejmuje przeprowadzenie remontów 15 budynków, z tych dla których przeprowadzono w/w analizy).

Uzupełnieniem powyższego działania jest projekt **PK18. Remont i modernizacja ciągów komunikacyjnych**, który obejmuje odcinki w najgorszym stanie technicznym. Projekt zakłada remont i modernizację następujących odcinków: ul. Józefa Piłsudskiego, ul. Kaczorowskiego, ul. 27 Maja, ul. Jordyka, ul. 11 Listopada.

Realizacja obu projektów jest komplementarna, negatywne zjawisk przestrzenne oraz technicznych kumulują się wzdłuż wymienionych ciągów komunikacyjnych. Realizacja projektów pozwoli na wykorzystanie potencjałów obszaru i rozwój przedsiębiorczości oraz aktywności społecznej. Wykorzystanie i zagospodarowanie przestrzenno-funkcjonalne oraz techniczne ważnych miejsc pozwoli na dalszy rozwój bazy turystycznej, wypoczynkowej oraz gastronomicznej.

Dodatkowo dzięki przeprowadzeniu analizy pogłębionej określono też konkretne miejsca przestrzenno-funkcjonalne, które powinny zostać objęte jak najszybszą interwencją:

- bulwary nad Narwią w Tykocinie,
- plac „Stary Rynek” (zniszczone stare pawilony handlowe o bardzo niskiej estetyce, szpecące przestrzeń w mieście, niefunkcjonalne, przestrzeń wymagająca monitoringu),
- teren przy ul. 11 Listopada,
- lokale socjalne przy ulicy Choroszczańskiej.

Zagospodarowanie powyższych obszarów stanowić będzie odpowiedź na kolejne problemy wskazywane w trakcie konsultacji m.in.:

- brak miejsca rekreacji dla rodzin i dzieci,
- niewykorzystana przestrzeń oraz potencjał rzeki Narew,
- brak miejsca promocji i sprzedaży lokalnych produktów.

Dodatkowo mieszkańcy wskazywali na potrzebę poprawy bezpieczeństwa obszary rewitalizacji, głównie poprzez zamontowanie monitoringu w najważniejszych miejscach, w których dochodzi do gromadzenia się nieletnich i w których spożywany jest alkohol.

Wszystkie wyżej wymienione problemy zostaną zrealizowane dzięki realizacji następujących przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

**PK 7. Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie** – projekt opisany wyżej,

**PK 8. Rewitalizacja placu „Stary Rynek”** – projekt opisany wyżej,

**PK 10. Zagospodarowanie terenu przy ul. 11 listopada** – projekt opisany wyżej.

**PK 9. Rewitalizacja obszaru przy ulicy Bernardyńskiej.** Remont elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych budynków oraz naprawa pokrycia dachowego. Remont części wspólnych budynków – klatek, uporządkowanie instalacji centralnego ogrzewania, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych.

**PK 12. Monitoring na obszarze rewitalizacji** - W ramach projektu zostanie zamontowanych 5 kamer na obszarze rewitalizacji (tereny publiczne: parki, skwery).

**PK 14. Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych.** Projekt stanowi odpowiedź na zidentyfikowany problem w postaci słabej infrastruktury przestrzenno-funkcjonalnej oraz dąży do wykorzystania szans w zakresie rozwoju turystyki, agroturystyki i promocji zabytków. Stanowi odpowiedź na problemy zdiagnozowane podczas konsultacji społecznych, odnoszące się do niewystarczającego zagospodarowania i wykorzystania zasobów naturalnych do rozwoju turystyki i agroturystyki obszaru.

Obiekty zabytkowe, wartościowe kulturowo i związane z historią Tykocina zostaną kompleksowo oznakowane i opisane w sposób spójny i jednolity. Będzie można na ich bazie utworzyć szlaki turystyczne uwidocznione na zbiorczych tablicach-drogowskazach. Dzięki temu będą łatwiejsze do zlokalizowania przez turystów, a ich walory będą mogły być dostrzeżone i docenione zarówno przez mieszkańców jak i przyjezdnych.

## 7. Cele i kierunki działań

Przyjęto dwa strategiczne cele odpowiadające głównym obszarom problemowym na wyznaczonym obszarze rewitalizacji (OR). Cele obejmują obszar społeczny, gospodarczy, środowiskowy, przestrzenno-funkcjonalny oraz techniczny. Realizacja celów strategicznych w sposób kompleksowy prowadzi do poprawy jakości życia mieszkańców na wyznaczonym obszarze do rewitalizacji. Realizacja poszczególnych celów wyznaczają kierunki działań w ramach których zostały wyznaczone konkretne projekty rewitalizacyjne. Mają one służyć eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, o których mowa w poprzednich rozdziałach. Wyznaczone cele odpowiadają wcześniej sformułowanej wizji. Poniżej zaprezentowano podział projektów wg celów i kierunków.

### **Cel 1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości, kreatywności i integracji społecznej**

Kierunek 1.1. Rozwój przedsiębiorczości

PK.2. Rozwój przedsiębiorczości

PK.3. Promocja wykorzystania lokalnych potencjałów dla gospodarki

Kierunek 1.2. Integracja i aktywizacja społeczna

PK.1. Wsparcie usług socjalnych

PK 4. Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej

PK 5. Aktywizacja seniorów.

PK.6 Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia.

PK 17. Żłobek w Tykocinie

### **Cel 2. Poprawa infrastruktury i ochrona środowiska**

Kierunek 2.1. Poprawa estetyki i wzrost funkcjonalności przestrzeni

PK.7. Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie

PK.8. Rewitalizacja placu „Stary Rynek”

PK 9. Rewitalizacja obszaru przy ulicy Bernardyńskiej

PK 10. Zagospodarowanie terenu przy ul. 11 listopada

PK 12. Monitoring na obszarze rewitalizacji

PK 14. Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych

PK16. Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo

PK18. Remont i modernizacja ciągów komunikacyjnych

Kierunek 2.2. Ochrona środowiska i jakość powietrza

PK 11. Kolektory słoneczne oraz ogniwa fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej i prywatnych

PK 13. Wolni od azbestu

PK 15. Poprawa jakości powietrza w Tykocinie poprzez wymianę kotłów węglowych

## 8. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

### 8.1. Przedsięwzięcia kluczowe

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 1</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 1. Wsparcie usług socjalnych</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	Projekt obejmuje: <ul style="list-style-type: none"><li>– wsparcie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami świadczonych w lokalnej społeczności,</li><li>– realizacja programów badań profilaktycznych skierowanych na choroby cywilizacyjne i specyficzne problemy zdrowotne oraz aspekty psychologiczne.</li></ul>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację i podmioty współpracujące</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, MGOPS, organizacje pozarządowe.
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2020 r. - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	250 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w tym w szczególności osoby dotknięte bezrobociem oraz ubóstwem.
<b>Wskaźniki</b>	Liczba wspartych osób – 200 os.

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 2</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 2. Rozwój przedsiębiorczości</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– promocję rozwoju bazy gastronomicznej, noclegowej, wypożyczalni sprzętu i innych usług okołoturystycznych,</li> <li>– szkolenia dla mieszkańców OR dotyczące: wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w rozwoju przedsiębiorczości,</li> <li>– szkolenia dla mieszkańców dotyczące rozwoju stałej bazy gastronomicznej oraz mobilnych punktów gastronomicznych i usług cateringowych,</li> <li>– wsparcie dotacyjne dla rozwoju turystyki jednodniowej i weekendowej w Tykocinie,</li> <li>– opracowanie portalu turystycznego gminy obejmującego ofertę turystyczną skierowaną do konkretnych grup docelowych, bazę noclegową i gastronomiczną, informację o aktualnych wydarzeniach kulturalnych,</li> <li>– utworzenie banku pomysłów na biznes na terenie gminy,</li> <li>– doradztwo przy pisaniu biznes planów oraz pozyskiwaniu środków zewnętrznych na zakładanie działalności gospodarczej, na rozwój istniejących firm,</li> <li>– realizacja projektów dotacyjnych związanych z przekazaniem środków na prowadzenie i założenie własnej działalności gospodarczej.</li> </ul> <p>W procesie rekrutacji na zajęcia/ szkolenia pierwszeństwo będą miały osoby bezrobotne.</p>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację i podmioty współpracujące</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, MGOPS, Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej w Tykocinie, organizacje pozarządowe, Zespół Szkół i Przedszkole w Tykocinie.
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2020 r. - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	1 500 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w tym w szczególności osoby dotknięte bezrobociem oraz ubóstwem, przedsiębiorcy
<b>Wskaźniki</b>	Liczba wspartych istniejących przedsiębiorców – 10 podmiotów Liczba nowo utworzonych firm – 5 podmiotów

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 3</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK.3. Promocja wykorzystania lokalnych potencjałów dla gospodarki</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt obejmuje zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– opracowanie nowych produktów turystycznych: kulturalnych i sportowych; np.: sporty zimowe, tropy zwierząt, narciarstwo biegowe, produkty żywnościowe, imprezy kulturalne, inne,</li> <li>– wspieranie doradztwa dla lokalnych przedsiębiorców i pomocy w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej (szkolenia),</li> <li>– promocja rozwoju agroturystyki, rolnictwa, przetwórstwa ekologicznego, gastronomii (szkolenia).</li> </ul> <p>W procesie rekrutacji na zajęcia/ szkolenia pierwszeństwo będą miały osoby bezrobotne, ubogie, w wieku 50+.</p>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację i podmioty współpracujące</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, MGOPS, organizacje pozarządowe.
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2020 r. - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	300 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, Centrum Kultury
<b>Wskaźniki</b>	Liczba uczestników szkoleń – 50 os. Liczba nowych produktów turystycznych – 5 szt.

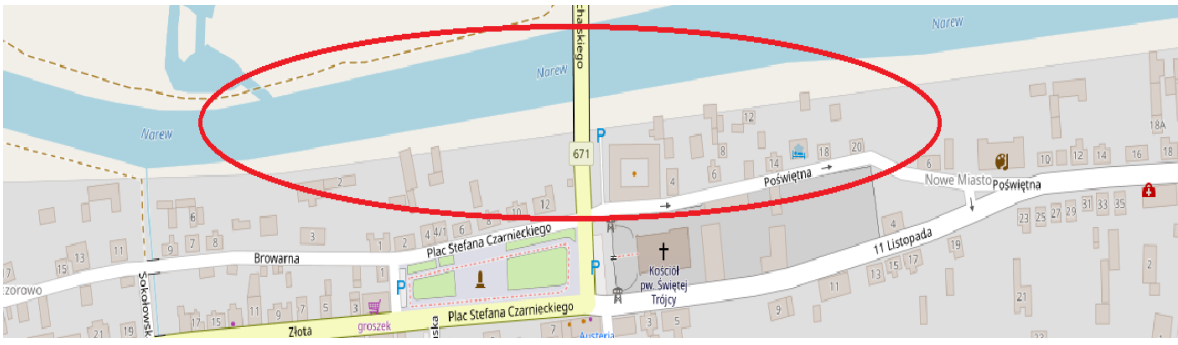
<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 4</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 4. Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– rozwój oferty zajęć kulturalnych w celu integracji międzypokoleniowej (spotkania, warsztaty, konkursy wspierające udział osób w różnym wieku we wspólnych projektach),</li> <li>– organizację wielotematycznych pikników dotyczących przemocy, dyskryminacji,</li> <li>– aktywizację dzieci i młodzieży oraz dorosłych, w tym osób starszych za pomocą realizacji działań aktywizujących opartych o lokalne dziedzictwo kulturowe: warsztaty rękodzieła ludowego, lokalne kulinaria, warsztaty literackie, aktorskie, blogerskie, fotograficzne i inne o tematyce lokalnej,</li> <li>– szkolenia/warsztaty integracyjne, w oparciu o kulturę lokalną i budowanie lokalnej tożsamości oraz więzi społecznych, które zapewnią reprezentantom grup defaworyzowanych wyższe poczucie wartości i poprawę kondycji psychicznej, motywację do działania i chęć poprawy własnej sytuacji ekonomicznej.</li> </ul> <p>W procesie rekrutacji na zajęcia pierwszeństwo będą miały osoby bezrobotne, ubogie, niepełnosprawne, w wieku 50+, po lub w trakcie resocjalizacji, zagrożone alkoholizmem.</p>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację i podmioty współpracujące</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, MGOPS, Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej w Tykocinie, organizacje pozarządowe.
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2020 r. - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	500 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba uczestników – 300 os.

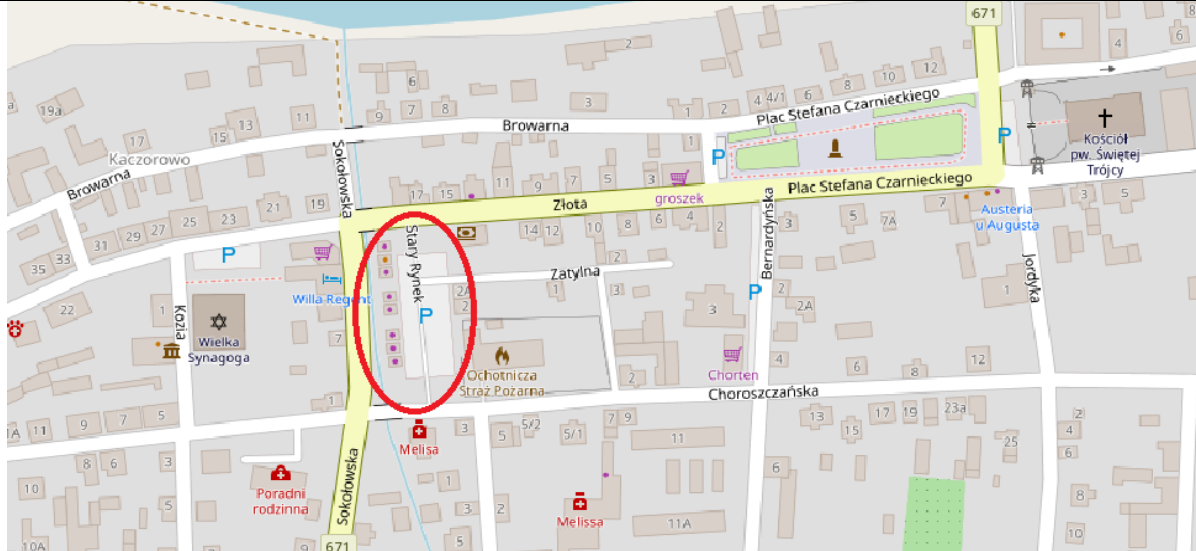
<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 5</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 5. Aktywizacja seniorów</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Program ma na celu zatrzymanie marginalizacji osób starszych, pomoc w realizowaniu swoich pasji oraz zachęcenia do działania. Służyć temu będzie organizacja: zajęć aktywizująco – warsztatowych i spotkań integracyjnych, które będą:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– zachęcały do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie,</li> <li>– zachęcały do wykorzystania zdolności i zainteresowań osób starszych i przekazywania swych doświadczeń i tradycji rodzinnych innym osobom,</li> <li>– wzbudzały pewność siebie oraz zachęcały do prezentacji własnych pomysłów podczas organizowanych spotkań,</li> <li>– dotyczyły zwiększenia wiedzy i praktycznych umiejętności seniorów w zakresie korzystania z zasobów teleinformatycznych, z Internetu, przełamywanie obaw tej grupy osób w stosunku do nowoczesnych systemów komputerowych,</li> <li>– promowaniem „aktywnego starzenia się”, poprzez edukację zdrowotną, ćwiczenia fizyczne i rozwijanie kontaktów społecznych,</li> <li>– rozwijaniem zainteresowań kulturą i sztuką oraz promocją aktywności twórczej osób starszych.</li> </ul>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację i podmioty współpracujące</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, MGOPS, Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej w Tykocinie, organizacje pozarządowe.
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2020 r. - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	400 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba uczestników – 300 os.



<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 6</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 6. Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– organizację zajęć dla mieszkańców w dyscyplinach sportowych (np.: nordic walking, fitness, piłka ręczna, szachy, koszykówka, turnieje tańca, paintball, rajdy rowerowe, biegi na orientację). Projekt wykorzystuje naturalny potencjał związany z posiadaną infrastrukturą sportową, przyrodą oraz rozwojem turystyki. Preferowane będą osoby korzystające z pomocy społecznej.</li> <li>– organizowanie sesji naukowych, sejmików ekologicznych, pokazów fitness.</li> </ul>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację i podmioty współpracujące</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, MGOPS, Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej w Tykocinie, organizacje pozarządowe, Zespół Szkół i Przedszkole w Tykocinie.
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2020 r. - 2022 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	800 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba uczestników – 500 os.

**PROJEKT KLUCZOWY nr 7**

<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 7. Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt obejmuje utworzenie nowej przestrzeni do wypoczynku i rekreacji na obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia jego mieszkańców oraz zwiększenia ich aktywności społecznej. Projekt ma charakter ścieżki dydaktycznej/ ekologicznej z elementami rekreacyjnymi.</p> <p>Zakres projektu: utworzenie ciągów pieszych i rowerowych, placów rekreacyjnych z wiatami grillowymi, wykonanie siłowni zewnętrznej, boiska wielofunkcyjnego, placu zabaw oraz elementów małej architektury, w tym m.in. ławek, koszy na śmieci, słupów oświetleniowych oraz stojaków na rowery. Wykonane zostanie utwardzenie gruntu w postaci ciągów rowerowych o nawierzchni asfaltowej, ciągów pieszych o nawierzchni betonowej oraz placów rekreacyjnych o nawierzchni mineralnej. Na terenie bulwarów zaprojektowano nasadzenia dużej ilości zieleni. W ramach inwestycji wykonane zostanie również niezbędne uzbrojenie techniczne terenu.</p>
	
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji (obszar przyległy do rzeki)
<b>Termin realizacji</b>	2021 - 2022 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	1 000 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	<p>Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych miejsc publicznych – 1 szt.</p> <p>Liczba osób korzystających – 1000 os./rok</p>

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 8</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 8. Rewitalizacja placu „Stary Rynek”</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	Projekt obejmuje wykonanie ciągów pieszo-jezdnych, montaż elementów małej architektury, oświetlenie placu. Budowa dróg i parkingów z kompletną infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowanie zielenią i elementami małej architektury przestrzeni publicznej w celu poprawy funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji oraz poprawy jakości życia mieszkańców.
	
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji (plac „Stary Rynek”)
<b>Termin realizacji</b>	2022 - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	1 200 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych miejsc publicznych – 1 szt. Liczba osób korzystających – 500 os./rok

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 9</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 9. Rewitalizacja obszaru przy ulicy Choroszczańskiej</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	Remont elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych budynków oraz naprawa pokrycia dachowego. Remont części wspólnych budynków – klatek, uporządkowanie instalacji centralnego ogrzewania, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych.
	
	
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, osoby prywatne
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji (obszar przy ulicy Choroszczańskiej)
<b>Termin realizacji</b>	2022 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	800 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych obiektów – 2 szt.

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 10</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 10. Zagospodarowanie terenu przy ul. 11 Listopada</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Przekształcenie terenu parafii: dwóch starych budynków oraz otaczającego obszaru w miejsce aktywizacji społecznej, z odpowiednią infrastrukturą (sale szkoleniowe, konferencyjne).</p> <p>Realizacja projektu obejmuje utworzenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sali szkoleniowej oraz konferencyjnej,</li> <li>- infrastruktury do organizowania imprez tematycznych, warsztatów,</li> <li>- odpowiedniej infrastruktury do organizacji np. zielonych szkół,</li> <li>- miejsc noclegowych,</li> <li>- odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej, w tym parkingów.</li> </ul> <p>Celem projektu jest stworzenie miejsca mającego za zadanie aktywizację lokalnej społeczności poprzez organizowanie licznych imprez tematycznych. Dodatkowo miejsce będzie wykorzystywane do organizacji szkoleń i warsztatów do osób potrzebujących wsparcia.</p> <p>Realizacja zadania będzie też pobudzała lokalną gospodarkę poprzez organizowanie licznych wydarzeń dla osób z zewnątrz, w tym np. zielone szkoły.</p>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Parafia Rzymskokatolicka pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji (teren przy ul. 11 Listopada)
<b>Termin realizacji</b>	2021 - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	2 000 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych obiektów – 1 szt. Liczba osób korzystających – 200 os./rok

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 11</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 11. Kolektory słoneczne oraz ogniwa fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej i prywatnych</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	Działanie ma na celu realizację projektów wspierających remonty i modernizację budynków w przestrzeni miejskiej w Tykocinie. Działanie ma na celu wsparcie projektów dotyczących efektywności energetycznej budynków oraz wspierających odnawialne źródła energii.
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2021 - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	2 000 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii – 50 szt.

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 12</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 12. Monitoring na obszarze rewitalizacji</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	W ramach projektu zostanie zamontowanych 5 nowych kamer monitorujących na obszarze rewitalizacji wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2022 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	200 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba zamontowanych kamer – 5 szt.

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 13</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 13. Wolni od azbestu</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	Projekt obejmuje usunięcie 200 000 m <sup>2</sup> azbestu z dachów i innych miejsc na terenie OR.
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2020 r. - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	600 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Powierzchnia usuniętego azbestu – 200 000 m <sup>2</sup>

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 14</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 14. Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	Projekt stanowi odpowiedź na zidentyfikowany problem w postaci słabej infrastruktury przestrzenno-funkcjonalnej oraz dąży do wykorzystania szans w zakresie rozwoju turystyki, agroturystyki i promocji zabytków. Obiekty zabytkowe, wartościowe kulturowo i związane z historią Tykocina zostaną kompleksowo oznakowane i opisane w sposób spójny i jednolity. Będzie można na ich bazie utworzyć szlaki turystyczne uwidocznione na zbiorczych tablicach-drogowskazach. Dzięki temu będą łatwiejsze do zlokalizowania przez turystów, a ich walory będą mogły być dostrzeżone i docenione zarówno przez mieszkańców jak i przyjezdnych.
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2022 - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	500 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba uporządkowanych i oznakowanych zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych - 100 szt.

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 15</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 15. Poprawa jakości powietrza w Tykocinie poprzez wymianę kotłów węglowych.</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt polega na trwałej likwidacji pieców/kotłów węglowych i ich zamianę na ogrzewanie ekologiczne. Głównym celem przedmiotowego projektu jest poprawa jakości powietrza poprzez wymianę starych, nieekologicznych kotłów węglowych, co spowoduje zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery pochodzących z ogrzewania budynków mieszkalnych.</p> <p>Projekt przyczyni się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych oraz pyłów PM10 i PM2,5,</li> <li>– zwrócenia uwagi mieszkańców na kwestię dbałości o stan powietrza w najbliższej okolicy,</li> <li>– poprawy komfortu życia mieszkańców.</li> </ul>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, przedsiębiorcy, osoby prywatne (mieszkańcy).
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2021 - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	1 500 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba wymienionych kotłów – 50 szt.



<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 16</b>	
<b>Nazwa projektu</b>	<b>PK 16. Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt obejmuje następujące zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych oraz w ich otoczeniu,</li> <li>– roboty budowlane infrastruktury niewpisanej do rejestrów zabytków,</li> <li>– remonty budynków komunalnych,</li> <li>– opracowanie wytycznych i analiz indywidualnych dla remontów domów prywatnych (zadanie polega na opracowaniu wytycznych technicznych i konserwatorskich dla minimum 30 budynków w mieście oraz analiz wykorzystania tych budynków dla potrzeb rozwoju przedsiębiorczości (hoteliki lub kwatery noclegowe, kawiarnie, restauracje, sklepy, inne),</li> <li>– remonty budynków prywatnych zabytkowych i wartościowych kulturowo (zadanie obejmuje przeprowadzenie remontów budynków, z tych dla których przeprowadzono w/w analizy).</li> </ul>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację</b>	Urząd Miejski w Tykocinie, Centrum Kultury, Sportu i Turystyki Ziemi Tykocińskiej w Tykocinie, związki wyznaniowe, osoby prywatne (mieszkańcy).
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji</b>	2021 - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia</b>	3 300 000 zł
<b>Odbiorcy/beneficjenci projektu</b>	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji
<b>Wskaźniki</b>	Liczba opracowanych wytycznych technicznych i konserwatorskich - 30 opracowań, Liczba przeprowadzonych remontów - 15 szt.

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 17</b>	
<b>Nazwa projektu:</b>	<b>PK 17. Żłobek w Tykocinie</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>W ramach inwestycji zostanie utworzonych 19 nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Żłobek będzie się mieścił w budynku, w którym aktualnie mieści się przedszkole przy ul. Szkolnej 1 w Tykocinie.</p> <p>Realizacja projektu przyczyni się do zwiększenia aktywności zawodowej i zatrudnieniowej wśród osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3.</p>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację:</b>	Urząd Miasta Tykocin
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja:</b>	Obszar rewitalizacji (przy ul. Szkolnej 1 w Tykocinie)
<b>Termin realizacji :</b>	2020 - 2021 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia:</b>	1 350 000 zł
<b>Wskaźniki</b>	Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych miejsc publicznych – 1 szt. Liczba osób korzystających – 19 os./rok

<b>PROJEKT KLUCZOWY nr 18</b>	
<b>Nazwa projektu:</b>	<b>PK 18. Remont i modernizacja ciągów komunikacyjnych</b>
<b>Zakres rzeczowy</b>	<p>Projekt obejmuje odcinki w najgorszym stanie technicznym. Projekt zakłada remont i modernizacje następujących ciągów:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– ul. Józefa Piłsudskiego – 600 m.</li> <li>– ul. Kaczorowskiego – 436 m.</li> <li>– ul. 27 Maja – 131 m.</li> <li>– ul. Jordyka – 377 m.</li> <li>– ul. 11 Listopada – 480 m.</li> </ul> <p>Realizacja projekt wpływa na rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej oraz poprawia dostępność przestrzeni publicznej.</p>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację:</b>	Urząd Miasta Tykocin
<b>Zasięg projektu/Lokalizacja:</b>	Obszar rewitalizacji
<b>Termin realizacji :</b>	2020 - 2023 r.
<b>Szacunkowy koszt przedsięwzięcia:</b>	5 200 000,00 - zł
<b>Wskaźniki</b>	Długość wyremontowanych/ przebudowanych ciągów komunikacyjnych – 2024 m.

## 8.2. Przedsięwzięcia uzupełniające

Jako przedsięwzięcia uzupełniające planowane są:

- Niematerialne dziedzictwo Gminy. Projekt obejmuje: inwentaryzację niematerialnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy (opowieści, mity, legendy, inne), opracowanie i wydanie cyklu publikacji ),
- Promocja usług wynajmu pokoi w mieście.
- Realizacja programu „Korzenie dziedzictwa”. Program polega na zbudowaniu relacji pomiędzy ludźmi pochodzącymi z OR, a mieszkającymi aktualnie poza granicami gminy lub za granicą. Celem jest integracja społeczna i pobudzenie aktywności mieszkańców OR.

## 9. Harmonogram rewitalizacji

Poniżej w tabeli przedstawiono planowany harmonogram realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

**Tabela 35. Harmonogram**

Symbol	Nazwa	Harmonogram					
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
PK1	Wsparcie usług socjalnych						
PK2	Rozwój przedsiębiorczości						
PK3	Promocja wykorzystania lokalnych potencjałów dla gospodarki						
PK4	Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej						
PK5	Aktywizacja seniorów						
PK6	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia						
PK7	Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie						
PK8	Rewitalizacja placu „Stary Rynek”						
PK9	Rewitalizacja obszaru przy ulicy Bernardyńskiej						
PK10	Zagospodarowanie terenu przy ul. 11 listopada						
PK11	Kolektory słoneczne oraz ogniwa fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej i prywatnych						
PK12	Monitoring na obszarze rewitalizacji						
PK13	Wolni od azbestu						
PK14	Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych						
PK15	Poprawa jakości powietrza w Tykocinie poprzez wymianę kotłów węglowych						
PK16	Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo						
PK17	Żłobek w Tykocinie						
PK18	Remont i modernizacja ciągów komunikacyjnych						

*Źródło: Opracowanie własne*

## 10. Mechanizm włączania różnych grup interesariuszy w procesie rewitalizacji

Partycypacja społeczna odgrywa istotną rolę w tworzeniu Programów Rewitalizacji. W trakcie procesu włączania (współdecydowania) mieszkańców i innych interesariuszy w prace nad opracowywaniem Programu Rewitalizacji wykorzystano różnorodne formy partycypacji społecznej, których zastosowanie spełniło wymóg skuteczności i adekwatności w kontekście aktywnego uczestnictwa jak najszerszej liczby odbiorców

### **Etap opracowania dokumentu**

W pierwszym etapie przeprowadzono kampanię informacyjną dotyczącą rewitalizacji, zaproszenie do udziału w konsultacjach, badaniach i aktywnego uczestnictwa w realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji. Informacje umieszczono i dystrybuowano następującymi kanałami informacyjnymi: strona internetowa gminy oraz strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej, dystrybucja indywidualna do radnych i sołtysów.

Pierwszy etap obejmował:

- badania ankietowe liderów i mieszkańców gminy (badania wstępne),
- badania ankietowe mieszkańców dotyczące składania propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych (fiszki projektowe) – wykonane razem z badaniami liderów i mieszkańców,
- zbieranie wypełnionych ankiet drogą korespondencyjną, mailową oraz w Urzędzie Miejskim.

Ankietowani oceniali negatywne zjawiska w obrębie czynników, w skali od 0 do 3, gdzie 0 oznacza, że zjawisko nie występuje, 1 – zjawisko występuje z małą intensywnością (mały problem), 2 – zjawisko występuje ze średnią intensywnością, 3 – zjawisko występuje z dużą intensywnością - (duży problem). Ankiety zostały przeprowadzone w całej gminie.

Badania wstępne zostały przeprowadzone w kwietniu 2019 roku, w badaniach wzięło udział 100 osób, w tym 30 z terenu miasta Tykocin.

Badania pogłębione zostały zrealizowane na przełomie czerwca i lipca 2019, na próbie 120 mieszkańców OR.

Po wyznaczeniu obszaru rewitalizacji przeprowadzono pogłębioną analizę obszaru. Analiza obejmowała między innymi konsultacje społeczne, w tym:

- badania ankietowe mieszkańców gminy, tym dotyczące składania propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Badania pogłębione zostały zrealizowane na przełomie czerwca i lipca 2019 na próbie 120 mieszkańców OR.

W drugim etapie projekt Lokalnego Programu Rewitalizacji został udostępniony publicznie i poddany konsultacjom społecznym. Interesariusze mieli możliwość zgłaszania uwag, korekt oraz opinii. Z konsultacji powstał oddzielny raport.

### **Etap wdrożenia i oceny Programu Rewitalizacji**

Istotnym etapem realizacji Programu jest udział szerokiego grona interesariuszy w etapie wdrożenia i monitorowania rezultatów Programu Rewitalizacji. Na etapie wdrożenia i oceny Programu Rewitalizacji przewiduje się prowadzenie spotkań dotyczących rewitalizacji (2 razy w roku) z interesariuszami rewitalizacji. Społeczność lokalna powinna mieć również możliwość bieżącego monitorowania efektów procesu, dlatego też przewiduje się prowadzenie monitoringu umożliwiającego analizowanie zachodzących zmian wynikających z realizacji programu. Szczegółowy sposób monitorowania programu rewitalizacji został opisany w rozdziale 12. Wszystkie informacje o przebiegu działań rewitalizacyjnych będą publikowane na stronie internetowej Urzędu Miejskiego.

Istotnym aspektem jest udział interesariuszy we wspólnej realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zgodnie z zasadą partnerstwa. Zasada partnerstwa wymaga zaangażowania podmiotów z innych sektorów. W przypadku Programu Rewitalizacji partnerstwo może zostać zawiązane przy realizacji projektów stanowiących kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne lub w odpowiedzi na wyznaczone w Programie cele.

Na etapie ewaluacji Programu należy przeprowadzić badania ankietowe w formie zbliżonej do badań wykonanych na etapie przygotowania Programu:

- badania ankietowe mieszkańców gminy i liderów społecznych dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych; celem badań będzie porównanie ocen mieszkańców w zakresie występowania różnych zjawisk kryzysowych po realizacji Programu z tymi sprzed realizacji Programu (na etapie przygotowania dokumentu);
- badania ankietowe mieszkańców i liderów społecznych dotyczące satysfakcji ze zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych; celem badań będzie uzyskanie oceny mieszkańców co do realizacji celów pokładanych w poszczególnych projektach;

Badania będą zrealizowane za pomocą zbierania wypełnionych formularzy drogą korespondencyjną oraz w trakcie zorganizowanego spotkania otwartego z interesariuszami.

Badania przeprowadzone na etapie ewaluacji metodami analogicznymi do etapu diagnostycznego pozwolą osiągnąć porównywalność ocen mieszkańców sprzed i po realizacji Programu.

## 11. System realizacji (wdrażania) Programu Rewitalizacji

System wdrażania Programu Rewitalizacji jest kluczowym elementem procesu rewitalizacji, powinien być oparty na zasadzie partycypacji oraz partnerstwa interesariuszy całego procesu. Proces wdrażania ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru wskazanego do rewitalizacji, za pomocą odpowiedniego sterowania różnymi działaniami.

Dla powodzenia wdrożenia programu rewitalizacji należy przyjąć tzw. zasadę partnerstwa, czyli współpracę poszczególnych aktorów rozwoju (instytucji samorządowych, organizacji społecznych, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców) oraz zasadę partycypacji społecznej, czyli prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami na terenie gminy, w zakresie wdrażania programu rewitalizacji.

Operatorem rewitalizacji, głównym inicjatorem całego procesu i koordynatorem działań jest Gmina Tykocin. Podmiotem odpowiedzialnym za proces realizacji zapisów dokumentu jest Urząd Miejski w Tykocinie. Nadzór z ramienia samorządu prowadzi będzie Burmistrz Tykocina.

### **Burmistrz Miasta**

Burmistrz ma za zadanie bieżący nadzór nad realizacją Programu Rewitalizacji oraz inicjowanie ewentualnych korekt Programu. Ponadto istotnym zadaniem Burmistrza będzie zapewnienie środków na realizację poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (środki finansowe wewnętrzne, zewnętrzne). W razie konieczności Burmistrz będzie podejmował decyzje o inicjowaniu naniesienia zmian/aktualizacji Programu Rewitalizacji.

### **Urząd Miejski**

Organem przyjmującym Program Rewitalizacji w formie uchwały, nadzorującym jego realizację oraz osiągnięte efekty jest Rada Miejska. Realizacja założeń programu leży w gestii władz samorządowych.

Urząd Miejski koordynuje przygotowanie i opiniowanie projektów uchwał Rady Miejskiej i zarządzeń. Realizacja projektów zostanie powierzona poszczególnym jednostkom organizacyjnym samorządu według ich kompetencji. W szczególności w realizację Programu zostaną zaangażowane Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Istotne znaczenie będzie miał także udział odpowiednich komórek w Urzędzie Miejskim.

Urząd Miejski dysponuje odpowiednim personelem do wykonania swoich zadań oraz jest w stanie dotrzeć do partnerów procesu rewitalizacji i posiada realne możliwości wpływu na sytuację na obszarach zdegradowanych. Wszystkie koszty zarządzania, które pojawią się w trakcie wdrażania Programu Rewitalizacji pokryte zostaną z budżetu Gminy Tykocin.

### **Zespół Monitoringowy i Ewaluacyjny**

W celu monitorowania i ewaluacji Programu zostanie powołany Zespół Monitoringowy i Ewaluacyjny. W skład zespołu wejdą pracownicy urzędu oraz reprezentanci interesariuszy: organizacji pozarządowych, biznesu, lokalni liderzy społeczni. Zespół będzie analizował

realizację poszczególnych działań wynikających z programu rewitalizacji, jak i działań podejmowanych przez mieszkańców, organizacje pozarządowe, przedsiębiorców i inne podmioty, które podjęły się realizacji inwestycji rewitalizacyjnych. Monitoring będzie odbywał się na podstawie wizji lokalnych, spotkań z interesariuszami, rozmów bezpośrednich oraz spotkań poświęconych tematyce rewitalizacyjnej.



## **12. System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu**

Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* w Programie zaplanowany został system monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji wynikających ze zmian zachodzących w otoczeniu Programu. Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze strategicznym, którego skutki wdrożenia obejmują praktycznie wszystkie podmioty zlokalizowane na obszarze rewitalizowanym. Powoduje to konieczność zaangażowania do prac w przygotowaniu i wdrażaniu szerokiego spektrum przedstawicieli sektora samorządowego, pozarządowego i biznesowego. Główne zadania związane z monitoringiem zadań Programu przypisano sektorowi samorządowemu, do którego spływać będą dane sprawozdawcze.

### **12.1. Monitoring rzeczowy i sprawozdawczość**

Proces realizacji Programu będzie monitorowany i oceniany przez Zespół Monitorujący. Monitorowanie ma na celu:

- stworzenie systemu aktualizowania wiedzy o sytuacji gminy,
- ocenę stopnia realizacji działań założonych w Programie,
- weryfikację zgodności osiągniętych celów z założeniami,
- systematyczne monitorowanie zewnętrznych źródeł wsparcia dla realizacji programów i projektów,
- korygowanie działań, w sytuacji gdy nie przynoszą one zamierzonych efektów lub w sytuacji wystąpienia zmian uniemożliwiających lub utrudniających ich realizację,
- wcześniejszą diagnozę trudności mogących mieć wpływ na realizację inwestycji, zwłaszcza terminowości ich zakończenia.

Podstawowy monitoring realizacji Programu będzie odbywał się na poziomie operacyjnym, każdego roku, poprzez opis stanu realizacji zaplanowanych przedsięwzięć dla każdego z kierunków działań i celów, z podaniem informacji: co wykonano, w jaki sposób uwzględniono przy realizacji każdego z zadań opinię interesariuszy, jakie są/były problemy realizacyjne.

Roczny raport monitoringowy powinien powstać do końca marca każdego roku.

W każdym roku Burmistrz w postaci zarządzenia powoła Zespół Monitorujący w skład którego wejdą pracownicy urzędu oraz reprezentanci interesariuszy: organizacji pozarządowych, biznesu, lokalni liderzy społeczni.

Zaleca się ogłoszenie konsultacji społecznych w formie zbierania wypełnionych formularzy dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w Programie. Informacja o tym będzie umieszczona i dystrybuowana następującymi kanałami informacyjnymi:

- strona internetowa gminy,
- strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej,
- tablica ogłoszeń zlokalizowana w Urzędzie Miejskim (sposób zwyczajowo przyjęty).

Formularze będą udostępnione w postaci elektronicznej i w formie drukowanej.

Stała współpraca z interesariuszami pozwoli systematycznie monitorować sytuację społeczno-gospodarczą, tak aby w razie potrzeby możliwa była aktualizacja zapisów Programu.

W tabeli poniżej przedstawiono zbiór wskaźników, które posłużą do określenia poziomu realizacji projektów Lokalnego Programu Rewitalizacji, na potrzeby monitoringu realizacji projektów.

**Tabela 36. Zestawienie wskaźników dla poszczególnych projektów**

Symbol	Nazwa projektu	Wskaźnik
PK1	Wsparcie usług socjalnych	Liczba wspartych osób – 200 os.
PK2	Rozwój przedsiębiorczości	Liczba wspartych istniejących przedsiębiorców – 10 podmiotów Liczba nowo utworzonych firm – 5 podmiotów
PK3	Promocja wykorzystania lokalnych potencjałów dla gospodarki	Liczba uczestników szkoleń – 50 os. Liczba nowych produktów turystycznych – 5 szt.
PK4	Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej	Liczba uczestników – 300 os.
PK5	Aktywizacja seniorów	Liczba uczestników – 300 os.
PK6	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia	Liczba uczestników – 500 os.
PK7	Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie	Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych miejsc publicznych – 1 szt. Liczba osób korzystających – 1000 os./rok
PK8	Rewitalizacja placu „Stary Rynek”	Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych miejsc publicznych – 1 szt. Liczba osób korzystających – 500 os./rok
PK9	Rewitalizacja obszaru przy ulicy Bernardyńskiej	Liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych obiektów – 1 szt.
PK10	Zagospodarowanie terenu przy ul. 11 Listopada	Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych miejsc publicznych – 1 szt. Liczba osób korzystających – 200 os./rok
PK11	Kolektory słoneczne oraz ogniwa fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej i prywatnych	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii – 50 szt.
PK12	Monitoring na obszarze rewitalizacji	Liczba zamontowanych kamer – 5 szt.
PK13	Wolni od azbestu	Powierzchnia usuniętego azbestu – 200 000 m <sup>2</sup>
PK14	Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych	Liczba uporządkowanych i oznakowanych zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych - 100 szt.
PK15	Poprawa jakości powietrza w Tykocinie poprzez wymianę kotłów węglowych	Liczba wymienionych kotłów – 50 szt.
PK16	Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo	Liczba opracowanych wytycznych technicznych i konserwatorskich - 30 opracowań, Liczba przeprowadzonych remontów - 15 szt.
PK17	Żłobek w Tykocinie	Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych miejsc publicznych – 1 szt. Liczba osób korzystających – 19 os./rok
PK18	Remont i modernizacja ciągów komunikacyjnych	Długość wyremontowanych/ przebudowanych ciągów komunikacyjnych – 2024 m.

*Źródło: Opracowanie własne*

## 12.2. System wprowadzania modyfikacji

Jeśli na etapie monitoringu zostaną ujawnione potrzeby modyfikacji Programu, zostaną na wniosek Burmistrza, interesariuszy, radnych, wprowadzane pod obrady Rady Miejskiej. Dotyczy to niedużych zmian, np. zmiany pojedynczych przedsięwzięć, ich zakresu, itp. Ocena tego czy zmiany są istotne czy też nie, pozostaje w gestii Burmistrza.

W przypadku istotnych zmian, np. zmiany celów lub kierunków działań, Burmistrz zarządzi przystąpienie do zmian w Programie rewitalizacji w trybie ewaluacji (patrz niżej), co zostanie opublikowane na stronie internetowej gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej. Wówczas konieczne będą szerokie konsultacje, takie jak przy opracowywaniu Programu.

## 12.3. Ewaluacja

Ewaluacja wykonania Programu dokonywana będzie w trakcie (ewaluacje roczne, mid-term), ale również po jej formalnym zakończeniu (ex-post).

Pod względem czasowym przewiduje się przeprowadzenie następujących form ewaluacji:

- **Raporty roczne** – W ramach monitoringu zakłada się opracowywanie corocznych raportów. W ramach tych dokumentów zostaną przedstawione istotne informacje o stopniu jego zarówno rzeczowej jak i finansowej realizacji ze szczególnym uwzględnieniem przyjętych wskaźników dla projektów.
- **Mid-term** – w połowie okresu obowiązywania Lokalnego Programu Rewitalizacji w roku 2022 (do grudnia 2022) zostanie przeprowadzona ewaluacja pozwalająca na zweryfikowanie czy stopień realizacji założonych inwestycji wskazuje na zagrożenie przekroczenia przyjętego harmonogramu lub czy istnieje ryzyko wystąpienia poważnych przeszkód, które mogą utrudnić dalsze prace nad wykonaniem Programu.
- **Ex-post** – po zakończeniu wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji planowane jest przygotowanie dodatkowego raportu podsumowującego wszystkie podjęte działania, spełnienie wyznaczonych celów oraz wskaźników. Raport ten jest szczególnie istotny, gdyż wynikające z niego rekomendacje pozwolą na sprawniejszą realizację Programu Rewitalizacji obowiązującego w kolejnej perspektywie czasowej. Termin (marzec 2024).

**Tabela 37. Harmonogram monitoringu i ewaluacji**

	2020	2021	2022	2023	2024
Monitoring roczny					
Mid - term					
Ex-post					

*Źródło: Opracowanie własne*

Założeniem systemu monitoringu i ewaluacji jest ocena przyjętej logiki interwencji, zgodnie z którą wykorzystywane zasoby mają przyczynić się do wypracowania określonych działań, przez co zostaną osiągnięte odpowiednie rezultaty.

Burmistrz w postaci zarządzenia powoła Zespół Ewaluacyjny, w skład którego wejdą pracownicy urzędu gminy oraz reprezentanci interesariuszy: organizacji pozarządowych, biznesu, lokalni liderzy społeczni.

Na etapie ewaluacji Programu zaleca się przeprowadzenie analiz i badań w formie zbliżonej do badań wykonanych na etapie przygotowania Programu:

- badania ankietowe mieszkańców gminy i liderów społecznych dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych; celem badań będzie porównanie ocen mieszkańców w zakresie występowania różnych zjawisk kryzysowych po realizacji Programu z tymi sprzed realizacji Programu (wykonanymi na etapie przygotowania dokumentu);
- badania ankietowe mieszkańców i liderów społecznych dotyczące satysfakcji ze zrealizowanych konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych; celem badań będzie uzyskanie oceny mieszkańców co do tego, czy zrealizowane projekty umożliwiły w ocenie mieszkańców osiągnąć zamierzone cele w poszczególnych projektach.

Badania będą zrealizowane za pomocą zbierania wypełnionych formularzy drogą korespondencyjną oraz w trakcie zorganizowanego spotkania otwartego z interesariuszami. Badanie te mają charakter pomocniczy dla oceny realizacji programu.

W celu określenia realizacji celów i kierunków działań niezbędny jest monitoring i ewaluacja wskaźników delimitacyjnych, które posłużyły do wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji. To właśnie te dane pozwolą w sposób jednoznaczny określić wpływ podjętych działań rewitalizacyjnych i ich skuteczność na wyznaczony obszar. Ewaluacja programu powinna przede wszystkim obejmować niżej wymienione wskaźniki (tabele), które zostały określone na moment opracowania dokumentu oraz wskazany ich stan docelowy (po zakończeniu wdrażania działań objętych aktualnym Programem Rewitalizacji).

Poniżej zaprezentowano podział wskaźników wg celów.

### **Cel 1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości, kreatywności i integracji społecznej**

Poziom bezrobocia [l.rodzin/100 Mk]

Poziom ubóstwa [l.rodzin/100 Mk]

Poziom niepełnosprawności [l.rodzin/100 Mk]

### **Cel 2. Poprawa infrastruktury i ochrona środowiska**

Liczba firm [szt./ 100 Mk]

Wskaźnik oceny przestrzeni [jedn. oceny/ 1 tys. ha]

Azbest do unieszkodliwienia [m<sup>2</sup>/ ha]

Wskaźnik liczby starych kotłów [%]

Liczba lokali socjalnych i komunalnych wymagających remontów [szt.]

Zły stan techniczny domów mieszkalnych [% udziału budynków w gminie]

Na potrzeby delimitacji w różnych sferach użyto szeregu wskaźników cząstkowych, spośród nich jako wskaźniki ewaluacyjne wybrano tylko część z nich uwzględniając zagregowany charakter, walor ewaluacyjny oraz specyfikę OR.

Warto podkreślić, że wskaźniki bazowe dla OR (część obszaru jednostki delimitacyjnej Tykocin) nie są zgodne z wyliczonymi wskaźnikami dla całej jednostki delimitacyjnej Tykocin, ponieważ OR jest tylko częścią tej jednostki. Obszar rewitalizacji został wyodrębniony z jednostki delimitacyjnej, jako obszar zamieszkały, po wyeliminowaniu zabudowy kolonijnej. Wskaźniki zostały stosownie przeliczone.

## SFERA SPOŁECZNA

Na potrzeby delimitacji w sferze społecznej użyto szeregu wskaźników cząstkowych, spośród nich jako wskaźniki ewaluacyjne wybrano dwa uwzględniając ich już zagregowany charakter oraz specyfikę OR:

- **Poziom bezrobocia** (Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców),
- **Poziom ubóstwa** (Liczba rodzin otrzymujących datki mieszkaniowe na 100 mieszkańców),
- **Poziom niepełnosprawności** (Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców).

Ze względu na fakt, że wskaźniki delimitacyjne dotyczyły całego obszaru sołectwa Tykocin, a obszar rewitalizacji został ograniczony do zwartej zabudowy, wskaźniki zostały przeliczone stosownie do liczby mieszkańców OR (1860 mieszkańców, wcześniej były liczone na sołectwo jako 1992 mieszkańców).

- Poziom bezrobocia – stan aktualny:  $26 \text{ rodzin} / 1860 \text{ mieszkańców} * 100 = 1,40$
- Poziom bezrobocia – stan docelowy:  $16 \text{ rodzin} / 1860 \text{ mieszkańców} * 100 = 0,86$
- Poziom ubóstwa – stan aktualny:  $47 \text{ rodzin} / 1860 \text{ mieszkańców} * 100 = 2,53$
- Poziom ubóstwa – stan docelowy:  $32 \text{ rodziny} / 1860 \text{ mieszkańców} * 100 = 1,72$
- Poziom niepełnosprawności – stan aktualny:  $31 \text{ rodzin} / 1860 \text{ mieszkańców} * 100 = 1,67$
- Poziom niepełnosprawności – stan docelowy:  $21 \text{ rodzin} / 1860 \text{ mieszkańców} * 100 = 1,13$

## SFERA GOSPODARCZA

Jako wskaźnik przyjęto **liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg CEIDG** [szt./ 100 Mk]. Wg stanu na 2018 rok wynosił na OR - 5,77 (110 podmiotów/ 1860 = 5,91. W stanie docelowym (2022) planuje się wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 20, do 130, wartość wskaźnika: 6,99.

## SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA

Jako wskaźnik przyjęto ten zgodny z definicją określoną na potrzeby delimitacji – patrz rozdz. 3.2.4 (**ocena wpływu wszystkich obiektów zbytkowych i o charakterze kulturowym na przestrzeń** [wskaźnik niemianowany] na powierzchnię [ha]). Wskaźnik w stanie aktualnym wynosi:  $98/225 \text{ ha} = 435,55 \text{ jedn./} 1000 \text{ ha}$ .

Ze względu na fakt, że wskaźniki delimitacyjne dotyczyły całego obszaru sołectwa Tykocin, a obszar rewitalizacji został ograniczony do zwartej zabudowy, wskaźnik został przeliczony stosownie do powierzchni OR (225 ha, wcześniej był liczony na sołectwo - 2896,17 ha).

Po realizacji Programu zakłada się remont 16 obiektów (PK16, PK10) w powiązaniu z PK14, PK11, PK 13, PK 15. Zakłada się redukcję negatywnego wpływu tych obiektów na przestrzeń w skali 2 punktów na obiekt, w sumie zatem planuje się redukcję negatywnego wpływu z 98 jedn. do 66 jedn. Wskaźnik po realizacji Programu:  $66/225 \text{ ha} = 293,33 \text{ jedn./} 1000 \text{ ha}$ .

## SFERA ŚRODOWISKOWA

**Azbest do unieszkodliwienia** [m<sup>2</sup>/ ha], w stanie aktualnym – 986828,7 m<sup>2</sup> (powierzchnia azbestu na OR)/ 225 ha (powierzchnia OR) = 4385 m<sup>2</sup>/ ha. Po realizacji projektu PK 13 (redukcja azbestu o 200 000 m<sup>2</sup>), wskaźnik wyniesie:  $786828,7 \text{ m}^2/ 225 \text{ ha} = 3497 \text{ m}^2/ \text{ ha}$ .

**Wskaźnik liczby starych kotłów** [%], w stanie aktualnym – 130 kotły (liczba starych kotłów na OR)/ 612 (liczba starych kotłów w gminie) = 21,52%. Po realizacji projektów PK 11 i PK 15 (50 obiektów), wskaźnik wyniesie:  $80 \text{ kotłów}/ 562 = 14,23\%$

## SFERA TECHNICZNA

Jako wskaźnik przyjęto **Liczba lokali socjalnych i komunalnych wymagających remontów** [szt.], wskaźnik w stanie aktualnym wynosi: 7, po realizacji w wyniku projektu PK9, spadnie do 5.

Jako wskaźnik przyjęto **Zły stan techniczny domów mieszkalnych** [% udziału budynków w gminie], wskaźnik w stanie aktualnym wynosi: 19,52% (180 budynków w Tykocinie na 992 wszystkich w gminie), po realizacji w wyniku wszystkich projektów: PK11, PK13, PK15, PK16, spadnie o 50, do 130. Wskaźnik wyniesie:  $130/992 * 100\% = 13,10\%$ .

Dodatkowo jako wskaźnik przyjęto **Zły stan ciągów komunikacyjnych** [m], wskaźnik w stanie aktualnym wynosi: 2024 m, po realizacji projektu PK18 wszystkie planowane w programie drogi zostaną wyremontowane i zmodernizowane; wartość wskaźnika – 0 m. Wskaźnik ten nie był wykorzystywany do delimitacji, ponieważ potrzeby związane z modernizacją ciągów komunikacyjnych zostały ujawnione na etapie konsultacji społecznych gotowego dokumentu (diagnoza i delimitacja były już przeprowadzone).

**Tabela 38. Wskaźniki ewaluacji**

Nazwa wskaźnika i jednostka	Definicja wskaźnika	Wartość aktualna	Wartość docelowa w roku 2022
<b>SFERA SPOŁECZNA</b>			
Poziom bezrobocia [l.rodzin/100 Mk]	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia (na 100 mieszkańców)  Źródło danych – dane z MGOPS.	1,40	0,86
Poziom ubóstwa [l.rodzin/100 Mk]	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu ubóstwa (na 100 mieszkańców)  Źródło danych – dane z MGOPS.	2,53	1,72
Poziom niepełnosprawności [l.rodzin/100 Mk]	Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności (na 100 mieszkańców)  Źródło danych – dane z MGOPS.	1,67	1,13
<b>SFERA GOSPODARCZA</b>			
Liczba firm [szt./100 Mk]	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg CEIDG [szt./ 100 Mk]  Źródło danych – dane z CEIDG.	5,91	6,99
<b>SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA</b>			
Wskaźnik oceny przestrzeni [jedn. oceny/ 1 tys. ha]	Ocena wpływu wszystkich obiektów zbytkowych i o charakterze kulturowym na przestrzeń [wskaźnik niemianowany] na powierzchnię [tys. ha].  Źródło danych – inwentaryzacja i ocena w 2023 roku.	435,55	293,33
<b>SFERA ŚRODOWISKOWA</b>			

Azbest do unieszkodliwienia [m <sup>2</sup> / ha]	Powierzchnia azbestu na budynkach w OR, na powierzchnię OR [m <sup>2</sup> / ha] Źródło danych – dane Urzędu Miejskiego (baza azbestowa).	4385	3497
Wskaźnik liczby starych kotłów [%]	% liczby starych kotłów w OR do liczby starych kotłów w gminie [%] Źródło danych – dane Urzędu Miejskiego.	21,52	14,23
<b>SFERA TECHNICZNA</b>			
Liczba lokali socjalnych i komunalnych wymagających remontów [szt.]	Liczba lokali socjalnych i komunalnych wymagających remontów Źródło danych – dane z Urzędu Miejskiego	7	5
Zły stan techniczny domów mieszkalnych [% udziału budynków w gminie]	% liczby budynków w OR do liczby budynków w gminie Źródło danych – dane z Urzędu Miejskiego	19,52	13,1
Zły stan ciągów komunikacyjnych [m]	Długość wyremontowanych/ przebudowanych ciągów komunikacyjnych [m] Źródło danych – dane z Urzędu Miejskiego	2024,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne



#### **12.4. Ewaluacja kompleksowa**

Obok porównania realizacji wskaźników z założeniami, należy przeprowadzić analizy danych wg takiego samego modelu analizy jak na etapie przygotowania Programu przy wyznaczaniu zjawisk kryzysowych na potrzeby delimitacji obszarów.

Ocena zjawisk na etapie wyznaczania obszaru rewitalizacji pozwoliła na określenie wskaźników w różnych sferach, wg jednostek delimitacyjnych. W celu oceny realizacji Programu nie wystarczy bowiem ocenić tylko zjawiska na obszarze rewitalizacji, ale konieczne jest także odniesienie do wszystkich jednostek delimitacyjnych. Wynika to z tego, że istnieje konieczność sprawdzenia czy ogólna sytuacja w gminie nie ulega pogorszeniu/ poprawie, ma to bowiem kluczowe znaczenie dla oceny działań na obszarze rewitalizacji. Takie podejście umożliwi także ocenę tego, czy nie doszło do przenoszenia problemów i zjawisk niepożądanych na inne obszary.

Zatem po realizacji projektu, poza określeniem wartości wskaźników i porównaniem z założonymi wartościami, należy dokonać charakterystyki zjawisk w całej gminie wg w/w wskaźników. Tylko wówczas możliwa będzie wiarygodna ocena Programu, może bowiem dojść do sytuacji, w której np. bezrobocie spadnie o 10% w całej gminie, wówczas jeśli spadnie na OR (obszar rewitalizacji) o 5% to nie będzie to sukces, tylko porażka Programu. Jeśli jednak bezrobocie w całej gminie wzrośnie np. o 10%, wówczas spadek na OR o 5% będzie sukcesem Programu. Wynika to z tego, że ocena Programu, który podejmuje złożone zagadnienia w wielu sferach, nie może być zupełnie niezależna od wielu czynników zewnętrznych, na które Gmina, a zatem i działania zapisane w Programie, może nie mieć wpływu.

## 13. Zgodność z dokumentami strategicznymi

Lokalny Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do określonych problemów społecznych mieszkańców na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, realizuje założenia innych dokumentów strategicznych i planistycznych na szczeblu lokalnym (stanowiące istotny element całościowej wizji rozwoju gminy), a także założenia dokumentów realizujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu europejskim, krajowym oraz regionalnym.

### Powiązania z dokumentami na poziomie europejskim

#### **Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu**

Strategia Europa 2020 zakłada fundamentalny cel reform, jakim jest przyspieszenie wzrostu gospodarczego i zwiększenie zatrudnienia w Unii Europejskiej. Program Rewitalizacji wpisuje się w Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto wpływa na osiągnięcie 2 z 5 celów głównych:

- Cel 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20–64 lata.
- Cel 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

### Powiązanie z dokumentami krajowymi

#### **Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju**

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”- jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusz rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju. Celem głównym przedstawionym w dokumencie jest poprawa jakości życia Polaków. Program Rewitalizacji wpisuje się w następujące cele strategii:

- Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki: Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna: Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;
- Kapitał Ludzki: Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”;
- Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny: Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

## **Strategia Rozwoju Kraju 2020**

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest elementem zarządzania rozwojem kraju. Wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Program Rewitalizacji zgodny jest z zapisami Strategii Rozwoju Kraju 2020 w następujących obszarach strategicznych:

- 1) Obszar strategiczny: Sprawne i efektywne państwo:
  - Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, kierunek interwencji: rozwój kapitału społecznego. Obszar strategiczny: Konkurencyjna gospodarka,
  - Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.
- 2) Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna:
  - Cel 1 Integracja społeczna, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.

## **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), przyjęta przez rząd w grudniu 2011 r. jest najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Program Rewitalizacji wpisuje się w następujące cele:

Cel strategiczny: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. *Kierunek działań polityki przestrzennej:* Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych. *Działanie:* Restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast.

## **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie**

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku, jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego, w tym wobec obszarów wiejskich i miejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu.

Program Rewitalizacji wpisuje się w następujące cele Krajowej Strategii:

Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).

### **Powiązania z dokumentami regionalnymi**

#### **Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020**

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 określa zasady, obszary i kierunki interwencji polityki rozwoju regionu w horyzoncie czasowym. Planowanie strategiczne jest niezbędnym narzędziem w zarządzaniu rozwojem każdego regionu. Działania wpisane w Program są zgodne z następującymi kierunkami i celami zapisanymi w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego:

- I. Wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności gospodarki
  - a. Cel operacyjny 1.1: Rozwój przedsiębiorczości;
  - b. Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu;
  - c. Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych;
- II. Wzrost jakości życia mieszkańców
  - a. Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego;
  - b. Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami.

#### **Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020**

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 jest jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020. Stanowi jednocześnie instrument realizacji Umowy Partnerstwa, która określa strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych, tj. polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014-2020. Tym samym Program przyczynia się do realizacji celów Strategii Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz krajowych dokumentów strategicznych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 jest programem dwufunduszowym, współfinansowanym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obejmuje 32 priorytety inwestycyjne w ramach 9 celów tematycznych, które zostały ujęte w 10 osiach priorytetowych.

Niniejszy dokument wpisuje się w następujące osie priorytetowe i działania:

#### **Oś priorytetowa I Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu**

- Działanie 1.4 Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa

## **Oś priorytetowa II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa**

- Działanie 2.1 Zwiększenie zdolności zatrudnieniowej osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób poszukujących pracy przy wykorzystaniu aktywnej polityki rynku pracy oraz wspieranie mobilności zasobów pracy.
- Działanie 2.3 Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych.

## **Oś priorytetowa V: Gospodarka Niskoemisyjna**

- Działanie 5.1 Energetyka oparta na odnawialnych źródłach energii.
- Działanie 5.3 Efektywność energetyczna w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej.

## **Oś priorytetowa VII: Poprawa spójności społecznej**

- Działanie 7.1 Rozwój działań aktywnej integracji.
- Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych.

## **Oś priorytetowa VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej**

- Działanie 8.4 Infrastruktura społeczna.
- Działanie 8.5 Rewitalizacja.
- Działanie 8.6 Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego.

## **Oś priorytetowa IX: Rozwój lokalny**

- Działanie 9.1 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego

## **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego**

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest instrumentem kreacji polityki przestrzennej samorządu województwa odnoszącym odpowiednie ustalenia dokumentów strategicznych, koncepcyjnych, programowych rządowych i samorządowych do przestrzeni województwa. System celów polityki przestrzennej zagospodarowania województwa obejmuje cel strategiczny i 5 celów cząstkowych stanowiących jego rozwinięcie, odniesionych do kluczowych elementów zagospodarowania województwa, w tym jego obszarów funkcjonalnych.

Cel strategiczny: „Zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego, sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego”.

Zapewnienie realizacji celu strategicznego wymaga skupienia działań podmiotów publicznych na wybranych elementach zagospodarowania i wyodrębnionych terytoriach poprzez cele cząstkowe, do których należą:

1) Cel 1. Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków – wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania.

2) Cel 2. Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego.

3) Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej, ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej.

4) Cel 4. Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej, walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów.

5) Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia naturalne i bezpieczeństwa energetycznego oraz zdolności obronnych i ochronnych.

Niniejszy Program Rewitalizacji jest zgodny z celem nr 4 Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.

### **Powiązania z dokumentami lokalnymi**

#### **Strategia Rozwoju gminy Tykocin na lata 2015-2020**

Strategia Rozwoju gminy Tykocin do 2020 roku, kładzie nacisk na zrównoważony rozwój gminy (bazujący na zintegrowaniu polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno-kulturowej), prowadzący w efekcie do poprawy jakości życia mieszkańców i budowania jego trwałych podstaw ekonomicznych, przy poszanowaniu dla wartości środowiska przyrodniczego.

Strategia Rozwoju zakłada realizację poniższych celów, wpisujących się w Lokalny Program Rewitalizacji:

- Stworzenie spójnego systemu wsparcia sprzyjającego włączeniu społecznemu.
- Wzmacnianie potencjału gospodarczego gminy w warunkach zrównoważonego rozwoju.
- Poprawa walorów funkcji usługowych infrastruktury technicznej z uwzględnieniem wartości środowiska przyrodniczego, oparta na dążeniu do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego.
- Poprawa walorów funkcji usługowych dziedzictwa historyczno-kulturowego i infrastruktury sportowo – rekreacyjnej.

#### **Program Ochrony Środowiska dla gminy Tykocin na lata 2015-2018 z perspektywą do roku 2022**

Na podstawie aktualnego stanu środowiska, źródeł jego zagrożeń oraz tendencji przeobrażeń Program Ochrony Środowiska określa cele polityki ekologicznej na terenie Gminy Tykocin,

instrumenty realizacji programu, potrzebne środki finansowe oraz formy kontroli jego realizacji.

Problematyka ochrony środowiska obejmuje wszystkie jego elementy, a więc budowę geologiczną i bogactwa naturalne, wody powierzchniowe i podziemne, powietrze atmosferyczne, rzeźbę terenu i pokrywę glebową, szatę roślinną i lasy, świat zwierząt, a także podstawowe walory kulturowe.

Dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju niezbędne są:

- ochrona środowiska przyrodniczego,
- rozwój gospodarczy,
- ład przestrzenny,
- warunki społeczne.

Program Ochrony Środowiska jest komplementarny z Programem Rewitalizacji głównie poprzez poniższe cele:

Obszar: Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych; Cel 6. „Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych” - Wzrost udziału energii z odnawialnych zasobów energetycznych.

Obszar: Poprawa jakości środowiska; Cel 2. „Stan sanitarny powietrza” - Utrzymanie dobrego stanu powietrza w regionie.

### **Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015 – 2021**

Cele i działania ujęte w Programie Rewitalizacji są zgodne z następującymi kierunkami działań ujętych w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015 – 2021:

- Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych oraz ich rodzin w integracji i w funkcjonowaniu w środowisku lokalnym.
- Podejmowanie działań profilaktyczno - edukacyjnych zmierzających do poprawy zdrowia mieszkańców.
- Podejmowanie działań wspierających osoby bezrobotne w wejście na otwarty rynek pracy.

## **14. Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych**

Komplementarność oznacza konieczność realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym).

### **Komplementarność przestrzenna**

Planowane przedsięwzięcia wzajemnie się dopełniają oraz są skoncentrowane na niewielkim obszarze (obszarze rewitalizacji), co pozwala zwiększyć szanse na skuteczną walkę z negatywnymi zjawiskami. Jednocześnie należy podkreślić że działania oddziałują na cały obszar rewitalizacji, a nie tylko na wybrane miejsca, tak aby zachodził między nimi efekt synergii.

### **Komplementarność problemowa**

W Programie zaplanowano przedsięwzięcia które się wzajemnie dopełniają tematycznie i pozwalają na przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom, których istnienie stwierdzono w diagnozie. W tabeli powyżej zaprezentowano wpływ przedsięwzięć na poszczególne sfery. Dla obszaru rewitalizacji określono pożądaną stan (wizję) do którego mają doprowadzić przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Dodatkowo w Programie wskazano powiązania oraz komplementarność Programu z innymi dokumentami strategicznymi gminy, województwa i kraju.

### **Komplementarność proceduralno-instytucjonalna**

W rozdziale 11 opisano system wdrażania programu, wskazano osadzenie procesu rewitalizacji w systemie zarządzania gminą, w rozdziale 12 scharakteryzowano system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu oraz system monitorowania i oceny skuteczności działań.

### **Komplementarność międzyokresowa**

W procesie rewitalizacji, który jest opracowywany na wiele lat, pewne znaczenie odgrywa ciągłość przedsięwzięć. Nawet kiedy opracowujemy aktualizację programu rewitalizacji lub nowy program, warto zaplanować działania, które będą kontynuacją lub uzupełnieniem już zrealizowanych przedsięwzięć. Szczególnie ważne jest to w kolejnych latach, w których gmina będzie monitorowała oraz oceniała działania założone w obecnym Programie i na podstawie tych doświadczeń podejmie prace związane z aktualizacją, bądź opracowywaniem nowego Programu Rewitalizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tykocin jest komplementarny z działaniami podjętymi w poprzednim okresie programowania, poniżej przedstawiono wybrane zadania.



**Tabela 39. Komplementarność międzykresowa**

Nazwa beneficjenta	Program	Nazwa zadania	Perspektywa	Wartość projektu	Wartość dofinansowania
Gmina Tykocin	RPOWP	Budowa infrastruktury drogowej na terenie gminy Tykocin - droga Tykocin - Łopuchowo	2007 - 2013	3 581 070,14	2 148 642,02
Gmina Tykocin	RPOWP	Budowa infrastruktury sportowo-turystycznej w Tykocinie, gmina Tykocin-stadion piłkarski z zespołem boisk	2007 - 2013	2 981 180,21	1 635 668,27
Stowarzyszenie Bractwo Prawosławne św. św. Cyryla i Metodego	Program Operacyjny Kapitał Ludzki (EFS)	Dzieciaki górą - program rozwoju dzieci z gminy Tykocin	2007 - 2013	50 000,00	42 500,00
Gmina Miejsko - Wiejska Tykocin/ Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tykocinie	Program Operacyjny Kapitał Ludzki (EFS)	Lepsze jutro w moich rękach	2007 - 2013	194 288,72	165 145,41
Gmina Tykocin	Program Operacyjny Kapitał Ludzki (EFS)	Maluchy na start-przedszkole szansą na rozwój	2007 - 2013	167 582,00	142 444,70
STOWARZYSZENIE GMIN GÓRNEJ NARWI	RPOWP (EFS)	I TY MOŻESZ BYĆ PRZEDSIĘBIORCĄ!	2014 - 2020	1 051 656,00	994 514,00
Gmina Tykocin	RPOWP	Modernizacja stacji uzdatniania wody i miejskiej oczyszczalni ścieków oraz budowa ujęcia wody w Tykocinie	2014 - 2020	5 102 317,74	2 795 255,13

Źródło: Opracowanie własne

### Komplementarność źródeł finansowania

Projekt Rewitalizacji zakładają komplementarność źródeł finansowania, to znaczy, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne wynikające z programu rewitalizacji opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania (ze środków EFRR, EFS, inne) z wykluczeniem podwójnego dofinansowania. Umiejętne uzupełnianie się źródeł finansowania, gwarantujące synergię projektów rewitalizacyjnych, przyczynia się do uzyskania korzystnych efektów dla obszaru rewitalizacji.

## 15. Szacunkowe ramy finansowania Gminnego Programu Rewitalizacji wraz ze źródłami finansowania

Źródłem finansowania działań zaplanowanych w Programie będą przede wszystkim środki publiczne i unijne. Osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń będzie wymagać także środków prywatnych poprzez wkład do projektów współfinansowanych ze środków publicznych lub przedsięwzięć prywatnych.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań zawartych w Programie należą:

- środki własne gminy (ŚW),
- środki prywatne mieszkańców gminy lub inwestorów (ŚP),
- środki pozyskane od sponsorów (ŚP),
- środki budżetu państwa (BP),
- środki z budżetu UE: EFRR, EFS, FS, EFRROW, europejskie programy wspólnotowe, inne środki zagraniczne: Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- i inne.

Koszt realizacji zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych wynosi 23 400,00 tys. zł, z czego zaplanowano 54,23% pokryć ze środków EFRR (12 690,00 tys. zł), 16,19% ze środków EFS (3 787,50 tys. zł), 13,73% ze środków własnych (3 212,50 tys. zł) oraz 15,85% z innych środków (3 710,00 tys. zł).

**Tabela 40. Ramy finansowe dla projektów kluczowych**

Lp.	Symbol	Nazwa	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia [tys. zł]	EFRR [%]	EFRR [tys. zł]	EFS [%]	EFS [tys. zł]	ŚW [%]	ŚW [tys. zł]	inne [%]	inne [tys. zł]	Potencjalne źródła finansowania projektu
1	PK1	Wsparcie usług socjalnych	250,00	0%	0,00	90%	225,00	10%	25,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
2	PK2	Rozwój przedsiębiorczości	1 500,00	0%	0,00	70%	1 050,00	10%	150,00	20%	300,00	ŚW, ŚP, BP, UE
3	PK3	Promocja wykorzystania lokalnych potencjałów dla gospodarki	300,00	0%	0,00	80%	240,00	10%	30,00	10%	30,00	ŚW, ŚP, BP, UE
4	PK4	Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej	500,00	0%	0,00	90%	450,00	10%	50,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
5	PK5	Aktywizacja seniorów	400,00	0%	0,00	90%	360,00	10%	40,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
6	PK6	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia	800,00	0%	0,00	90%	720,00	10%	80,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
7	PK7	Budowa bulwaru nad Narwią w Tykocinie	1 000,00	75%	750,00	0%	0,00	25%	250,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
8	PK8	Rewitalizacja placu „Stary Rynek”	1 200,00	75%	900,00	0%	0,00	25%	300,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
9	PK9	Rewitalizacja obszaru przy ulicy Bernardyńskiej	800,00	75%	600,00	0%	0,00	25%	200,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
10	PK10	Zagospodarowanie terenu przy ul. 11 listopada	2 000,00	70%	1 400,00	0%	0,00	0%	0,00	30%	600,00	ŚP, UE
11	PK11	Kolektory słoneczne oraz ogniwa fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej i prywatnych	2 000,00	75%	1 500,00	0%	0,00	0%	0,00	25%	500,00	ŚP, UE
12	PK12	Monitoring na obszarze rewitalizacji	200,00	85%	170,00	0%	0,00	15%	30,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
13	PK13	Wolni od azbestu	600,00	85%	510,00	0%	0,00	0%	0,00	15%	90,00	ŚP, BP, UE
14	PK14	Kompleksowe oznakowanie zabytków, miejsc pamięci, szlaków i atrakcji turystycznych	500,00	85%	425,00	0%	0,00	15%	75,00	0%	0,00	ŚW, BP, UE
15	PK15	Poprawa jakości powietrza w Tykocinie poprzez wymianę kotłów węglowych	1 500,00	75%	1 125,00	0%	0,00	0%	0,00	25%	375,00	ŚP, UE
16	PK16	Remonty budynków zabytkowych oraz innych wartościowych kulturowo	3 300,00	70%	2 310,00	0%	0,00	10%	330,00	20%	660,00	ŚP, UE
17	PK17	Żłobek w Tykocinie	1 350,00	0%	0,00	55%	742,5	15%	202,50	30%	405,00	ŚW, BP, UE,
18	PK18	Remont i modernizacja ciągów komunikacyjnych	5 200,00	40%	3000,00	0%	0	30%	1450,00	30%	750,00	ŚW, BP, UE,
<b>Suma:</b>			<b>23 400,00</b>	<b>54,23%</b>	<b>12 690,00</b>	<b>16,19%</b>	<b>3 787,50</b>	<b>13,73%</b>	<b>3 212,50</b>	<b>15,85%</b>	<b>3 710,00</b>	-

Źródło: Opracowanie własne

## **16. Wskazanie sposobu realizacji Programu Rewitalizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego**

Lokalny Program Rewitalizacji nie przewiduje wprowadzenia zmian w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego.

## Spis rysunków

Rysunek 1. Lokalizacja miejscowości na tle województwa podlaskiego .....	9
Rysunek 2. Gmina Tykocin z podziałem na jednostki delimitacyjne .....	44
Rysunek 3. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej .....	50
Rysunek 4. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze gospodarczej .....	53
Rysunek 5. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze środowiskowej .....	56
Rysunek 6. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej .....	64
Rysunek 7. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze technicznej .....	66
Rysunek 8. Kumulacja zjawisk kryzysowych .....	68
Rysunek 9. Obszar zdegradowany .....	70
Rysunek 10. Obszar rewitalizacji na tle gminy .....	72
Rysunek 11. Obszar rewitalizacji .....	73
Rysunek 12. Koncentracja obiektów zabytkowych i cennych kulturowo wraz z ich aktualnym negatywnym wpływem na przestrzeń i aspekty funkcjonalne w mieście .....	86
Rysunek 13. Zły stan techniczny ciągów komunikacyjnych .....	87

## Spis tabel

Tabela 1. Liczba ludności gminy Tykocin (z podziałem na płeć oraz obszar) .....	12
Tabela 2. Podział mieszkańców gminy Tykocin ze względu na ekonomiczne grupy wiekowe .....	12
Tabela 3. Małżeństwa oraz ruch naturalny w gminie Tykocin .....	13
Tabela 4. Migracje w gminie Tykocin .....	13
Tabela 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie w latach 2012 – 2018	17
Tabela 6. Liczba uczniów i oddziałów w szkole podstawowej i gimnazjum stan na 30.09.2018 .....	18
Tabela 7. Obiekty zabytkowe .....	24
Tabela 8. Obiekty wpisane do ewidencji i o wartościach kulturowych .....	25
Tabela 9. Podmioty wg sektorów własnościowych .....	29
Tabela 10. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą .....	29
Tabela 11. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007 .....	30
Tabela 12. Podmioty wg klas wielkości .....	30
Tabela 13. Wskaźniki przedsiębiorczości w latach 2012 – 2017 .....	31
Tabela 14. Pracujący według płci w gminie Tykocin 2012 – 2017, na tle województwa i powiatu .....	32
Tabela 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym .....	32
Tabela 16. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych .....	33
Tabela 17. Udział liczbowy i procentowy poszczególnych grup w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2018 roku .....	33
Tabela 18. Powierzchnia zasiewów w gminie Tykocin według rodzaju wg PSR 2010 .....	34
Tabela 19. Zwierzęta gospodarskie w gminie Tykocin wg PSR 2010 .....	35
Tabela 20. Struktura powierzchni w gminie Tykocin .....	36

Tabela 21. Struktura gruntów ornych i użytków zielonych w gminie Tykocin.....	37
Tabela 22. Grunty leśne w gminie Tykocin .....	37
Tabela 23. Zestawienie dróg w gminie Tykocin .....	40
Tabela 24. Jednostki delimitacyjne .....	44
Tabela 25. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze społecznej .....	47
Tabela 26. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze gospodarczej .....	51
Tabela 27. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze środowiskowej .....	55
Tabela 28. Obiekty zabytkowe – wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną.....	58
Tabela 29. Obiekty wpisane do Woj. Ewidencji Zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym – wpływ na sferę przestrzenno-funkcjonalną .....	59
Tabela 30. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	63
Tabela 31. Wyniki analizy wskaźnikowej jednostek delimitacyjnych w gminie Tykocin w sferze technicznej .....	65
Tabela 32. Wyniki analizy wskaźnikowej we wszystkich analizowanych sferach.....	67
Tabela 33. Wyniki analizy wskaźnikowej we wszystkich analizowanych sferach.....	69
Tabela 34. Zjawiska społeczne na obszarze rewitalizacji .....	78
Tabela 35. Harmonogram.....	107
Tabela 36. Zestawienie wskaźników dla poszczególnych projektów .....	113
Tabela 37. Harmonogram monitoringu i ewaluacji .....	114
Tabela 38. Wskaźniki ewaluacji.....	118
Tabela 39. Komplementarność międzyokresowa.....	128
Tabela 40. Ramy finansowe dla projektów kluczowych.....	130